

Západočeská univerzita v Plzni

FAKULTA PRÁVNICKÁ

Katedra ústavního a evropského práva

DIPLOMOVÁ PRÁCE

PRŮBĚH A DŮSLEDKY VYSTOUPENÍ Z EUROZÓNY

Michal Kraus

Plzeň, 2014

Západočeská univerzita v Plzni

FAKULTA PRÁVNICKÁ

Katedra ústavního a evropského práva

DIPLOMOVÁ PRÁCE

PRŮBĚH A DŮSLEDKY VYSTOUPENÍ Z EUROZÓNY

Michal Kraus

Studijní program: Právo a právní věda

Studijní obor: Právo

Vedoucí práce: Mgr. Tomáš Křivka

Katedra ústavního a evropského práva,

Fakulta právnická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň, 2014

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vytvořil zcela samostatně s využitím literatury a zdrojů informací vyjmenovaných v níže uvedeném seznamu.

V Plzni dne 30. března 2014

.....
vlastnoruční podpis

PODĚKOVÁNÍ

Rád bych na tomto místě poděkoval předně vedoucímu mé práce Mgr. Tomáši Křivkovi za jeho cenné rady, ochotný přístup a rychlou komunikaci. Velice si vážím jeho času, který obětoval vzniku této práce. V neposlední řadě děkuji také svým rodičům, kteří mi vytvořili skvělé podmínky jak při psaní této práce, tak i po celou dobu mého dosavadního studia, stejně tak jako za jejich cenné rady.

Obsah

Úvod.....	7
1 Rozbor práv a povinností vycházejících z členství v EU a EMU	9
1.1 Dobrovolný vstup do Evropské unie.....	10
1.2 Povinný vstup do eurozóny	11
1.2.1 Povinnost vstoupit do eurozóny jako limit jednostranného vystoupení	11
1.2.2 Konvergenční kritéria jako limit jednostranného vystoupení	12
1.2.3 Článek 50 SEU.....	15
1.2.4 Článek 140 SFEU	16
1.2.5 Neodvolatelné představení eura.....	19
2 Závazky vyplývající z práva EU a mezinárodního práva	21
2.1 Vztah práva EU a mezinárodního práva	21
2.2 Clausula rebus sic stantibus	23
2.3 Pacta sunt servanda	26
2.4 Lex Monetae.....	27
3 Vystoupení z eurozóny se zachováním členství v EU	30
3.1 Revize přístupových smluv	32
3.1.1 Revize SFEU.....	34
3.1.2 Vyloučení z eurozóny.....	39
3.1.3 Změna rozhodnutí Rady	42
3.1.4 Dílčí závěr	44
4 Vystoupení z eurozóny a EU	45
4.1 Vnitřní rozpornost článku 50 SEU	45
4.1.1 Možnosti opuštění EU a EMU.....	47
4.1.2 Postup vystoupení	49
5 Vliv ECB na vystoupení z eurozóny.....	52
5.1 Činnost ECB	52
5.2 Úskalí vystoupení.....	53
5.2.1 Přepočítávací kurz eura na domácí měnu.....	54
5.3 TARGET2.....	54
5.4 Navrácení depozitů.....	56
5.5 Zajištění stability eura na měnových trzích	57
5.6 Dílčí závěr.....	60
6 Důsledky vystoupení z eurozóny	61

6.1	Vypořádání s redenominací závazků	61
6.2	Právní význam vystoupení	63
6.2.1	Konec společných a sdílených politik	64
6.3	Nové výzvy pro vystoupivší stát	66
6.3.1	Přechod k nové měně	66
6.3.2	Mezinárodní spolupráce	68
6.3.3	Náhrada zdrojů za evropské fondy	70
6.3.4	Další výdaje	74
6.4	Úvaha o důsledcích pro EU a eurozónu	74
6.4.1	Možné scénáře	75
6.4.2	Dílčí závěr	75
7	Závěr	76
	Resumé	77
	Literatura a použité zdroje	78
	Použité zkratky	85

Úvod

„*Nic lidského netrvá věčně.*“

Titus MacciusPlautus

Měnové unie jsou známým projevem ekonomické integrace a lidstvo s nimi má nejednu zkušenost, ať již špatnou či dobrou. V historii nalezneme několikero případů, kdy trvání těchto svazků bylo i přes sílu prvotní myšlenky rozbito na padrť. Líhni těchto unií se stalo 19.století, kdy vznikl svazek například mezi skandinávskými státy, konkrétně na území Dánska, Švédska a Norska. Byť se zdálo, že unie přečká i zlé časy, tak důsledky 1.světové války tuto domněnku popřely.¹ Podobně skončila i Latinská měnová unie, kterou opět rozdělily války. Ze všech historických měnových unií je však ta existující uvnitř Evropské unie (dále EU) nejpropracovanější, co do úpravy pravidel, rozsahu spolupráce a znalostí. I přesto byla EU v nedávné minulosti, několikrát postavena před otázkou, zda by nebylo vhodné, kdyby tzv. eurozónu opustil některý z jejích členů. Doposud se tomu nestalo, avšak nad EU stále poletuje černý mrak, který by v případě nečekaného problému mohl spustit průtrž. A je otázkou, zda by EU dokázala napodruhé přestát takovýto problém.

Práce na téma „Průběh a důsledky vystoupení z eurozóny“ je postavena na zanalyzování bezprecedentní problematiky, na niž neexistuje jednotný právní názor. Za cíl práce jsem si vytyčil komplexní rozebrání této problematiky a dospění k závěru, jak uskutečnit vystoupení a jaké důsledky přinese tento krok nejen vystoupivšímu státu, ale i zbylým státům uvnitř eurozóny.

Pro zpracování této práce jsem zvolil metody analýzy, komparace, výkladové a deskripce. Struktura práce je rozdělena do šesti samostatných kapitol, které jsou dále členěny na podkapitoly, popř. jejich příslušné oddíly.

První kapitola se zaměřuje na analýzu originálních pramenů práva EU, přičemž jde o snahu vytyčit konkrétní ustanovení, která mají vliv na možnost vystoupení. Analýza jednotlivých norem by pak měla čtenáři poskytnout názor k možnosti vystoupení.

¹DE VANSSAY, Xavier. Monetary Unions In Historical And Comparative Perspective. *Third International Conference "Institutions In Transition"* o [online]. 1999 [cit. 2014-03-06]. Dostupné z: http://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/konference/08/08_xv1.pdf

Druhá kapitola vybírá nejdůležitější právní zásady mezinárodního práva veřejného, jež mohou poskytnout právní podklad k možnosti vystoupení. Dále je zde rozebrána problematika uznávání těchto zásad uvnitř EU a jejich použitelnost.

Třetí kapitola je odkazem na první dvě kapitoly, přičemž pojmenovávám možné způsoby opuštění eurozóny se zachováním členství v EU. Tato kapitola, jak se při čtení práce ukáže, je velmi spekulativní a jsou zde nastíněny i extrémní možnosti vystoupení z eurozóny.

Čtvrtá kapitola analyzuje pravděpodobně nejreálnější možnou situaci, tedy opuštění EU včetně eurozóny. Zde se autor zaměřuje na postup podle článku 50 SEU.

Předposlední kapitola rozebírá vliv Evropské centrální banky (dále ECB) na celý proces vystoupení a vyzdvihuje její roli ve vyjednáváních o podmínkách vystoupení. V této kapitole jsou demonstrativně vyjmenovány hlavní úskalí vystoupení, co do působnosti ECB. Zároveň jsou zde nastíněny budoucí problémy související s vystoupením a pravděpodobná reakce ECB na tyto důsledky.

Poslední kapitola se věnuje důsledkům vystoupení z eurozóny, přičemž se zaměřuje na vystoupivší stát s přihlédnutím k důsledkům pro EU a eurozónu.

Mírný odklon obsahu poslední kapitoly od jejího názvu „Důsledky pro EU a EMU po vystoupení členského státu,“ je dán postupným zpracováním práce a analýzou situace, kdy jsem došel k závěru, že daleko závažněji bude postižen vystoupivší stát.

V této práci jsem čerpal hlavně z cizojazyčných zdrojů, jelikož česká literatura se této tematice prozatím nijak zvlášť nevěnovala. To je ospravedlnitelné faktem, že Česká republika není doposud členem eurozóny. Veškeré zdroje v cizím jazyce, použité v této práci, jsou vlastním volným překladem.

1 Rozbor práv a povinností vycházejících z členství v EU a EMU

Rozbor práv a povinností vycházejících z členství v EU, potažmo v Evropské měnové unii (dále EMU) je prvním krokem k naplnění téma práce. V této kapitole se pod drobnohled dostanou práva a povinnosti, jež úzce souvisí s analyzovanou problematikou a půjde tak o snahu nastínit některé hlavní problematické okruhy, se kterými je potřeba při vystupování z eurozóny počítat. Důraz je kladen na normy umožňující poskytnout vytvoření právního názoru na ne zcela čitelnou problematiku. Tento krok považuji za zásadní pro další pokračování v práci, protože je analyzována problematika bezprecedentní a je tedy potřeba, co nejpřesněji a nejreálněji vyvozovat závěry.

Záměrem této kapitoly je pojmenování ať už jednotlivých článků či právních principů, které souvisejí s možností vystoupit. Problematika jednostranného opuštění eurozóny nabízí v současnosti ve valné většině pouze jednu tvář a to konstatování nemožnosti opustit pouze eurozónu², tato ustanovení je potřeba zdůraznit a použít je jako odrazový můstek pro vytvoření schématu umožňujícího opustit eurozónu. Klíčové je také rozlišení jednostranného vystoupení a smluvního vystoupení. Prvně jmenovaná možnost by znamenala opuštění pouze eurozóny a setrvání v EU, zatímco smluvní vystoupení by se s největší pravděpodobností řídilo článkem 50 SEU o vystoupení z EU.

EU si ve svých zakládacích smlouvách vytyčila ne jeden cíl. Současná politika EU bezesporu podporuje vzájemnou integraci jednotlivých států. Propojení probíhá na všech úrovních, z nichž za nejvýznamnější lze označit právě utvoření jednotného prostoru s jednou měnou. Vstup do EU, je také vstupem do instituce s integrační právní subjektivitou, která narušuje zažité zvyklosti, ve kterých suverenity států stála na vrcholu hierarchie. Státy tak samotným vstupem přesouvají některé své pravomoci do Bruselu a vzdávají rozhodování o nich.³

EU je výjimečným příkladem nadstátní integrace. Jde o subjekt, který navzájem spojuje politické a ekonomické cíle. Jako logické řešení se tak

² Opuštění eurozóny společně s vystoupením z Evropské unie je naopak vnímáno jako jediné schůdné řešení.

³ KLÍMA, Karel. *Evropské právo*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011, 81 s. ISBN 978-807-3803-353.

jeví projev delegace pravomocí do EU, vytvoření vlastního právního řádu, schopnost financovat aktivity z vlastních zdrojů nebo například soudní ochrana. Právní subjektivita EU má své kořeny ve Smlouvě o založení Evropského společenství pro atomovou energii, jejíž platnost nebyla narušena přijetím Lisabonské smlouvy. Podle článku 184: „*Společenství má právní subjektivitu.*“ Stejný závěr samozřejmě vyvodíme při přečtení článku 47 Smlouvy o Evropské unii, který pojem „společenství“ nahradil slovem Unie.⁴

1.1 Dobrovolný vstup do Evropské unie

Nelze začít jinak, než pohledem na ustanovení umožňující přesný opak vystoupení. Proces vstupu do EU je upraven ve článku 49 Smlouvy o Evropské unii (dále SEU). Platí, že do EU může vstoupit každý evropský stát, který uznává zásady uvedené v článku 2 SEU. Podáním žádosti o vstup je zahájen proces vyjednávání a schvalování. Svě většinové „ANO“ musí říci Evropský parlament a následně Rada po konzultaci s Komisí vysloví jednomyslný názor.⁵ Vstoupení je věc dlouhodobého procesu, kdy se kandidující státy snaží reformovat své právní řády, tak aby mohly fungovat v souladu s právním řádem EU. Všechny kandidátské státy musejí také splňovat tzv. Kodaňská politická kritéria⁶. Jen z výše nastíněného postupu je patrné, že nejde o jednoduchou cestu, ale složitý proces vyjednávání a odstraňování překážek. Jako nejlepší příklad poslouží vzpomnutí si na celý proces vstupu České republiky, který trval více než 8 let.⁷

Vstup do této uzavřené komunity evropských států je na první pohled dobrovolný. Tím, že prvotní impuls přichází od kandidátského státu, je vyloučena vynucenost vstupu. Každý nový stát zodpovědně zvažuje, zda podmínky fungování v EU převyšují nad negativy, které vstup přináší. Koneckonců dobrovolnost členství byla stvrzena i článkem 50 SEU, který umožňuje vystoupit ze svazku. Přijetím do EU však začínají státům vystávat nová práva a povinnosti. Právě jedním z nich je i povinnost vstupu do eurozóny. V minulosti sice zažila EU vyjednávání o tzv. opt-out Velké Británie a Dánska, tedy zemí, které nemusejí přijmout euro jako společnou měnu,

⁴SVOBODA, Pavel. *Úvod do evropského práva*. 3. vyd. Praha: C.H. Beck, 2010, xx, 304 s. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 978-807-4003-134.

⁵Čti článek 49 SEU

⁶ČERNOCH, Pavel. *Cesta do EU: východní rozšíření Evropské unie a Česká republika v období 1990-2004*. Praha: Linde, 2003, 57 s. ISBN 80-861-3140-8

⁷Tamtéž 60 s.; Příhlaška do EU byla podána 17.ledna 1996

ale i díky této historické události je patrné, jak si EU zakládá na prohlubování integrace a jakékoliv vybočení z řady musí být složitě prodiskutovááno a právně ztvrzeno.

1.2 Povinný vstup do eurozóny

Eurozóna neboli území EU, na kterém je užívána jednotná měna euro, je součástí hospodářské a měnové unie, které se účastní všechny členské státy EU. Pravdou však zůstává, že ne všechny státy již přijaly euro a některé jsou od vstupu do třetí fáze EMU ještě hodně daleko (např. Česká republika). Tomuto nejvýznamnějšímu posunu v integraci na poli EMU, totiž předchází plnění tzv. konvergenčních kritérií.⁸

1.2.1 Povinnost vstoupit do eurozóny jako limit jednostranného vystoupení

Povinnost vstoupit do eurozóny lze dovozovat i z výše uvedeného faktu, že Velká Británie a Dánsko si musely vyjednat výjimku, avšak má svou právní podporu i „de lege lata“ a to konkrétně v článku 119 ods. 2 SFEU, který zmiňuje euro jako součást EMU. Povinnost lze také vyčíst z článku 141. Odst. 1 kde stojí: „*Pokud a dokud existují členské státy, na které se vztahuje výjimka, aniž je dotčen čl. 129 odst. 1, zřizuje se jako třetí rozhodovací orgán Evropské centrální banky Generální rada Evropské centrální banky uvedená v článku 44 statutu ESCB a ECB.*“

Z úvodu tohoto ustanovení plyne, že do budoucna se nepočítá s členskými státy, které nepřijaly euro či nevyjednaly opt-out. Nezpochybnitelná povinnost přijmout euro, pak vyplývá pro členské státy z přístupových smluv. Toto opatření se týká všech zemí, které vstoupily do Evropské unie v páté vlně rozšíření (2004 – 2007), tedy i České republiky, ta je vázána konkrétně v článku čtvrtém v Aktu o přistoupení České republiky k EU. Novým členským státům pak byla poskytnuta dočasná výjimka, k zavedení eura, z čehož se dá znovu dovozovat povinnost se nakonec účastnit třetí fáze EMU. Z pohledu právního jazyka je zřejmé, že nepočítá-li se do budoucna se státy bez eura, tak by bylo absurdní umožnit státům s eurem vystoupit z eurozóny. Na toto ustanovení velmi často narážejí politické špičky zemí, které ještě nepřijaly euro. Nejvíce byl v poslední době slyšet maďarský premiér Viktor Orbán, podle něhož nemůže závazek daný z přístupových smluv platit, protože eurozóna prošla od té doby výraznou změnou. Ve smyslu předchozí věty se vyjádřil takto: „*When we signed the accession*

⁸KLÍMA, Karel. *Evropské právo*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011, 169 s. ISBN 978-807-3803-353.

*treaty [to the European Union] the Eurozone looked totally different, Thus, there cannot be an automatic accession duty [to the Eurozone] any longer.*⁹

Vyjma finanční krize bývá vytýkáno plánování dalšího prohlubování integrace na poli fiskální unie. Tento konflikt však prozatím zůstává pouze politický a nikoliv právní, proto tato práce bude dále pracovat s názory vyjádřenými výše.

1.2.2 Konvergenční kritéria jako limit jednostranného vystoupení

Jak vyplývá z výše uvedeného, tak povinnost vstoupit do eurozóny mají všechny státy, které v ní zatím nejsou. Tento závěr neplatí jen pro Velkou Británii a Dánsko, tedy země, které vyjednaly zmiňovaný opt-out. Vstup však není automatický, ale předchází mu plnění tzv. konvergenčních kritérií, mechanismus vytvořený k přechodu mezi druhou a třetí fází EMU. Ta byla vytvořena k usnadnění a snížení možné negativní reakce ekonomiky na přijetí nové měny. Ekonomické parametry, které kvalifikují stát k přijetí eura, byly nastaveny tak, aby vznikla jistota, že ekonomika přistupujícího státu je připravena bez problémů pohloubit integraci a nahradit svou měnu eurem. Nejde však jen o ochranu samotné členské země před negativními vlivy ekonomické integrace, ale také o obranu stávajících členů eurozóny, kteří se snaží fungovat stabilně a nová nestabilní ekonomika by tyto snahy narušovala.

Prvním ekonomickým (konvergenčním) kritériem je dosažení vysokého stupně cenové stability. Stupeň stability je měřen pomocí komparace s nejstabilnějšími státy, kdy vlastní inflace by neměla převyšovat nejlepší výsledky o více než 1,5 procenta. Význam cenové stability je navíc podpořen článkem 3 SEU, kde je definován jako jeden z cílů EU. Druhým kritériem je stav schodku veřejných financí, který nesmí překračovat meziročně 3,0 procenta domácího HDP. Třetím faktorem pak je sledování celkového veřejného zadlužení, to nesmí v kumulaci překročit 60,0 procent HDP. Čtvrtým kritériem je kurzové rozpětí měny, které navazuje na členství v EMS.¹⁰ Měna daného státu musí v EMS fluktuovat v rozpětí +/- 15,0 procent, bez devalvace. Posledním ekonomickým kritériem je stabilizace dlouhodobých úrokových sazeb.¹¹

⁹ Hungary's PM: No Longer See Automatic Duty To Join Eurozone.

In: *Mnnews.marketnews.com* [online]. 2012 [cit. 2014-03-19]. Dostupné z: <https://mnnews.marketnews.com/index.php/hungarys-pm-no-longer-see-automatic-duty-join-eurozone?q=content/hungarys-pm-no-longer-see-automatic-duty-join-eurozone>

¹⁰ Evropský měnový systém fungoval v letech 1979 až 1999.

¹¹ TICHÝ, Luboš, Rainer ARNOLD, Pavel SVOBODA, Jiří ZEMÁNEK a Richard KRÁL. *Evropské právo*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2004, I, 869 s. ISBN 80-7179-449-X.

Právo EU však nezná pouze ekonomická kritéria, ale také právní. Stát, na který se vztahuje výjimka, musí projít právním kritériem, kterým je rozhodnutí Rady o přistoupení k eurozóně. Vzhledem k tématu práce nelze z ustanovení o konvergenčních kritériích vyvodit závěr, že například jejich nedodržování by vytvářelo právo k opuštění EU či následně eurozóny. Naopak je patrné, že zákonodárci si dali práci s vytvořením takových mechanismů, které ochrání eurozónu před nezodpovědnými členy. Samotný postup lze najít v článku 126 SFEU. Evropská unie, tak brání sama sebe před neopatrnými státy. Patronát nad státy připadl Komisi, která sleduje a kontroluje rozpočty a veřejný dluh. Tento článek zajišťuje dodržování rozpočtové kázně na základě dvou kritérií:

a) zda poměr plánovaného nebo skutečného schodku veřejných financí k hrubému domácímu produktu nepřekračuje referenční hodnotu, ledaže by:

— buď poměr podstatně a nepřetržitě klesal a dosáhl úrovně, která se blíží referenční hodnotě,

— nebo by překročení referenční hodnoty bylo pouze výjimečné a dočasné a poměr zůstal blízko k referenční hodnotě;

b) zda poměr veřejného dluhu k hrubému domácímu produktu nepřekračuje referenční hodnotu, ledaže se poměr dostatečně snižuje a blíží se uspokojivým tempem k referenční hodnotě.

Nedodržuje-li členský stát byť jen jedno z těchto opatření, je Komise nucena vypracovat zprávu, ve které přihlédnou k dalším ekonomickým faktorům (investiční výdaje či rozpočtová pozice státu). Komise může začít pracovat na zprávě už v případě potencionálního rizika. Po posudku Hospodářského a finančního výboru se zpráva konečně dostane k Radě, která zaujme stanovisko. Rozhodne-li Rada o tom, že schodek existuje, začne provádět opatření a vydá členskému státu doporučení k řešení situace. Nedodržuje-li daný stát doporučení, může situace dojít až ke kritickému odstavci 10 a 11 článku 126 SFEU. Zde přichází pro tuto práci důležitá úprava. V případě nerespektování doporučení daných Radou podle odstavců 1 až 9, nemohou jiné státy a Komise podat na nerespektující stát žalobu podle článku 258 a 259 SFEU. Pouze v případě zesílené revolty a při dalším nerespektování odstavce 11 by se do sporu mohl zapojit Soudní dvůr Evropské unie.

11. Pokud se členský stát nepodřídí rozhodnutí přijatému podle odstavce 9, může Rada rozhodnout, že použije nebo případně zesílí jedno nebo více z následujících opatření:

- požádá dotyčný členský stát, aby před vydáním obligací a jiných cenných papírů zveřejnil dodatečné informace, které Rada určí,
- vyzve Evropskou investiční banku, aby přehodnotila svou úvěrovou politiku vůči dotyčnému členskému státu,
- požádá dotyčný členský stát, aby uložil neúročný vklad v přiměřené výši u Unie, dokud nebude podle názoru Rady nadměrný schodek napraven,
- uloží pokuty v přiměřené výši.

Předseda Rady informuje Evropský parlament o přijatých rozhodnutích.

Je jasné, že legislativci počítali s možností problematického fungování uvnitř unie, které mohlo být vyvoláno neposlušností některých členských států. Nicméně je potřeba konstatovat, že Unie se s tímto problémem vyrovnala do detailu a znovu se přiklonit k závěru, že právě díky rozpracování obraných a sankčních mechanismů nebylo v úmyslu politiků a legislativců umožnit státu opustit eurozónu. O propracovanosti právního řádu svědčí i Pakt o stabilitě a růstu, schválený v roce 1997, ve kterém jsou blíže rozpracována rozpočtová pravidla. Samotný pakt má za sebou zajímavou historii, kdy i díky rozhodnutí Evropského soudního dvora (C-27/04)¹² došlo k revizi a v roce 2005 bylo přijato Zdokonalení provádění Paktu o stabilitě a růstu. Pakt nastavuje preventivní a sankční mechanismy, které mají za úkol zajistit stabilní fungování a pokrýt potencionální problémy eurozóny. „*Sankční mechanismus je podle Paktu o stabilitě a růstu, založen na předpokladu, že členské státy se zavázaly ve smlouvě o ES, že po vstupu do třetí etapy hospodářské a měnové unie budou dodržovat rozpočtovou disciplínu.*“¹³

Vzhledem k tomu, že se státy zavázaly respektovat sankční a preventivní mechanismy, které mentorují hladké fungování, tak lze logicky usuzovat, že nebylo v jejich úmyslu, ba ani v zájmu počítat s vystoupením či jakýmkoliv jiným způsobem opuštění eurozóny. Závěrem lze říci, že celý smysl konvergenčních kritérií upevňuje názor na nemožnost jednostranného vystoupení z eurozóny při účinnosti současného právního řádu.

¹² Commission of the European Communities v Council of the European Union, dostupné z: <http://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?jsessionid=9ea7d2dc30db7d856f7dc4e9463499e49552c903a250.e34KaxiLc3qMb40Rch0SaxuKc3v0?text=&docid=64022&pageIndex=0&doclang=EN&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=12437>

¹³ TOMÁŠEK, Michal. *Evropské měnové právo*. 2. aktualiz. a dopl. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2007, xv, 180 s. Beckova skripta. ISBN 978-807-1799-405.

1.2.3 Článek 50 SEU

Novou otázku otevřela Lisabonská smlouva, která přinesla v SEU článek 50, který změnil postavení států v EU. Před Lisabonskou smlouvou neexistoval v zakladatelských smlouvách článek, který by umožňoval vystoupit z partnerství. V dimenzi právní teorie tak převládal názor, že takové právo neexistuje, protože nebylo zamýšleno. Na druhé straně bylo často odkazováno na Vídeňskou úmluvu o smluvním právu, kde článek 56 upravuje možnost odstoupení od smlouvy, která neobsahuje ustanovení o způsobu vystoupení. Debaty nakonec ukončila až reforma SEU, která přinesla článek 50, jehož význam je nezpochybnitelný.¹⁴

Článek 50

1. Každý členský stát se v souladu se svými ústavními předpisy může rozhodnout z Unie vystoupit.

2. Členský stát, který se rozhodne vystoupit, oznámí svůj záměr Evropské radě. S ohledem na pokyny Evropské rady Unie sjedná a uzavře s tímto státem dohodu o podmínkách jeho vystoupení, s přihlédnutím k rámci jeho budoucích vztahů s Unií. Tato dohoda se sjednává v souladu s čl. 218 odst. 3 Smlouvy o fungování Evropské unie. Jménem Unie ji uzavře Rada, která rozhoduje kvalifikovanou většinou po obdržení souhlasu Evropského parlamentu.

3. Smlouvy přestávají být pro dotýčný stát použitelné dnem vstupu dohody o vystoupení v platnost, nebo nedojde-li k tomu, dva roky po oznámení podle odstavce 2, nerozhodne-li Evropská rada jednomyslně po dohodě s dotýčným členským státem o prodloužení této lhůty.

4. Pro účely odstavců 2 a 3 se člen Evropské rady nebo Rady, který zastupuje vystupující členský stát, nepodílí na jednáních ani rozhodnutích Evropské rady nebo Rady, která se jej týkají. Kvalifikovaná většina je vymezena v souladu s čl. 238 odst. 3 písm. b) Smlouvy o fungování Evropské unie.

5. Pokud stát, který z Unie vystoupil, požádá o nové přistoupení, podléhá tato žádost postupu podle článku 49.

Na první pohled je zřejmé, že SEU umožnila jedním článkem dva způsoby, jak opustit Evropskou unii. SEU počítá s vystoupením na základě dohody a spolupráce (odstavec 2), ale také s jednostranným vystoupením s čekací lhůtou 2 roky (odstavec 3).

¹⁴ATHANASSIOU, Phoebus. *Legal working papers series European Central Bank: WITHDRAWAL AND EXPULSION FROM THE EU AND EMU SOME REFLECTIONS* [online]. 2009 [cit. 2013-10-17]. ISBN 1830-2696. Dostupné z: <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/scplps/ecblwp10.pdf>

Pozornost však nepatří tomuto článku jen kvůli možnosti opustit EU, ale hlavně kvůli aplikaci na možnost vystoupení z eurozóny.

Článek 50 SEU podle mnohých kritiků přinesl více starostí, než užitku. Problémem, kterému je potřeba v této práci čelit, je implicitnost kolem podmínek vystoupení zemí používajících euro. To vnáší do problematiky dva možné závěry. Mlčení článku 50 SEU o zemích eurozóny je argumentem, pro domněnku, že tyto státy vystupují stejně jako státy bez eura a není tedy potřeba žádný speciální postup. Druhým závěrem pak je scénář, že článek 50 mlčí o té problematice, protože neexistuje možnost vystoupení z eurozóny.¹⁵ Z toho by vyplývalo, že článek 50 SEU se týká pouze států, které nepoužívají euro, což samo o sobě by znamenalo, že do budoucna bude toto ustanovení platit pouze pro Velkou Británii a Dánsko, protože ostatní státy momentálně nepoužívající euro ho musejí přijmout.

Do konfliktu se zde dostávají dvě základní právní zásady. Ve prospěch prvního závěru hovoří zásada „*ad maiore ad minus*“, druhý scénář naopak favorizuje použití argumentu „*a contrario*“. Složitost problému je patrná na první pohled. Proevropští autoři se raději kloní k závěru, že nelze opustit eurozónu a to i díky právnímu jazyku, který je použit v člancích týkajících se přijetí eura, jde vlastně o zpochybnění účinnosti článku 50 SEU. Osobně se přikláním k druhé možnosti, tedy že při vystoupení z EU podle článku 50 jakýmkoliv způsobem dochází i k opuštění eurozóny. Názor lze opřít také o nepoužitelnost smluv v momentě vystoupení z EU, zvláště v případě kdy ustanovení o eurozóně jsou součástí SEU a SFEU.¹⁶ Tato problematika je hlouběji rozpracována v kapitole čtvrté této práce.

1.2.4 Článek 140 SFEU

Další překážkou v cestě, jenž brání jednostrannému vystoupení z eurozóny je článek 140 SFEU. Ten totiž explicitně nutí stát po splnění konvergenčních kritérií přijmout euro. Státy, které podmínky dosud nesplnily, jsou nazývány „členské státy, na které se vztahuje výjimka.“¹⁷ Jakmile členský stát splní podmínky stanovené ve článku

¹⁵ ATHANASSIOU, Phoebus. *Legal working paper series European Central Bank: WITHDRAWAL AND EXPULSION FROM THE EU AND EMU SOME REFLECTIONS* [online]. 2009 [cit. 2013-10-17]. ISBN 1830-2696. Dostupné z: <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/scplps/ecblwp10.pdf>

¹⁶ DAMMANN, JENS C. *The Right to Leave the Eurozone. The Right to leave eurozone* [online]. 2013, č. 2 [cit. 2013-10-17]. Dostupné z: http://porlaboca.es/wp-content/uploads/2013/05/The_Right_to_leave_the-Eurozone.pdf

¹⁷ Čti článek 140 SFEU

SFEU a naplní tak zmiňovaná konvergenční kritéria, vstupuje do eurozóny a nahrazuje svou měnu eurem. V této fázi nemá již názor členského státu na přijetí eura váhu a je tedy nucen přijmout euro jako své oficiální platidlo.

Samotná povinnost vstoupit do eurozóny také omezuje právo na jednostranné vystoupení, kvůli vytvoření uzavřeného kruhu. Pokud by totiž měl členský stát právo opustit eurozónu a využil ho, tak by za předpokladu, že plní konvergenční kritéria i v průběhu účasti v eurozóně, musel ihned vstoupit zpátky. Zde se nabízí otázka, zda by musel znovu plnit minimálně dvouletou čekací lhůtu, když už jednou prošel přijímacím mechanismem.¹⁸

Absurdita uzavřeného kruhu je nepopíratelná. Přijmout euro za svoji měnu však není jedinou podmínkou podmiňující přijetí do eurozóny. Daleko větší váhu má splnění již zmiňovaných konvergenčních kritérií popsanych ve článku 140 SFEU. Členské státy, které splňují všechny podmínky, mají povinnost vstoupit a dle výše zmíněného názoru nemají právo na vystoupení. Na druhé straně státy, které již vstoupily a nespĺňují konvergenční kritéria, nemají už povinnost přijmout euro. To samé platí pro státy, které nikdy nespĺnily konvergenční kritéria. Na základě této argumentace se právník Jens Damman, autor práce „*The Right to leave the Eurozone*“ domnívá, že argument o povinnosti vstoupit nevylučuje možnost vystoupit z eurozóny. Jeho práce dle mého názoru balancuje na hraně mezi fikcí a realitou a jen těžko, lze některé jeho interpretace, převzít za své.

Nejsilnějším argumentem proti jednostrannému vystoupení z eurozóny bývá interpretace článku 140, odst. 2 a 3, kde se počítá s úspěšným splněním konvergenčních kritérií a naplněním procesu přijetí eura. Článek 140 odst. 2 SFEU:

2. Rada po konzultaci s Evropským parlamentem a po projednání v Evropské radě rozhoduje na návrh Komise, které členské státy, na které se vztahuje výjimka, splňují podmínky nezbytné na základě kritérií stanovených v odstavci 1, a zruší výjimky dotyčných států.

Rada rozhoduje po obdržení doporučení přijatého kvalifikovanou většinou jejích členů zastupujících členské státy, jejichž měnou je euro. Tito členové rozhodnou do šesti měsíců poté, co Rada obdrží návrh Komise.

¹⁸DAMMANN, JENS C. The Right to Leave the Eurozone. *The Right to leave eurozone* [online]. 2013, č. 2 [cit. 2013-10-17]. Dostupné z: http://porlaboca.es/wp-content/uploads/2013/05/The_Right_to_leave_the-Eurozone.pdf

Kvalifikovaná většina uvedených členů podle druhého pododstavce je vymezena podle čl. 238 odst. 3 písm. a).

Zde do hry vstupuje odstavec 3:

*If it is decided, in accordance with the procedure set out in paragraph 2, to abrogate a derogation, the Council shall, acting with the unanimity of the Member States whose currency is the euro and the Member State concerned, on a proposal from the Commission and after consulting the European Central Bank, **irrevocably fix the rate** at which the euro shall be substituted for the currency of the Member State concerned, and take the other measures necessary for the introduction of the euro as the single currency in the Member State concerned.*¹⁹

SFEU tak výslovně značí neodvolatelný přepočítání domácí měny na euro a přijetí eura. Neodvolatelnost byla v minulosti vyjádřena i ve smlouvě TEC²⁰, kde konkrétně články 118 a 123 obsahovaly slovíčko „irrevocable(y)“. Lze se tedy domnívat, že při tvorbě těchto smluv se nepočítalo s možností jednostranného vystoupení z eurozóny a přijetí eura mělo být konečným stádiem měnové unie, ze kterého není cesty zpět. S tímto názorem pracuje i Robert Zbiral ve své práci „*Exit from eurozone under the regime of the Lisbon Treaty: reality or wishful thinking?*“, kde upozorňuje na to, že sice slovo irrevocable(y) již není v SEU ani SFEU tak často používané. Nicméně vzememe-li v úvahu, že Lisabonská smlouva byla dalším krokem k prohloubení integrace mezi členskými státy a také to, že třetí fáze transformace do EMU byla již dokončena před lety (1999), tak je zcela logické omezení používání slovíčka irrevocable(y). To však nic nemění na původní myšlence používat euro neodvolatelně a ani současná právní úprava

¹⁹ Český překlad: Bude-li rozhodnuto postupem podle odstavce 2 o zrušení výjimky, stanoví Rada neodvolatelně hlasy členských států, jejichž měnou je euro, a dotyčného členského státu na návrh Komise a po konzultaci s Evropskou centrální bankou jednomyslným rozhodnutím přepočítací koeficient, podle něhož euro nahradí měnu dotyčného členského státu, a přijme další opatření nezbytná pro zavedení eura jako jednotné měny v dotyčném členském státě.

²⁰ Článek 118 Treaty of European community: *The currency composition of the ecu basket shall not be changed. From the start of the third stage, the value of the ecu shall be irrevocably fixed in accordance with Article 123(4).* Článek 123, odstavec 4 Treaty of European community: *At the starting date of the third stage, the Council shall, acting with the unanimity of the Member States without a derogation, on a proposal from the Commission and after consulting the ECB, adopt the conversion rates at which their currencies shall be irrevocably fixed and at which irrevocably fixed rate the ecu shall be substituted for these currencies, and the ecu will become a currency in its own right. This measure shall by itself not modify the external value of the ecu. The Council, acting by a qualified majority of the said Member States, on a proposal from the Commission and after consulting the ECB, shall take the other measures necessary for the rapid introduction of the ecu as the single currency of those Member States. The second sentence of Article 122(5) shall apply.*

tuto myšlenku nevylučuje, ba naopak. Neodvolatelnost přepočtu domácí měny na euro se tak stala jedním z hlavních argumentů proti možnosti vystoupení z eurozóny.

Tento argument blížeji rozebírá Jens Dammann ve své práci „*The Right to leave Eurozone*.“ Na výklad slova *irrevocable(y)* se nabízejí dva rozdílné pohledy. Prvním z nich může být výše zmíněný většinový názor, tedy že je vstup do eurozóny neodvolatelný a euro by mělo sloužit do nekonečna. Druhý více analytický pohled interpretuje článek 140 SFEU, jako pojistku proti zpětné úpravě přepočítávání směnných kurzů. Tato druhá možnost má v sobě více logiky, než se na první pohled zdá. Článek 50 SEU, který umožňuje vystoupit z Evropské unie, se tak nedostává do konfliktu s neodvolatelností eura. Některé hlasy vytýkaly tento konflikt, kdy euro je přijímáno „de facto na věčnost“ a EU lze přitom legálně opustit. Tato interpretace by dávala smysl i při prozkoumání historie. Od roku 1979 se členské státy EU účastnily v ERM (Exchange Rate Mechanism), který byl založen na fluktučním kurzu tuzemské měny k ECU²¹ v rozmezí kolem 2,25 procent. Oscilační pásmo bylo v historii několikrát měněno a samotný systém byl opuštěn Velkou Británií a Itálií.

1.2.5 Neodvolatelné představení eura

Obdobným problémem jakým je nezměnitelná konverze původní měny na euro, je i neodvolatelné představení eura. Tento argument vychází z protokolu připojeného k Maastrichtské smlouvě nazvaný „*Protocol on the transition to the third stage of Economic and Monetary Union*.“ Hned v úvodní části tohoto dokumentu je explicitně zmíněna neodvolatelnost:

„*Declare the irreversible character of the Community's movement to the third stage of Economic and Monetary Union by signing the new Treaty provisions on Economic and Monetary Union.*“

I když tento protokol není v současnosti součástí účinných smluv, tak ho lze ve smyslu tématu této práce považovat za důležitý, protože ukazuje úmysl tehdejších představitelů Evropského společenství a jejich odhodlanosti vytvořit HMU bez časového omezení. Dalo by se tedy opět říci, že zde znovu zcela jasně krystalizuje nemožnost práva na jednostranné vystoupení z eurozóny.²²

²¹ ECU= Evropská měnová jednotka

²² EXIT FROM EUROZONE UNDER THE REGIME OF THE LISBON TREATY: REALITY OR WISHFUL THINKING? *Ústavně právní aspekty členství Polské republiky a české republiky v Evropské unii šest let po přistoupení obou států*. [online]. 2010 [cit. 2013-10-17]. Dostupné z:

Tento závěr však není zcela jednoznačný. Pomineme-li neúčinnost tohoto protokolu, tak dnes se nacházíme ve fázi, kdy je legálně možné podle článku 50 SEU opustit Evropskou unii a s ní tedy i s největší pravděpodobností eurozónu. Z toho plyne, že současné právo není kompatibilní s již zmiňovanou interpretací protokolu a je potřeba se přiklonit na jeho stranu. Ať už je na tento protokol nahlíženo jakkoliv, tak se musím postavit za názor, že v historii několikrát zmíněná slova neodvolatelnost či nezměnitelnost plní svůj účel a nedávají příliš prostoru pro hledání legální možnosti pro jednostranné vystoupení z eurozóny.

2 Závazky vyplývající z práva EU a mezinárodního práva

Tato kapitola má cíl prozkoumat právní ustanovení či zásady vyplývající z mezinárodního práva, které mohou mít význam pro možné vystoupení z eurozóny a následně objasnit jejich vztah k právu EU.

2.1 Vztah práva EU a mezinárodního práva

Při zkoumání právních podkladů pro možné vystoupení z eurozóny a jeho průběhu nelze opomenout ani vliv mezinárodního práva veřejného, byť EU není tradiční mezinárodní organizací, tak její členské státy jsou ve svých aktivitách subjekty mezinárodního práva a je potřeba tedy tuto tematiku rozebrat.

Vztah mezinárodního práva veřejného a práva EU je otázkou velmi širokou, na jejíž posouzení by bylo potřeba hlubokého pohledu do historie. Přesto, že lze na právo EU v některých momentech pohlížet jako na zvláštní druh mezinárodního práva veřejného, lze najít i zásadní odlišnosti, které tuto podobnost vyvracejí. Zásadní význam pro tuto tematiku měl rozsudek Evropského soudního dvora (ESD) ve věci Van Gend en Loos. ESD konstatoval, že právo Evropského společenství není podmnožinou mezinárodního práva veřejného, ale nový právní řád.

„IN ADDITION THE TASK ASSIGNED TO THE COURT OF JUSTICE UNDER ARTICLE 177, THE OBJECT OF WHICH IS TO SECURE UNIFORM INTERPRETATION OF THE TREATY BY NATIONAL COURTS AND TRIBUNALS, CONFIRMS THAT THE STATES HAVE ACKNOWLEDGED THAT COMMUNITY LAW HAS AN AUTHORITY WHICH CAN BE INVOKED BY THEIR NATIONALS BEFORE THOSE COURTS AND TRIBUNALS . THE CONCLUSION TO BE DRAWN FROM THIS IS THAT THE COMMUNITY CONSTITUTES A NEW LEGAL ORDER OF INTERNATIONAL LAW FOR THE BENEFIT OF WHICH THE STATES HAVE LIMITED THEIR SOVEREIGN RIGHTS, ALBEIT WITHIN LIMITED FIELDS, AND THE SUBJECTS OF WHICH COMPRISE NOT ONLY MEMBER STATES BUT ALSO THEIR NATIONALS. INDEPENDENTLY OF THE LEGISLATION OF MEMBER STATES, COMMUNITY LAW THEREFORE NOT ONLY IMPOSES OBLIGATIONS ON INDIVIDUALS BUT IS ALSO INTENDED TO CONFER UPON THEM RIGHTS WHICH BECOME PART OF THEIR LEGAL HERITAGE . THESE RIGHTS ARISE NOT ONLY WHERE THEY ARE EXPRESSLY GRANTED BY THE TREATY, BUT ALSO BY REASON OF OBLIGATIONS WHICH THE TREATY IMPOSES IN A CLEARLY DEFINED WAY UPON INDIVIDUALS AS WELL AS

*UPON THE MEMBER STATES AND UPON THE INSTITUTIONS OF THE COMMUNITY*²³

Mimo vymezení rozdílu mezi mezinárodním právem veřejným a právem EU, došlo v tomto rozsudku ještě k definici tzv. přímého účinku: „V rozsudku *Soudní dvůr* uvádí, že z evropského práva vyplývají nejen povinnosti pro členské státy, ale také práva pro jednotlivce. Jednotlivci tedy mohou využít těchto práv a **dovolávat se evropských aktů u národních a evropských soudů**. Není však nutné, aby členský stát přijímal příslušný evropský akt do vlastního vnitrostátního právního systému.“²⁴

Pro tuto kapitolu má však daleko větší význam, to zda se může členský stát opřít o mezinárodní právo veřejné, nikoliv samotný vztah práva EU a mezinárodního práva. I přesto, že ESD v minulosti definoval hranice mezi právem a mezinárodním právem, tak se ve svých rozsudcích na něj i několikrát odvolal.²⁵ Mezi významnou judikaturu, jež formovala hranice mezi dvěma právními řády, patří rozsudek ve věci Poulsen (C-286/90), kde Soud stanovil povinnost pro Evropské společenství respektovat mezinárodní právo při výkonu svých pravomocí.²⁶

K podobnému závěru dojdeme i při přezkoumání jiných rozsudků ESD.²⁷ ESD respektuje mezinárodní právo, včetně mezinárodních obyčejů a jejich kodifikací. Toto tvrzení však neplatí absolutně. Věta druhá tohoto odstavce má význam jen v případě, že jde o vnější vztahy. Ve vnitřních vztazích EU má přednost právo EU, což je odrazem výše zmíněného dualismu (rozsudek *Van Gend en Loos*).²⁸

EU jako instituce je samozřejmě sama subjektem mezinárodního práva, to je zřejmé z toho, že vznikla na základě mezinárodních smluv. Vznikem EU samozřejmě

²³Judgment of the Court of 5 February 1963. - NV Algemene Transport- en Expeditie Onderneming van Gend&Loos v Netherlands Inland Revenue Administration. - Reference for a preliminary ruling: Tarief commissie - Pays-Bas. - Case 26-62. In: *Case 26-62*. 1963. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:61962CJ0026:EN:HTML>

²⁴Europa.eu. *Přehled právních předpisů EU* [online]. 2010 [cit. 2014-02-19]. Dostupné z: <http://europa.eu/>

²⁵WOUTERS, Jan a Dries VAN EECKHOUTTE. Giving Effect to Customary International law Through European Community Law. *Institute for International Law Working Paper No 25 - June 2002* [online]. 2002 [cit. 2014-02-19]. Dostupné z: <http://www.law.kuleuven.be/iir/nl/onderzoek/wp/WP25e.pdf>

²⁶Paragraf 9: „European Community must respect international law in the exercise of its powers“; http://eur-lex.europa.eu/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexplus!prod!CELEXnumdoc&numdoc=61990J0286&lg=en

²⁷Srov. např. 89, 104, 114, 116, 117, 125/85 *Ahlstrom v. Komise*; T-115/94 *Opel Austria* nebo C-192/96 *Racke*.

²⁸SVOBODA, Pavel. *Právo vnějších vztahů Evropské unie*. 2. aktualiz. vyd. Praha: Linde, 2007, s.65, Vysokoškolské právní učebnice. ISBN 978-807-2016-532.

nemohla být narušena platnost mezinárodních smluv členských států a tak mezinárodní smlouvy patří do práva EU.²⁹ Zvláštní postavení má v tomto případě Charta OSN, díky článku 103:

„V případě rozporu mezi závazky členů Organizace podle této Charty a jejich závazky podle kterékoli jiné mezinárodní dohody, mají přednost závazky podle této Charty“³⁰

Mezinárodní smlouvy v oblasti práva tak lze rozdělit na dvě skupiny. První skupinou jsou smlouvy, které uzavřela EU³¹ a druhou skupinou jsou pak smlouvy uzavřené členskými státy s jinými subjekty mezinárodního práva. Zásadní a sporné otázky tradičně připadají řešit ESD, který objasňuje závaznost mezinárodních norem v daném případě a poskytuje tak vodítko pro velmi složité právní vztahy.³² V dalších podkapitolách budou analyzovány hlavní zásady či normy mezinárodního práva, přičemž bude zkoumána jejich účinnost v právních vztazích uvnitř EU a měla být zodpovězena možnost využití pro vystoupení z eurozóny.

2.2 Clausula rebus sic stantibus

Jako nejdůležitější právní pomůcka mimo právní řád EU se jeví právní zásada „*clausula rebus sic stantibus*.“ Tedy ustanovení, které počítá s fundamentálními změnami v okolnostech, díky nimž dojde k zániku vynutitelnosti plnění. Tato klauzule je explicitně zmíněna ve *Vídeňské úmluvě o smluvním právu*, konkrétně v článku 62:

Podstatná změna poměrů

1. Podstatné změny poměrů, která nastala se zřetelem na poměry existující v době uzavření smlouvy a která předtím nebyla stranami předvídána, se nelze dovolávat jako důvodu pro zánik smlouvy nebo pro odstoupení od ní, ledaže:

a) existence těchto poměrů tvořila podstatný základ souhlasu stran s tím, že budou vázány smlouvou, a

²⁹TÜRK, Danilo. *Základy mezinárodního práva*. 1. vyd. Praha [i.e. Beroun]: Eva Rozkotová, 2010, s.65, ISBN 978-80-904209-9-1

³⁰ Celé znění Charty OSN dostupné zde: <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/charta-organizace-spojonych-narodu-a-statut-mezinarodniho-soudniho-dvora.pdf>

³¹ Tyto smlouvy jsou zavazující i pro členské státy, viz. článek 216 SFEU: *1. Unie může uzavřít dohodu s jednou nebo více třetími zeměmi nebo mezinárodními organizacemi, stanoví-li tak Smlouvy nebo je-li uzavření dohody buď nezbytné k dosažení cílů stanovených Smlouvami v rámci politik Unie, nebo je stanoveno právně závazným aktem Unie, nebo se může dotknout společných pravidel či změnit jejich oblast působnosti. 2. Dohody uzavřené Unii jsou závazné pro orgány Unie i pro členské státy.*

³²TÜRK, Danilo. *Základy mezinárodního práva*. 1. vyd. Praha [i.e. Beroun]: Eva Rozkotová, 2010, s.67, ISBN 978-80-904209-9-1

b) tato změna zásadně mění rozsah závazků, které mají být podle smlouvy ještě plněny.

2. Podstatné změny poměrů se nelze dovolávat jako důvodu pro zánik smlouvy nebo pro odstoupení od ní, jestliže:

a) jde o smlouvu, která stanoví státní hranice; nebo

b) podstatná změna je důsledkem toho, že strana, která se jí dovolává, porušila buď závazek plynoucí ze smlouvy nebo jakýkoliv jiný mezinárodní závazek, který převzala vůči kterékoliv druhé straně smlouvy.

3. Jestliže se strana podle předchozích odstavců může dovolávat podstatné změny poměrů jako důvodu pro zánik smlouvy nebo pro odstoupení od ní, může se rovněž dovolávat této změny jako důvodu pro přerušování provádění smlouvy.

Sporný může být argument, že ne všechny členské státy EU jsou i signatáři Vídeňské úmluvy o smluvním právu.³³ Tento argument však neobstojí, protože „*clausula rebus sic stantibus*“ je součástí obecně závazného mezinárodního práva veřejného, které za závazné uznává i Evropský soudní dvůr.³⁴

Otázkou tedy ve své podstatě není to, zda unijní právní řád uznává tuto právní zásadu, ale to zda se dá aplikovat při argumentaci pro vystoupení či revizi smluv. V případě možné aplikace by muselo dojít k podstatným změnám poměrů, které nebyly očekávány a podstatným způsobem mění rozsah závazků vyplývajících ze smlouvy. Jako nejčastější důvod změny okolností bývá zmiňována současná dluhová krize, která postihla hned několik států eurozóny. Tento jev zde vytváří tři různé strany, které se na klauzuli „*rebus sic stantibus*“ mohou dívat rozdílně. První stranou jsou země, které se podílejí na pomoci zadluženým státům, druhou stranou jsou země, kterým je pomoc poskytována a konečně poslední stranou mohou být země, které dosud nevstoupily do eurozóny.

Z pohledu solventních států je argumentace pro použití zmiňované právní zásady jednoduchá. Státy typu Německa nebo Francie pomáhají zadluženým státům balancovat nad propastí bankrotu. Byť mezi politiky vládne odhodlanost na tom příliš neměnit, tak od obyvatel se ozývají hlasy pro změnu poměrů. Tento jev je vidět již na několika

³³ UN. *United Nations* [online]. 1969 [cit. 2014-02-17]. Dostupné z: https://treaties.un.org/Pages/ViewDetailsIII.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XXIII~1&chapter=23&Temp=mtdsg3&lang=en

³⁴ Case C-162/96, A. Racke GmbH & Co. v. Hauptzollamt Mainz, 1998 E.C.R. I-3655, paragraf 46, kde stojí „*rules of customary international law concerning the terminativ and the suspension of treaty relations by reason of a fundamental change of circumstances are binding upon the Community institutions and form part of the Community legal order.*“

navržených možnostech, které by ukončily zavedenou doktrínu. V roce 2012 se objevilo hned několik krajních návrhů, například Deutsche Bank přišla s možností vytvoření nové řecké měny „Geuro“, kterou by tvořily aténské dluhopisy, a bylo by možno tuto měnu devalvovat.³⁵ Druhou navrženou možností, jak snížit dluh Řecka bylo donucení, aby řecká vláda začala za půjčené peníze ze záchranného fondu EMS zkupovat vlastní dluhopisy za nízké nominální ceny.³⁶ Uvažování o možném použití klauzule „*rebus sic stantibus*“ není tedy neoprávněné. Solventní státy by se v tomto případě opíraly o argument, že ekonomická pomoc je fundamentální změnou podmínek smlouvy. Zda by však tato argumentace uspěla, je nesporné, protože proces záchrany byl uskutečňován prostřednictvím několika jednotlivých dohod mezi státy. Samotná SFEU nenutí státy se podílet na hrozící insolventnosti jiných, o čemž svědčí článek 125:

„Unie neodpovídá za závazky ani nepřebírá závazky ústředních vlád, regionálních nebo místních orgánů nebo jiných veřejných orgánů, jiných veřejnoprávních subjektů nebo veřejných podniků kteréhokoli členského státu, pokud se nejedná o vzájemné finanční záruky pro společné uskutečňování určitého záměru.“

Vzhledem k tomu, že účast států na finanční pomoci byla dobrovolná, nelze tedy argumentovat, že došlo k zásadní změně poměrů a využít jako právní podklad *clausus rebus sic stantibus*. Na obrácenou stranu mince však hledí státy postižené krizí, kterým účast v eurozóně momentálně nesvědčí a díky jednomu z hlavních cílů, kterým je cenová stabilita, nemohou devalvovat svou měnu a navrátit tak domácí ekonomice konkurenceschopnost. Tento postup však naráží na právní zvyklosti a limitaci použití zásady *rebus sic stantibus*. Podle některých autorů se totiž, tato doktrína nevztahuje na změny, které bylo možno očekávat, nebo se měly očekávat.³⁷ V tomto případě se tedy nedá hovořit o dluhové krizi, jako o problému zásadně měnicím práva a povinnosti vyplývajících z uzavřených smluv.

Využití by mohla tato zásada najít ještě u států, které zatím nevstoupily do eurozóny (např. Česká republika). Politické vedení se ve světle dluhové krize někdy snaží opřít o tuto zásadu ve snaze zbavit se povinnosti vstoupit do eurozóny. Několikrát

³⁵<http://www.novinky.cz/ekonomika/268241-v-recku-by-mohla-platit-paralelni-mena-geuro-navrhuj-i-nemci.html>

³⁶<http://byznys.ihned.cz/c1-58029780-recko-by-si-mohlo-skupovat-sve-dluhy-zni-z-nemecka-za-evropske-penize>

³⁷*Termination of Treaties in International Law: The Doctrines of Rebus sic Stantibus and Desuetude*. By Vamvoukos Athanassios, Legal Adviser in the Ministry of Research and Technology, Greece. Oxford: Clarendon Press. 1985. xxiii, 303

se již proti, dnes ne příliš lákavé povinnosti, postavil maďarský premiér Orbán, avšak nebál se proti této povinnosti vystoupit ani bývalý český premiér Nečas. Vzhledem k závěrům, které však byly vyvozeny z předchozích dvou pohledů, lze shledat, že ani tato třetí strana by se nevyhnula výjimce. Clausula rebus sic stantibus, byť je Evropským soudním dvorem uznávána a je explicitně zmíněna v dosud platné *Vídeňské úmluvě o smluvním právu*, tak nedává z mého pohledu dostatečný právní základ k tomu, aby na jejím základě mohlo dojít k vystoupení z eurozóny. Její využití je koneckonců zlehčováno i Laurencem Helferem, který kritizuje toto restriktivní ustanovení a vystihuje jeho nepoužívání v moderním právu.³⁸

2.3 Pacta sunt servanda

Právní zásadu „*Pacta sunt servanda*“ není potřeba dlouze představovat, zcela jistě jde o základní kámen smluvních závazků. Volně by se tato zásada přeložit jako „*Smlouvy se mají dodržovat*.“ Její psanou podobu lze znovu najít ve *Vídeňské úmluvě o smluvním právu*, konkrétně v článku 26: „*Každá platná smlouva zavazuje smluvní strany a musí být jimi plněna v dobré víře.*“

Mimo jiné už ji v psané podobě zná i český právní řád, díky rekodifikaci občanského zákoníku v §3, odst.2. Důležité pro další postup však je, zda tuto zásadu uznává i ESD. Ten v minulosti několikrát potvrdil závaznost zásady v rozsudcích ať již přímo či nepřímo. Jako důkaz pro takové tvrzení může sloužit rozhodnutí ve věci C-162/96, kde ESD byla sice uznána výjimka z pravidla „*pacta sunt servanda*“, nicméně byla také stvrzena jeho obecná závaznost v právu EU s odkazem na *Vídeňskou úmluvu o smluvním právu*.³⁹ Uznávání zásady pak bylo v judikatuře ESD potvrzeno hned několikrát. Obdobné závěry je možno najít v rozhodnutích případů C-6/60 či C-9/65, kde ESD prohlásil zásadu „*pacta sunt servanda*“ za přímo účinnou směrem k ratifikaci *Smlouvy o EHS*.⁴⁰ Logicky vzato, bylo by velmi zvláštní, pokud by natolik vyspělý právním řád jakým je právo EU, neuznával jednu z nejzákladnějších právních zásad. Koneckonců i samotné *Římské smlouvy* a všechny pozdější smlouvy, které jsou svou

³⁸Exiting Treaties. *Virginia Law Review* [online]. 2005, 91:1579 2005 [cit. 2014-02-17]. Dostupné z: http://scholarship.law.duke.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2653&context=faculty_scholarship

³⁹RAITIO, Juha. *The principle of legal certainty in EC law*. Boston: Kluwer Academic Publishers, c2003, lxxvi, s.167. ISBN 14-020-1217-9.

⁴⁰GERMAN LAW JOURNAL: *The Primacy of European Union Law over National Law Under the Constitutional Treaty* [online]. 2005 [cit. 2014-02-20] s.1481 Dostupné z: http://www.germanlawjournal.com/pdfs/Vol06No11/PDF_Vol_06_No_11_1479-1496_Special%20Issue_Kwiecien.pdf

povahu mezinárodními smlouvami zavazujícími členské státy podle zásady „pacta sunt servanda.“⁴¹ Závaznost zásady je dle mého názoru dostatečně prokázána na uvedené judikatuře a nezbyvá, než posoudit její význam pro možné vystoupení z eurozóny.

Eurozóna byť jde o poměrně mladý projev ekonomické integrace, alespoň z hlediska fungování, tak již má za sebou několik kritických okamžiků. V podvědomí Evropanů ještě dlouhou dobu zůstanou události z Řecka či Kypru. Není se čemu divit, že krizové situace přinášejí i krizová řešení. V minulosti několik států toužilo opustit eurozónu nebo toužilo, aby jiný stát opustil tento svazek. Zásada „Pacta sunt servanda“ však zatím udržela toto „křehké“ společenství vždy pospolu. Názor se opírá o interpretaci Vídeňské úmluvy o smluvním právu. Dánský soudce Frederik Harhoff ve své práci⁴² došel k závěru, že jednostranné vypovězení smlouvy, v případě kdy smlouva neobsahuje ustanovení o vystoupení je proti zásadě „pacta sunt servanda.“⁴³

Tento závěr tak formuje i názor na možnost jednostranného vystoupení z eurozóny. Vzhledem k tomu, že Právo EU nezná ba ani neznalo speciální ustanovení umožňující krok zpět z třetí fáze EMU a opuštění z eurozóny, tak nezbyvá než uznat, že nelze takto činit. Navíc je potřeba připomenout ochranné mechanismy EU v podobě řízení o porušení Smluv.⁴⁴ V případě, že tak jiný stát poruší závazky plynoucí pro něj z členství v eurozóně, nemůže se jiný stát eurozóny dovolávat přímo porušení zásady „Pacta sunt servanda,“ ale bude postupovat podle platného právního řádu.

2.4 Lex Monetae

Právní princip „*lex monetae*“ je obecně uznávanou právní zásadou vycházející z mezinárodního práva veřejného. Tato zásada poskytuje státu měnovou suverenitu, tedy umožňuje státům rozhodovat o formě tuzemského platidla. Zásadu formují tři typické znaky:

1. Vlastní měna a její právní regulace
2. Vlastní měnová politika

⁴¹TÜRK, Danilo. *Základy mezinárodního práva*. 1. vyd. Praha [i.e. Beroun]: Eva Rozkotová, 2010, s.65 ISBN 978-80-904209-9-1.

⁴²HARHOFF, Frederik. *Greenland's Withdrawal from the European Communities* [online]. 1983, 45 s.[cit. 2014-02-21]. Dostupné z: <https://www.kluwerlawonline.com/abstract.php?area=Journals&id=COLA1983002>

⁴³ Srovnej s článkem 62 Vídeňské úmluvy o smluvním právu

⁴⁴ Čti např. článek 259 SFEU

3. Orgán, který tuto měnovou politiku provádí, tradičně národní banka⁴⁵

Tato právní zásada, byť na první pohled vybízí k přímé aplikaci, tedy na odvolání se členského státu na „lex monetae“ a nahrazení eura novou měnou, tak její použití je v dnešní době téměř nemožné. Členské státy totiž v průběhu let fungování EU delegovaly většinu svých pravomocí z oblasti monetární politiky na EU a de facto tak ztratily možnost libovolně měnit tuzemskou měnu. Potencionální použití této zásady v současnosti by tak nebylo vnímáno jako právo suverénního státu, ale jako porušení základních smluv. Dala by se tedy očekávat žaloba na porušení Smluv podle článku 258 či 259 SFEU.

Stavebním kamenem k delegaci pravomocí, týkajících se měnové politiky na EU, se stala Maastrichtská smlouva, která dláždila cestu k přijetí eura.⁴⁶ O přenesení pravomocí svědčí i vznik Evropského systému centrálních bank, jenž je složen z Evropské centrální banky a národních centrálních bank všech členských států EU. Vzhledem k analýze zásady „lex monetae“ pak má význam hlavně tzv. Eurosystem, což je označení pro Evropskou centrální banku a národní centrální banky těch zemí, co přijaly euro. Právě Eurosystem realizuje jednotnou měnovou politiku.⁴⁷

SEU definuje úkoly a výlučné kompetence ESCB, tato ustanovení poskytují pravomoc definovat a provádět monetární politiku v eurozóně, nakládat s devizovými rezervami, přispívat k fungování platebních systémů atd. Z vyjmenovaných úkolů je zřejmé, že členské státy eurozóny se musely vzdát velkého množství pravomocí ve prospěch EU. Moderní pojetí chápe zásadu „lex monetae“ jako zásadu platící pro všechny členské státy eurozóny, přičemž EU je nadána právem rozhodovat o své měně. Tedy tato zásada již nepatří členským státům, dokud jsou členy eurozóny, ale celé EU.⁴⁸

Podobně odůvodňuje problematiku i profesor Scott. Mění-li jakákoliv země svou tuzemskou měnu (výjimečnou pro dané území), tak jen využívá svého suverénního práva lex monetae. K takovému provedení využije vlastních zákonů. Není to tak dávno,

⁴⁵CHALUPECKÁ, Kristýna. *Dny práva – 2009 – Days of Law: the Conference Proceedings, 1. edition: VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH PRINCIPŮ MĚNOVÉ REGULACE V PRÁVNÍM SYSTÉMU SE ZAMĚŘENÍM NA EMS*. Brno: Masaryk University, 2009. ISBN 978-80-210-4990-1.

Dostupné z:

http://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2009/files/prispevky/obecna_cast/Chalupecka_Kristyna__1091_.pdf

⁴⁶DĚDEK, Oldřich. *Historie evropské měnové integrace: od národních měn k euru*. Vyd. 1. V Praze: C.H. Beck, 2008, xix, 139 s. Beckova edice ekonomie. ISBN 978-80-7400-076-8.

⁴⁷CIHELKOVÁ, Eva. *Evropská ekonomická integrace: procesy, politiky, governance*. 1. vyd. Praha: Oeconomica, 2011, 204 s. ISBN 978-802-4518-350.

⁴⁸Eurozone Bulletin: Updating Contingency Plans. *Updating Contingency Plans*. 2012, č. 2.

co Výmarskou republiku postihla hyperinflace a došlo k nahrazení marky za rentenmark. Šlo o legální využití zásady *lex monetae*. V případě, že se země účastní měnové unie, je situace výrazně složitější, hlavně kvůli většímu množství právních řádů. Jako příklad lze uvést Řecko, které by v případě opuštění eura pravděpodobně přijalo zpátky drachmu a stalo by vydavatelem nové měny. Zbylé členské státy eurozóny by však opuštěnou měnu používali nadále, nedošlo by k jejímu zániku.⁴⁹

Posledním a zřejmě největším problémem využití zásady „*lex monetae*“ je povaha konstrukce eurozóny. V kapitole první bylo ukázáno, jak právní jazyk EU zformoval využití eura de facto „na věčnost.“⁵⁰ Je tak nemyslitelné, aby se členský stát zbavil eura, přestavil novou měnu a neporušil přitom Smlouvy. V případě této podkapitoly jde tedy o rozhodující závěr, přičemž jsem přesvědčen o nepoužitelnosti zásady „*lex monetae*“ jako důvodu k opuštění eurozóny či zbavení se eura.

⁴⁹S. SCOTT, Hal. When the Euro Falls Apart — A Sequel. *Working Paper Program on International Financial Systems Harvard Law School* [online]. 2012 [cit. 2014-02-21]. Dostupné z: <http://www.law.harvard.edu/programs/about/pifs/research/publications/scott---when-the-euro-falls-apart---a-sequel.pdf>

⁵⁰ Čti podkapitoly: Neodvolatelné představení eura a Článek 140 SFEU.

3 Vystoupení z eurozóny se zachováním členství v EU

Možnost opustit jen eurozónu je, jak již vyplývá z předchozích kapitol věc takřka nemožná. Právní názory se rozcházejí a v některých případech se vylučují navzájem. O konsensu však lze mluvit v případě, kdyby se členský stát snažil vystoupit jen z eurozóny a přitom zůstat v EU, to právní analýzy odmítají jako nemožné a nereálné. Tuto možnost však nelze z práce vyloučit z jednoduchého důvodu, EU nestojí jen na prohlubování hospodářské integrace, ale také například na bezpečnostní integraci, pracovní, právní či zemědělské spolupráci. Proto se zdá být současný stav limitující pro státy, které by raději viděly svou domácí měnu slabší, avšak nemohou devalvovat. Přitom by šlo o zcela logický krok k podpoře konkurenceschopnosti těchto zemí, což by prospělo celé EU. Právě konkurenceschopnost některých slabších států je ve světě ekonomů považována za pádný argument pro zbavení se eura. Podle některých autorů je právě euro viníkem současné situace, kdy jižní státy změnily tržní politiku a více dovážejí, čímž se navyšuje jejich dluh.⁵¹Touhy politiků a legislativců očividně v některých případech překonávají ekonomické zájmy. Stát raději dusí hospodářský růst silným eurem, než by se vzdal jiných výhod, které členství v EU nabízí.

Jestliže při současné právní úpravě není možný odchod z eurozóny a přitom setrvání v EU, tak se jako nejreálnějším řešením jeví revize smluv. Proces sice zdoluhavý, avšak možný. Možnosti revize otevírá článek 48 SEU. Ten nabízí řádný postup a zjednodušený postup pro přijímání změn. Vyvstává otázka jaký z nich zvolit. Ustanovení bránící vystoupení z eurozóny byla rozebrána v kapitole první, ze které je patrné, že největší problém vytváří SFEU. Tato překážka by vybízela k použití zjednodušeného principu, ten je však možno využít jen při revizi části třetí SFEU, která se týká vnitřních činností a politik Unie. Tuto možnost odmítá Robert Zbíral a další autoři ve své práci, z důvodu nutnosti revize i jiných právních dokumentů.⁵² Zda je však tento závěr správný není lehké jednoznačně určit. Předchozí kapitola ukázala povinnost vstoupit do eurozóny, ta vyplývá nejen ze SFEU, ale například i ze Smlouvy o přistoupení k EU v případě České republiky článek 4: Podle čl. 4 obdrží nové členské

⁵¹ *Platit, či neplatit eurem?: analýza vývoje zemí uvnitř a vně eurozóny = To pay or not to pay with Euro? : analysis of development in countries outside and inside the Eurozone.* Vyd. 1. Praha: CEVRO Institut, 2012, s. 17 Policy studies. ISBN 978-80-87125-06-9.

⁵² EXIT FROM EUROZONE UNDER THE REGIME OF THE LISBON TREATY: REALITY OR WISHFUL THINKING?. *Ústavněprávní aspekty členství Polské republiky a české republiky v Evropské unii šest let po přistoupení obou států.* [online]. 2010 [cit. 2013-10-17]. Dostupné z: http://www.pf.upol.cz/fileadmin/user_upload/PF-katedry/politologie/Exit_from_eurozone_under_the_Lisbon_Treaty_v2.pdf

země časově omezenou výjimku na zavedení jednotné měny euro ve smyslu čl. 122 Smlouvy o ES.⁵³

Povinnost vstoupit není to, co je potřeba revidovat, tento závazek nebrání vytvoření klauzule k vystoupení, podobně jako tomu je v případě opuštění EU. Tedy uvážíme-li, že povinnost vstoupit do eurozóny by zůstala zachována, tak můžeme vytvořit výstupní možnost, která by byla použitelná za taxativně stanovených podmínek. Proces zjednodušené revize by tak nabízel členům eurozóny vystoupit legálně. Výhodou oproti standardnímu procesu, kdy je zapotřebí ratifikace všech členských států, je nejen v rychlosti procesu, avšak i v rozsahu revize.

Absurditu, kterou by přinesla zjednodušená revize, by byla pouze úprava SFEU. Demonstrativním příkladem může být Česká republika, ta je povinna vstoupit do eurozóny. V případě, že by se Česká republika chtěla vyhnout přijetí eura a zároveň revidovat pomocí zjednodušeného principu, tak bychom museli jít cestou plnění konvergenčních kritérií, následného vstupu a až poté vystoupení a zbavení se tak eura.

Zde je potřeba předpokládat, že v případě vytvoření právní normy umožňující vystoupení z eurozóny, bychom nebyli schopni eliminovat vliv povinností vyplývajících z jiných závazných právních dokumentů. Tudiž se znovu nabízí závěr o bludném kruhu, totiž vytvoření situace, kdy zjednodušeným způsobem revize sice vytvoříme výstupní mechanismy, ale vzhledem k omezené účinnosti na část třetí SFEU, nemůže tato revize zabránit povinnému znovu vstoupení. Smlouvy stejné právní síly by se v tomto momentě dostávaly do kolize a lze si tedy jen těžko představit vyvinutí snahy o prosazení tohoto postupu. Takovýto postup je tedy zavržen jako zcela nelogický a dá se říci, že i zbytečný vzhledem k tomu, že EU plánuje další rozšíření. Nezbyvá tedy než smlouvy revidovat dle článku 48 SEU řádným postupem a revidovat všechny překážky stojící v cestě.

Lze jen simulovat možný postup, nicméně s největší pravděpodobností by tato právní iniciativa přišla od členského státu (vlády), pravomoc iniciovat revizi smluv patří i Evropskému parlamentu a Komisi. Návrh je předložen Radě a ta jej představí Evropské radě a vnitrostátním parlamentům. Celý proces pak detailněji upravuje článek 48, odstavec 3,4 SEU:

⁵³Informace ke Smlouvě o přistoupení k Evropské unii. *Informace ke Smlouvě o přistoupení k Evropské unii* [online]. 2003 [cit. 2014-02-18]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/ceskarepublika/pdf/smlouva_o_pristoupeni_mzv.pdf

Přijme-li Evropská rada prostou většinou po konzultaci s Evropským parlamentem a Komisí kladné rozhodnutí ve vztahu k posouzení navrhovaných změn, svolá předseda Evropské rady konvent složený ze zástupců vnitrostátních parlamentů, hlav států nebo předsedů vlád členských států, Evropského parlamentu a Komise. Institucionální změny v měnové oblasti jsou rovněž konzultovány s Evropskou centrální bankou. Konvent přezkoumá návrhy změn a konsensem přijme doporučení pro konferenci zástupců vlád členských států podle odstavce 4.

Evropská rada může po obdržení souhlasu Evropského parlamentu prostou většinou rozhodnout, že konvent nesvolá, pokud to není odůvodněné rozsahem navrhovaných změn. V tom případě vymezí Evropská rada mandát pro konferenci zástupců vlád členských států.

Konferenci zástupců vlád členských států svolá předseda Rady, aby se společně dohodly změny, které mají být ve Smlouvách provedeny.

Změny vstoupí v platnost po ratifikaci všemi členskými státy v souladu s jejich ústavními předpisy.

Je patrné, že tento proces trpí hlavně časovou náročností a možností selhání v několika faktorech. I přesto je však tato možnost nejreálnější, že všech myslitelných případů. V nastínění takovéto právní úpravy je potřeba postupovat obezřetně, aby nebylo zasaženo do jiných práv a povinností, než do těch, které je zamýšleno změnit. Cílem této revize by dle mého názoru neměla být snaha o zničení eura, ani jeho omezení, avšak vytvoření nového obranného mechanismu, který bude chránit jednak členy eurozóny a na druhé straně země samotné, jako je tomu i dnes v případě jiných mechanismů.⁵⁴ Úmyslem je tedy vytvoření legálního způsobu opuštění eurozóny se zachováním členství v Evropské Unii a pokračování v další spolupráci s ostatními členskými státy, podobně jako fungují Dánsko a Velká Británie. Prvotním cílem všech nových členských zemí či zemí, na které se vztahuje výjimka, by měl být vstup do eurozóny.

3.1 Revize přístupových smluv

Prvním krokem revize by zřejmě muselo být přezkoumání závazků vyplývajících z přístupových smluv. O těch nelze hovořit plošně, kvůli několika kolům

⁵⁴ Například plnění konvergenčních kritérií.

rozšiřování.⁵⁵ Zde je tedy potřeba přezkoumávat povinnost vstupu do eurozóny a nahrazení domácí měny eurem jednotlivě. Například v případě České republiky a států, které společně s ní vstupovaly do EU, vyplývá povinnost přijmout euro z článku 4 „AKTU, o podmínkách přistoupení České republiky, Estonské republiky, Kyperské republiky, Lotyšské republiky, Litevské republiky, Maďarské republiky, Republiky Malta, Polské republiky, Republiky Slovinsko a Slovenské republiky a o úpravách smluv, na nichž je založena Evropská unie“, kde stojí:

„Každý nový členský stát se účastní hospodářské a měnové unie ode dne přistoupení jako členský stát, na který se vztahuje výjimka, ve smyslu článku 122 Smlouvy o ES.“

Zde je sice zřetelná povinnost účasti v hospodářské a měnové unii, nicméně tu formuje právě SFEU. Problém ovšem vyvstává v momentě, kdy si uvědomíme, že revize podle článku 48 SEU je možné aplikovat pouze na SEU a SFEU.⁵⁶

V tomto případě lze vyčíst zákonodárcům zbytečné jazykové obstrukce. Ustanovení článků může být v některých momentech matoucí a není jasné, zda se například dají aplikovat právě při revizi Aktu o podmínkách přistoupení.⁵⁷ Je tedy potřeba interpretovat článek 7 tohoto aktu, kde stojí: *Ustanovení tohoto aktu, není-li v něm stanoveno jinak, mohou být pozastavena, změněna nebo zrušena pouze postupy stanovenými v původních smlouvách, které revizi těchto smluv umožňují. Za původní smlouvy se podle stejného aktu považují a) Smlouva o založení Evropského společenství („Smlouva o ES“) a Smlouva o založení Evropského společenství pro atomovou energii („Smlouva o Euratomu“), ve znění pozdějších smluv nebo jiných aktů, které vstoupily v platnost před tímto přistoupením, b) Smlouva o Evropské unii („Smlouva o EU“), ve*

⁵⁵ Roku 1972 přistoupilo Dánsko, Irsko a Velká Británie. Roku 1979 přistoupilo Řecko. Roku 1989 přistoupilo Španělsko a Portugalsko. Roku 1994 přistoupilo Rakousko, Finsko a Švédsko. Roku 2004 přistoupila Česká republika, Kypr, Estonsko, Slovensko, Lotyšsko, Litva, Maďarsko, Malta, Polsko a Slovinsko. Roku 2005 přistoupilo Bulharsko a Rumunsko. Roku 2012 přistoupilo Chorvatsko.

⁵⁶ Článek 1 SEU: *„Touto smlouvou zakládají VYSOKÉ SMLUVNÍ STRANY mezi sebou EVROPSKOU UNII (dále jen „Unie“), jíž členské státy svěřují pravomoci k dosažení společných cílů. Tato smlouva představuje novou etapu v procesu vytváření stále užšího svazku mezi národy Evropy, v němž jsou rozhodnutí přijímána co nejotevřeněji a co nejbližší občanům. Unie je založena na této smlouvě a na Smlouvě o fungování Evropské unie (dále jen „Smlouvy“). Tyto dvě smlouvy mají stejnou právní sílu. Unie nahrazuje Evropské společenství a je jeho nástupkyní.“* Článek 48 SEU odstavec 1.: *„Smlouvy mohou být změněny řádným postupem pro přijímání změn. Mohou být rovněž změněny zjednodušeným postupem pro přijímání změn.“*

⁵⁷ AKT o podmínkách přistoupení České republiky, Estonské republiky, Kyperské republiky, Lotyšské republiky, Litevské republiky, Maďarské republiky, Republiky Malta, Polské republiky, Republiky Slovinsko a Slovenské republiky a o úpravách smluv, na nichž je založena Evropská unie. In: 2003. Dostupné z: http://eur-lex.europa.eu/cs/treaties/dat/12003T/pdf/cs015_l236.pdf

znění pozdějších smluv nebo jiných aktů, které vstoupily v platnost před tímto přistoupením.

Z tohoto plyne, že revize Aktu o podmínkách přistoupení by byla revidována podle článku 48 SEU. Cílem této revize či smlouvy stejného právního významu v případě států nepřistupujících s Českou republikou by mělo být vytvoření ustanovení, které by odkazovalo na právní ustanovení týkající se hospodářské a měnové unie ve SFEU. A to ze dvou důvodů jednak by se tím zabránilo v budoucnu opětovné revizi, protože by pak stačilo postupovat zjednodušeným procesem a za druhé by delegace do SFEU dělala problematiku lépe čitelnou. Článek specifikující tuto delegaci by se dal považovat za blanketní normu, jejíž obsah si autor vzhledem k tématu dovoluje nastínit:

„Práva a povinnosti nového členského státu vyplývající z účasti v hospodářské a měnové unii se od jeho vstupu, řídí výhradně původními smlouvami.“

Na základě tohoto článku a za úvahy, že SFEU umožňuje vystoupit z eurozóny,⁵⁸ dochází k přerušení bludného kruhu. Státy by tak po vystoupení eurozóny nemusely znovu vstupovat.

3.1.1. Revize SFEU

3.1.1.1 Článek 119 SFEU

Dalším právním dokumentem, který musí projít revizí je SFEU. Ta totiž zásadním způsobem upravuje fungování eurozóny a také v současnosti vytváří hned několik překážek limitujících možnost vystoupit z eurozóny. Z analýzy rozboru práv a povinností vyplývajících z práva EU vyplynulo, že za použití současné právní úpravy není možné nalézt prostor pro jednostranné vystoupení z eurozóny a už jen samotná povinnost vstoupit do eurozóny vyvolává překážku pro možnost jednostranného vystoupení. S těmito ustanoveními je nutno pracovat tak, aby vytvoření výstupové klauzule nezpůsobovalo právní spory. Cílem revize by znovu nemělo být ohrožení eurozóny či eura, ba naopak hledání způsobu ochrany. Jako první problematický článek lze spatřovat dříve zmiňovaný článek 119 SFEU:

1. Činnosti členských států a Unie ve smyslu článku 3 Smlouvy o Evropské unii zahrnují za podmínek stanovených Smlouvami zavedení hospodářské politiky, která je založena na úzké koordinaci hospodářských politik členských států, na vnitřním trhu a na

⁵⁸Tzn. že SFEU již prošla revizí a teoreticky obsahuje ustanovení umožňující vystoupit z eurozóny.

vymezení společných cílů a která je prováděna v souladu se zásadou otevřeného tržního hospodářství s volnou soutěží.

2. Souběžně s tím zahrnují tyto činnosti za podmínek a v souladu s postupy stanovenými Smlouvami jednotnou měnu – euro, jakož i vymezení a provádění jednotné měnové a devizové politiky, jejímž prvořadým cílem je udržet cenovou stabilitu, a aniž je dotčen tento cíl, podporovat obecnou hospodářskou politiku v Unii v souladu se zásadou otevřeného tržního hospodářství s volnou soutěží.

3. Tyto činnosti členských států a Unie zahrnují dodržování následujících hlavních zásad: stabilní ceny, zdravé veřejné finance a měnové podmínky a trvale udržitelná platební bilance.

Odstavec druhý je velmi silným argumentem pro nemožnost vystoupení kvůli používání slovíčka jednotnou/né, které poukazuje na směřování Unie a touhu vytvořit eurozónu navěky.⁵⁹ Vzhledem k tomu, že není účelem navržené revize eurozónu a stabilitu eura ohrožovat, tak by tento článek čekaly jen kosmetické úpravy, avšak s významnými následky. Výsledkem revize by mělo být odstranění efektu slovíčka jednotnou/né. Návrh znění článku 119, odst. 2 SFEU:

„Souběžně s tím zahrnují tyto činnosti za podmínek a v souladu s postupy stanovenými Smlouvami měnu euro platnou na území států Evropské unie, vyjma států neúčastnících se v měnové unii. Vymezení a provádění jednotné měnové a devizové politiky, působí na státy účastnící se v měnové unii. Cílem jednotné měnové politiky je cenová stabilita, a aniž je dotčen tento cíl, podporovat obecnou hospodářskou politiku v Unii v souladu se zásadou otevřeného tržního hospodářství s volnou soutěží.“

3.1.1.2 Článek 140 SFEU

Za problematické ustanovení lze také považovat článek 140 SFEU, konkrétně odstavec 3, který byl již detailněji rozebrán v předchozí kapitole. Český překlad zde není dle mého názoru zcela odpovídající právnímu účinku ustanovení.

3. If it is decided, in accordance with the procedure set out in paragraph 2, to abrogate a derogation, the Council shall, acting with the unanimity of the Member States whose currency is the euro and the Member State concerned, on a proposal from the Commission and after consulting the European Central Bank, irrevocably fix the rate at

⁵⁹DAMMANN, JENS C. The Right to Leave the Eurozone. *The Right to leave eurozone* [online]. 2013, č. 2 [cit. 2013-10-17]. Dostupné z: http://porlaboca.es/wp-content/uploads/2013/05/The_Right_to_leave_the-Eurozone.pdf

which the euro shall be substituted for the currency of the Member State concerned, and také the other measures necessary for the introduction of the euro as the single currency in the Member State concerned.

Právě slovíčko „*irrevocably*“ působí problémy a je zmiňováno nejedním autorem. Přikloním-li se k názoru Phoebus Athanassiou, autora jediné oficiální zprávy ECB na tuto problematiku.⁶⁰ Tak toto ustanovení značí neměnnost procesu přistoupení k euru a prezentuje tak myšlenku o věčnosti eurozóny. Při zkoumání této problematiky a při zachování stanovené zásady, že navržená revize nemá ohrozit eurozónu ani její fungování, se nabízí pouhé vynechání slovíčka „*irrevocably*“. Členské státy, kterým byla zrušena výjimka, budou stejným legálním způsobem vstupovat do eurozóny a nahrazovat vlastní měnu eurem jako doposud. Vypadne argumentační problém, který podporoval myšlenku o nemožnosti vystoupit z eurozóny.

3.1.1.3 Článek 141

Nenápadný článek 141 SFEU, který upravuje podmínky fungování států, na které se vztahuje výjimka, potvrzuje cíl Smluv směřovat vývoj EU co nejvíce ke společné měně. Jak již bylo napsáno v kapitole první, tak článek 141 z pohledu jazykového výkladu jasně říká, že do budoucna se nepočítá se státy, které nepřijaly euro či nevyjednaly opt-out.⁶¹

Budoucnost eura by se tedy při platném právním řádu dala považovat za vymezenou. V dlouhodobém časovém horizontu by všechny členské státy Evropské unie měly přijmout euro (vyjma Velké Británie a Dánska⁶²). Pro tuto práci je však tento článek zajímavý i z jiného hlediska. Pokud by totiž bylo možné vystoupit z eurozóny a zůstat členem EU, jaký statut by pak měly vystoupivší státy? V současnosti totiž de lege lata, existují státy, ve kterých se platí eurem, dále státy, na které se vztahuje výjimka a pak Británie a Dánsko. Dá se předpokládat, že zbytek eurozóny a konečně celá EU by měla zájem na pokračující spolupráci s vystupujícím státem. Na druhé straně je i nepředstavitelné, že by se vystoupivší stát zbavil povinností a závazků, které

⁶⁰ ATHANASSIOU, Phoebus. *Legal working paper series European Central Bank: WITHDRAWAL AND EXPULSION FROM THE EU AND EMU SOME REFLECTIONS* [online]. 2009 [cit. 2013-10-17]. ISBN 1830-2696. Dostupné z: <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/scplps/ecblwp10.pdf>

⁶¹ Článek 141 SFEU : „*Pokud a dokud existují členské státy, na které se vztahuje výjimka, aniž je dotčen čl. 129 odst. 1, zřizuje se jako třetí rozhodovací orgán Evropské centrální banky Generální rada Evropské centrální banky uvedená v článku 44 statutu ESCB a ECB.*“

⁶² Těm se podařilo vyjednat výjimku.

měl v době, kdy byl členem eurozóny. Tato situace spadá do sekce bezprecedentních a dá se jen spekulovat, zda by situace byla řešena pomocí samostatných protokolů jako v případě Velké Británie⁶³ nebo vytvořením zcela nového statutu zakotveného ve Smlouvách. Bez takovéto právní ochrany by se totiž další fungování EU mohlo stát velice chatrné. Členský stát by se dostal do pozice, kdy by nebylo jasné, jaká ustanovení Smluv se na něj vztahují a zda je povinen vůbec brát ohledy například na politiku ECB, jen stěží by se pak dařilo naplňovat cíle stanovené v SEU.⁶⁴

Proto i článek 141 SFEU by musel projít revizí, nastíněná úprava je znovu jen spekulativním příkladem, který má čtenáři pomoci pochopit současné překážky. V tomto článku by dle mého názoru stačilo obejít slovíčka „pokud“ a „dokud“, jež právě podporují teorii o nemožnosti opustit eurozónu. Návrh článku po revizi:

1. Pro členské státy, na které se vztahuje výjimka, aniž je dotčen čl. 129 odst. 1, se zřizuje jako třetí rozhodovací orgán Evropské centrální banky Generální rada Evropské centrální banky uvedená v článku 44 statutu ESCB a ECB.

2. Pro členské státy, na které se vztahuje výjimka, platí, že Evropská centrální banka ve vztahu k těmto členským státům:

- posiluje spolupráci mezi národními centrálními bankami,*
- posiluje koordinaci měnových politik členských států s cílem zajistit cenovou stabilitu,*
- dohlíží na fungování mechanismu směnných kurzů,*
- konzultuje otázky spadající do působnosti národních centrálních bank a ovlivňující stabilitu finančních institucí a trhů,*
- vykonává bývalé úkoly Evropského fondu pro měnovou spolupráci, které předtím převzal Evropský měnový institut*

⁶³DĚDEK, Oldřich. *Historie evropské měnové integrace: od národních měn k euru*. Vyd. 1. V Praze: C.H. Beck, 2008, xix, 150 s. Beckova edice ekonomie. ISBN 978-80-7400-076-8.

⁶⁴ Článek 3 SEU: *1. Cílem Unie je podporovat mír, své hodnoty a blahobyt svých obyvatel. 2. Unie poskytuje svým občanům prostor svobody, bezpečnosti a práva bez vnitřních hranic, ve kterém je zaručen volný pohyb osob ve spojení s vhodnými opatřeními týkajícími se ochrany vnějších hranic, azylu, přistěhovalectví a předcházení a potírání zločinnosti. 3. Unie vytváří vnitřní trh. Usiluje o udržitelný rozvoj Evropy, založený na vyváženém hospodářském růstu a na cenové stabilitě, vysoce konkurenceschopném sociálně tržním hospodářství směřujícím k plné zaměstnanosti a společenskému pokroku a na vysokém stupni ochrany a zlepšování kvality životního prostředí. Podporuje vědecký a technický pokrok. Bojuje proti sociálnímu vyloučení a diskriminaci, podporuje sociální spravedlnost a ochranu, rovnost žen a mužů, mezigenerační solidaritu a ochranu práv dítěte. Podporuje hospodářskou, sociální a územní soudržnost a solidaritu mezi členskými státy. Respektuje svou bohatou kulturní a jazykovou rozmanitost a dbá na zachování a rozvoj evropského kulturního dědictví.*

Navržené úpravy ustanovení Smluv je potřeba posuzovat pouze jako demonstrativní. Vzhledem k tomu, že proces integrace probíhal od roku 1960, kdy bylo založeno Evropské společenství volného obchodu⁶⁵, tak nelze odstranit v této práci všechna vedlejší ustanovení, která by se neprovedením revize odstávala do konfliktu s primárním právem EU. Více pozornosti, než samotná revize si vzhledem k tématu práce zaslouží nastínění vystoupení z eurozóny.

3.1.1.4 Výstupní klauzule

Zbavením se problematických ustanovení se revize dostává do fáze, kdy je potřeba vybudovat zcela novou a pro EU unikátní normu, jež umožní vystoupit z eurozóny bez porušení zakládacích smluv a přitom setrvat v EU a dále se podílet na budování společných cílů. Takováto norma by měla vyloučit i možnost, kdy se státu podaří vystoupit, avšak díky platné legislativě bude nucen znovu vstoupit do eurozóny, tudíž jeho právní statut bude znovu „stát, na který se vztahuje výjimka“. Inspiraci lze částečně čerpat ze Smlouvy o Evropské unii, která umožňuje vystoupit z Evropské unie a proces by se tak měl analogicky vztahovat i na vystoupení z eurozóny.⁶⁶ Návrh na znění nového článku zakomponovaného do SFEU:

1) Každý členský stát účastníci se měnové unie se může v souladu s pravidly stanovenými touto smlouvou a svými ústavními předpisy rozhodnout vystoupit z měnové unie.

Toto ustanovení se liší od článku 50 SEU v tom, že podmiňuje vystoupení z eurozóny tím, že členský stát nemůže samovolně vystoupit, avšak musí se podřídit pravidlům Evropské unie. Jde tedy o vytvoření nového obranného mechanismu uvnitř měnové unie, který chrání nejen zbylé členy avšak i vystupující členy. Odstavec první, tak již počítá s právním rámcem, který bude blížeji upravovat způsob vyjednávání vystoupení z eurozóny.

Dále se požaduje vystoupit za ústavních podmínek daného státu, tzn. mělo by dojít k nalezení širšího konsensu i na domácí půdě. Norma dělá vystoupení poměrně obtížné, tak aby vystoupení bylo opravdu opatřením „ultima ratio“ a stát k němu musel mít patřičné důvody.

⁶⁵CIHELKOVÁ, Eva. *Evropská ekonomická integrace: procesy, politiky, governance*. 1. vyd. Praha: Oeconomica, 2011, 43 s. ISBN 978-802-4518-350.

⁶⁶DAMMANN, JENS C. The Right to Leave the Eurozone. *The Right to leave the Eurozone* [online]. 2013, č. 2 [cit. 2013-10-17]. Dostupné z: http://porlaboca.es/wp-content/uploads/2013/05/The_Right_to_leave_the-Eurozone.pdf

2) *Členský stát, který se rozhodne vystoupit, oznámí svůj záměr Evropské radě. S ohledem na pokyny Evropské rady sjedná Rada, po konzultaci s Evropskou centrální bankou s tímto státem dohodu o podmínkách jeho vystoupení, s přihlédnutím k jeho dalšímu působení v Evropské unii.*

Druhý odstavec se snaží o co nejhlubší spolupráci mezi orgány EU a vystupujícím státem. Cílem je tedy znovu hlavně ochrana celé Evropské unie před negativními vlivy vystoupení.

3) *Nedojde-li k dohodě mezi Radou a vystupujícím státem, tak lze z měnové unie vystoupit po uplynutí dvou let od oznámení dle svých ústavních předpisů.*

Je pravděpodobné, že jednání o vystoupení budou velmi složitá, zvláště při představě, že jde například o Německo, které je největší ekonomikou eurozóny. Zde však má význam stanovit zákonnou lhůtu, protože ekonomické problémy je potřeba řešit, co nejrychleji a zbytečné průtahy by neprospěly ani jedné straně. Nemizí však povinnost vystoupit dle ústavních pravidel státu a z důvodu potvrzení hlubokého zájmu na vystoupení.

4) *Ustanovení týkající se členství v měnové unii přestávají být pro stát účinné dnem platnosti dohody o vystoupení z měnové unie. Jinak uplynutím 2 let od oznámení dle odstavce 3.*

5) *Nedodržuje-li daný stát dohodu uzavřenou s Radou, může Komise či jiný členský stát postupovat dle článků 258 a 259 SFEU.*

3.1.2 Vyloučení z eurozóny

Diskutabilní možností, která bývá často analyzována je možnost členských států vyloučit ze svých řad jedince, který nedodržuje pravidla stanovená ve smlouvách či jiných předpisech týkajících se fungování v eurozóně. Rozhovory kolem této krajní možnosti v posledních měsících ztratily na síle, ovšem je vhodné připomenout například slova německé kancléřky Angely Merkelové z dob největších problémů Řecka, kdy tzv. „Grexit“ (citace) byl téměř na spadnutí:

"We need to have an agrément under which, as a last resort, it's possible to exclude a country from the euro zone if again and again it doesn't fulfill the requirements"⁶⁷

⁶⁷ Wall street journal :
<http://online.wsj.com/news/articles/SB10001424052748704743404575127190480343692>

Většina právníků tuto možnost sice zcela odmítá jako absurdní, vzhledem k tomu, že současná právní úprava neobsahuje ustanovení, které by s takovýmto scénářem počítalo. Dokonce i předchozí guvernér Evropské centrální banky Jean Claude Trichet označil takovouto možnost za absurdní. Jediným článkem, se kterým lze momentálně pracovat jako s úzce souvisejícím s vyloučením z eurozóny je článek 7 SEU odstavec 3: *Bylo-li učiněno zjištění uvedené v odstavci 2, může Rada kvalifikovanou většinou rozhodnout, že určitá práva, která pro dotyčný stát vyplývají z použití Smluv, včetně hlasovacích práv zástupců jeho vlády v Radě, budou pozastavena. Přitom přihlédne k možným důsledkům takového pozastavení pro práva a povinnosti fyzických a právnických osob.*

Zde ovšem není možné hovořit o vyloučení, nýbrž o suspendaci jednotlivých práv. Idea zahrnout do zakládacích smluv ustanovení týkající se vyloučení státu, byla diskutována na Mezivládní konferenci 2001- 2003 a bylo od této možnosti upuštěno, podobně skončily diskuse při tvoření Lisabonské smlouvy.⁶⁸To je jen dalším z řady důkazů, že takový postup nemá v současnosti legální oporu v právním řádu EU.

Jako jedinou možností se tedy znovu jeví revize Smluv. Zde by se opět jednalo o postup dle článku 48 SEU, kde by se znovu využil řádný postup. Jak z daného článku vyplývá, tak případnou změnu Smluv by musely ratifikovat jednomyslně všechny členské státy Unie, jinak by změna nemohla vstoupit v platnost. Je tedy otázkou, zda by daný stát, cítící se v ohrožení nebojkotoval takovýto proces a neratifikoval ho. To by ve svém důsledku znamenalo selhání snah o vytvoření legálního prostoru pro vyloučení. Lze se domnívat, že by o změnu Smluv nebyl takový zájem jako v případě jednostranného a dobrovolného vystoupení z eurozóny.

Zajímavou myšlenku tvrdící existenci možného vyloučení ze svých řad vyslovil Evropský parlament v dokumentu *How to deal with sovereign default in Europe: Towards a Euro(pean) Monetary Fund*:

„If a country refused all cooperation and did not leave the EU on this own, it could effectively be thrown out by recourse to Article 60 of the Vienna Convention on International Treaties, or Article 7 of the Treaty of Lisbon could be invoked.“

⁶⁸ATHANASSIOU, Phoebus. *Legal working paper series European Central Bank: WITHDRAWAL AND EXPULSION FROM THE EU AND EMU SOME REFLECTIONS* [online]. 2009 [cit. 2013-10-17]. ISBN 1830-2696. Dostupné z: <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/scplps/ecblwp10.pdf>

Z uveřejněného dokumentu vyplývá, že připadá v úvahu užití článku 60 Vídeňské úmluvy o smluvním právu, ten umožňuje v případě porušení smluv, dovolávat se zániku smlouvy nebo přerušování jejího provádění. Evropský parlament, zde otevřeně počítá s touto možností⁶⁹ a otázkou je, zda je jeho názor v právně ospravedlnitelný. Primární právo Evropské unie totiž samo obsahuje hned několik možností, jak pracovat například s porušováním smluv. Snahu o pokrytí všech možných nešvarů států, lze spatřovat v Paktu růstu a stability. Hlavní překážkou, kterou s největší pravděpodobností Evropský parlament přehlédl je článek 344 SFEU⁷⁰, ze kterého plyne závazek členských států řešit spory o provádění Smluv prostřednictvím stanovení Smluv. Tudíž nelze spatřovat využití Vídeňské úmluvy o smluvním právu jako možnost a nezbyvá, než Evropský parlament pokárat za takovýto exces.

V praxi není doktrínou, že právo na vyloučení přichází v úvahu v případě porušování závazků ze Smluv, jako je tomu například v případě Charty Organizace spojených národů a Statutu mezinárodního soudního dvora v článku 6⁷¹, který připouští možnost vyloučení člena při soustavném porušování zásad Charty. Snaha EU řešit své spory uvnitř je vidět i na judikatuře Soudního dvora Evropské Unie. Ten již několikrát vyjádřil názor, že porušování práva Evropské unie se musí řešit procedurami stanovenými v zakládacích smlouvách. Názornými příklady jsou rozsudky Komise vs. Itálie, C45/80 nebo Komise vs. Spojené království, C146/89⁷², ve kterých Evropský soudní dvůr potvrdil jediný způsob řešení pomocí smluvních ustanovení, jde tedy o jeden z dalších argumentů pro nemožnost vyloučení státu z eurozóny, i přes jakýkoliv způsob chování.

Jako možnost se tak jeví využití článků 258 až 260 SFEU, které upravují žalobu pro porušení smluv. Aktivní legitimace patří nejen Komisi, která má na starost střežení zájmů evropské integrace a dozor nad dodržováním smluv, ale také členským státům. Rozhodnutí vynáší Evropský soudní dvůr a státy jsou motivovány podřídit se rozsudku,

⁶⁹How to deal with sovereign default in Europe: Towards a Euro(peak) Monetary Fund. *DIRECTORATE GENERAL FOR INTERNAL POLICIES POLICY DEPARTMENT A : ECONOMIC AND SCIENTIFIC POLICIES ECONOMIC AND MONETARY AFFAIRS How to deal with sovereign default in Europe: Towards a Euro(peak) Monetary Fund* [online]. 2010 [cit. 2014-02-18]. Dostupné z: <http://www.europarl.europa.eu/document/activities/cont/201003/20100309ATT70196/20100309ATT70196EN.pdf>

⁷⁰ Článek 344 SFEU: „Členské státy se zavazují, že spory o výklad nebo provádění Smluv nebudou řešit jinak, než jak stanoví Smlouvy.“

⁷¹Charta Organizace spojených národů a Statut mezinárodního soudního dvora. In: 1945.

⁷² Dostupné zde: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:61980CJ0045:EN:PDF> a <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:61989CJ0146:EN:PDF>

v případě revolty by totiž Komise předložila věc Soudnímu dvoru znovu a státu by již hrozila finanční sankce v podobě pokuty či penále. Žaloba na porušení Smluv je jedním z možných řešení situace, kdy stát přestává plnit své závazky uvnitř Unie, mimo to existují i jiná zjednodušená řízení, která k rozhodnutí o porušení smluv vedou rychleji⁷³, v této práci však jde o argumentační vyčerpání nemožnosti vyloučit stát z eurozóny. Jedinou možností tedy zůstává revize Smluv, což se v tomto případě jeví jako politicky neschůdné a s největší pravděpodobností se takovéto úpravy Evropské právo nikdy nedočká.

3.1.3 Změna rozhodnutí Rady

Čistě teoretická, avšak pro účel této práce zajímavá je myšlenka Marijn van der Sluise z European University Institute, ten se domnívá, že výstup je možné uskutečnit změnou rozhodnutí Rady. Ta by podle této teorie změnila své původní rozhodnutí o přistoupení státu do eurozóny. Konkrétně jde o článek 139 SFEU, jehož obsahem je, že státy, o kterých nebylo dosud rozhodnuto, že splňují podmínky pro přijetí eura, jsou označovány jako státy, na které se vztahuje výjimka. Z článku vyplývá, že Rada musí rozhodnout o zrušení takovéto výjimky a požehnat tak členskému státu ke vstupu. Tato možnost vidí legální základy ve změně původního rozhodnutí a změně statutu státu z člena eurozóny opět na stát, na který se vztahuje výjimka.

Členské státy, na které se vztahuje výjimka, se z logiky věci neúčastní měnové unie a jejich měnou je měna odlišná od eura. Za zamyšlení stojí, zda lze ve Smlouvách najít zákonnou oporu, která by Radě takovýto krok dovolovala. Z legálního hlediska lze použít dva argumenty pro podpoření názoru, že Rada takovouto možnost má. Prvním argumentem je názor, že jestliže je Radě svěřena pravomoc rozhodnout, tak zároveň existuje i možnost své původní rozhodnutí změnit. Navíc Rada mění rozhodnutí z oblasti jiných politik Unie běžně.⁷⁴ Problematická v tomto případě je však koncepce Smluv. Ty v případě, že změnu rozhodnutí Radě umožňují, tak explicitně toto právo zmiňují.⁷⁵ Tento problém lze však považovat za marginální, protože řešení nabízí článek 352 SFEU. Ten je v právním světě nazýván jako flexibilní klauzule a umožňuje za

⁷³ SVOBODA, Pavel. *Úvod do evropského práva*. 3. vyd. Praha: C.H. Beck, 2010, xx, s.139 Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 978-807-4003-134.

⁷⁴ Například změna rozhodnutí Rady ze dne 13.prosince 2013, kterým se mění rozhodnutí 2013/255/CFSP; <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2013:335:0050:0051:EN:PDF>

⁷⁵ Viz. článek 273 SFEU

splnění taxativních podmínek přijímat legislativu, která je potřebná pro hladké fungování. K použití této klauzule musí být splněny následující podmínky:

- 1. Dosažení některého z cílů stanoveného Smlouvami*
- 2. Nedostatečné pravomoci k tomuto kroku*
- 3. Nesmí dojít k rozšíření pravomoci Unie*
- 4. Nesmí jít o harmonizaci práva členských států, v případě, kdy Smlouvy tuto harmonizaci vylučují*
- 5. Nelze na základě tohoto článku pracovat s bezpečnostní a zahraniční politikou.*

Legislativní proces je upraven v prvním odstavci článku. Rada přijme na návrh Komise jednomyslně po obdržení souhlasu Evropského parlamentu vhodná ustanovení. Pokud jsou dotyčná ustanovení přijímána Radou zvláštním legislativním postupem, rozhoduje rovněž jednomyslně, na návrh Komise a po obdržení souhlasu Evropského parlamentu.

Idea opuštění eurozóny na základě změny rozhodnutí může u kritiků narážet hlavně na první podmínku článku 352 SFEU, tedy dosažení některého z cílů Unie. Cíle Unie jsou stanoveny v článku 3 SEU:

- 1. Cílem Unie je podporovat mír, své hodnoty a blahobyt svých obyvatel.*
- 2. Unie poskytuje svým občanům prostor svobody, bezpečnosti a práva bez vnitřních hranic, ve kterém je zaručen volný pohyb osob ve spojení s vhodnými opatřeními týkajícími se ochrany vnějších hranic, azylu, přistěhovalectví a předcházení a potírání zločinnosti.*
- 3. Unie vytváří vnitřní trh. Usiluje o udržitelný rozvoj Evropy, založený na vyváženém hospodářském růstu a na cenové stabilitě, vysoce konkurenceschopném sociálně tržním hospodářství směřujícím k plné zaměstnanosti a společenskému pokroku a na vysokém stupni ochrany a zlepšování kvality životního prostředí. Podporuje vědecký a technický pokrok. Bojuje proti sociálnímu vyloučení a diskriminaci, podporuje sociální spravedlnost a ochranu, rovnost žen a mužů, mezigenerační solidaritu a ochranu práv dítěte. Podporuje hospodářskou, sociální a územní soudržnost a solidaritu mezi členskými státy. Respektuje svou bohatou kulturní a jazykovou rozmanitost a dbá na zachování a rozvoj evropského kulturního dědictví.*
- 4. Unie vytváří hospodářskou a měnovou unii, jejíž měnou je euro.*

Problémy členského státu vycházející ze členství v eurozóně by musely zcela jasně vést k závěru, že například pro blaho obyvatel bude lepší nezůstat v eurozóně. Země by svým působením mohla také ohrožovat cenovou stabilitu či hospodářský růst. Tyto úvahy se z hlediska doktríny Unie jeví jako čistá utopie pro nalezení řešení, avšak nelze je z teoretického pohledu vyloučit. Za předpokladu, že by opravdu členství některého státu v měnové unii natolik ohrožovalo fungování Unie, že bylo by možné použít ustanovení 352 SFEU. Osobně se domnívám, že tento postup byť je teoreticky částečně schůdný, tak z hlediska praxe zcela nepoužitelný. Představa, že Rada změní své rozhodnutí a obnoví statut na „člena s výjimkou“ je přinejmenším kuriózní. Tato úvaha je navíc polovičatá v řešení do budoucnosti. Stát by totiž neunikl z eurozóny, ale jen by svůj problém přesunul do dalších let, protože podle právní úpravy by byl znovu nucen do eurozóny vstoupit, to by v důsledku znamenalo další rozhodnutí Rady.

3.1.4 Dílčí závěr

Cílem této kapitoly měl být popis všech možných postupů, které vedou k opuštění eurozóny a zároveň setrvání v EU. Byť se nabízí několikero možností, tak za reálnou považuji pouze revizi smluv, která jediná by dokázala přinést stav právní jistoty, který by předešel sporům.

4 Vystoupení z eurozóny a EU

Tato kapitola je věnována nejpravděpodobnější variantě, jak opustit eurozónu. I když článek 50 SEU nabízí jasnou cestu jako opustit EU, tak jeho aplikace na opuštění eurozóny není zcela jednoznačná. Tato problematika již byla nastíněná v předchozích kapitolách a nezbyvá, než si znovu připomenout problematickou interpretaci, kterou do právního řádu zakomponovala Lisabonská smlouva.

4.1 Vnitřní rozpornost článku 50 SEU

Článek 50 SEU umožňuje členskému státu opustit EU, což explicitně zmiňuje.⁷⁶ Nepojednává však o zvláštních podmínkách pro státy účastníci se eurozóny, jejichž integrace uvnitř EU je na výrazně vyšším stupni, než států neplatících eurem. Dalším problémem pak je konflikt článku 50 s některými ustanoveními z kapitoly první. Vezme-li v úvahu, že právní jazyk současných smluv a hlavně dokumentů předcházejících⁷⁷ podporuje domněnku, že euro bylo zamýšleno k „věčnému fungování“ a jeho představení v jednotlivém státu by mělo mít „věčné účinky,“ tak lze jen těžko pochopit nabídnutou možnost vystoupení z EU.

To, že článek 50 SEU mlčí o vystupování členských států, jež jsou členy eurozóny, vede ke dvěma závěrům. Buď to zákonodárci nepovažovali za nutné s přihlédnutím k zásadě a maiori ad minus, tedy že členství v EU je přeci jen členstvím s vyšším rozsahem práv a povinností a tudíž eurozóna jako součást EU spadá pod toto ustanovení. Nebo naopak s přihlédnutím k argumentaci z předchozího odstavce není výstup členských států eurozóny vůbec možný a to za použití argumentu a contrario.

První možný závěr, tedy s využitím zásady a maiori ad minus se i z mého závěru jeví jako logičtější. Přesto nelze opomenout správný postřeh Phoebus Athanassiou, který se domnívá, že takováto aplikace článku 50 SEU by umožňovala vystoupení jen z eurozóny za stejných podmínek jako z celé EU, tedy i s dvouletou variantou podle odstavce třetího.⁷⁸ Zde tedy znovu narážíme na jiná ustanovení o euru, dokazující jeho neodvolatelnost. I přesto, že tento názor má svou logičnost postavenou na základních

⁷⁶ Čti článek 50, odstavec 1 SEU

⁷⁷ Například články 118 a 123 Treaty of European Community, které mají v sobě zakomponovanou neodvolatelnost eura.

⁷⁸ ATHANASSIOU, Phoebus. *Legal working paper series European Central Bank: WITHDRAWAL AND EXPULSION FROM THE EU AND EMU SOME REFLECTIONS* [online]. 2009 [cit. 2013-10-17]. ISBN 1830-2696. Dostupné z: <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/scplps/ecblwp10.pdf>

poznacích z teorie práva, tak s autorem práce „*Legal working paper series European Central Bank: WITHDRAWAL AND EXPULSION FROM THE EU AND EMU SOME REFLECTIONS*“ nelze jednoznačně souhlasit. Této argumentaci by se dala vytknout přílišná extenzivnost výkladu ustanovení článku 50 SEU, a jestliže interpretujeme článek adekvátně, tak opuštění EU znamená i opuštění eurozóny a nelze ho aplikovat jen na samotné vystoupení z eurozóny.

Důkazem pro podporu této teorie může být i článek 10, odstavec 8 v „Report on Treaty of Lisbon:“

„Voluntary withdrawal from the Union: for the first time in the treaties establishing the European Communities and then the Union, which – with the exception of the first treaty, which established the European Coal and Steel Community – were expressly concluded for an unlimited period but which made no provision for a collective or individual withdrawal procedure, the TEU will incorporate a mechanism for 'voluntary withdrawal from the Union'. Admittedly even in the absence of any specific provisions such a move was anyway already permissible under international treaty law. However, the fact that withdrawal is now explicitly provided for in the TEU, which lays down detailed arrangements for dealing with such a situation, send out the clear message that no Member State is obliged to continue its involvement in the European project if it no longer wishes to be involved. When taken together with the provisions on enhanced and structured cooperation, this clearly demonstrates that involvement in the Union and in the furtherance of its policies is something that must be chosen freely on the basis of a genuine political commitment.“⁷⁹

Výše zmíněný odstavec podporuje domněnku o možnosti opustit eurozónu v případě opuštění EU. Zvláště pak věta: „*no Member State is obliged to continue its involvement in the European project if it no longer wishes to be involved,*“ ukazuje, že lze zpřetrhat závazky, pokud si to členský stát přeje. Podobně vyložit se dá i poslední věta odstavce, která zmiňuje dobrovolnost účasti v EU a v jejích politikách.

Opačným závěrem pak je idea, že právo na vystoupení z eurozóny nebylo nikdy zamýšleno a tudíž neexistuje. Jedinou možností, jak opustit takovéto závazky by byla

⁷⁹CORBETT, Richard a Íñigo MÉNDEZ DE VIGO. REPORT on the Treaty of Lisbon. *REPORT on the Treaty of Lisbon (2007/2286(INI)) Committee on Constitutional Affairs* [online]. 2008, A6-0013/2008 [cit. 2014-02-20]. Dostupné z: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONSGML+REPORT+A6-2008-0013+0+DOC+PDF+V0//EN>

dohoda mezi členskými státy, která by musela jít ruku v ruce s revizí smluv.⁸⁰ Tento závěr se také neobejde bez problémů. Přijetí tohoto názoru by znamenalo, že legálně existují dva způsoby vystoupení z eurozóny.⁸¹ První ten klasický skrze článek 50 SEU, který by platil pouze pro státy, na které se vztahuje výjimka a pak pro Velkou Británii a Dánsko. Zbylým státům EU by pak nezbylo, než složitě konstruovat své vystoupení.

Tento druhý závěr považuji za nesmyslný. Dle mého názoru bylo přijetí Lisabonské smlouvy provázeno tak rozsáhlými diskusemi, že není možné, aby výstupní klauzule vynechávala státy platící eurem. Vždyť jen od podepsání do ratifikace Českou republikou utekly téměř dva roky. Navíc by tento závěr znamenal, že článek 50 SEU obsahuje částečnou časovou limitaci své účinnosti, protože jak vyplývá z článku 141 SFEU, tak se do budoucna nepočítá se státy, které nepřijaly euro. Tudíž by zařazení výstupní klauzule mělo opět význam jen pro Velkou Británii a Dánsko a s takovýmto závěrem se nelze smířit. V této kapitole, tak nadále budu pracovat s názorem, že vystoupení z eurozóny je možné podle ustanovení článku 50 SEU, přičemž stát musí současně opustit i celou EU.

4.1.1 Možnosti opuštění EU a EMU

Opuštění Evropské Unie není jednouchým krokem na mezistátní úrovni a lze předpokládat, že jednání doprovázející vystoupení budou plná kompromisů a složitých politických jednání. Nelze tento proces zaměňovat za vystoupení z čtenářského klubu, ale spíše o něm přemýšlet jako o rozpadu manželství. Jak již bylo v této práci řečeno, článek 50 SEU umožňuje hned dva způsoby jak opustit EU. První sofistikovanější verzí je dohoda vystupujícího státu s Radou, odstavec třetí pak umožnil vystoupit po dvou letech od oznámení záměru opustit EU v případě, že se nepodaří nalézt konsensus. Na první pohled se může zdát, že ustanovení o dvouleté lhůtě dělá vystoupení z EU snadné a stačilo by tak oznámit své rozhodnutí Evropské radě a počkat na uplynutí lhůty. Tuto časovou limitaci je ovšem potřeba vnímat jako strop, který nutí smluvní strany

⁸⁰The European Constitution and EMU: an appraisal. *THE EUROPEAN CONSTITUTION AND EMU: AN APPRAISAL*[online]. 2005, č. 42 [cit. 2014-02-19]. Dostupné z: renesmits.eu/index.php/download_file/view/32/

⁸¹ATHANASSIOU, Phoebus. *Legal working paper series European Central Bank: WITHDRAWAL AND EXPULSION FROM THE EU AND EMU SOME REFLECTIONS* [online]. 2009 [cit. 2013-10-17]. ISBN 1830-2696. Dostupné z: <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/scplps/ecblwp10.pdf>

přístupovat k jednáním zodpovědně a hlavně urychleně.⁸² Lze očekávat, že i vystupující stát bude mít zájem dohodnout se na podmínkách vystoupení a dalším fungováním vedle EU.

Článek 50, odstavec 2 SEU definuje cestu smluvního charakteru. Vyvrcholením této fáze je pak uzavření smlouvy mezinárodního charakteru.⁸³ Z toho plyne, že s vystupujícím státem se v průběhu jednání bude již jednat jako s nečlenským státem, přičemž jeho oficiální statut bude pravděpodobně pořád členský.

Vzhledem k tomu, že smlouva o vystoupení se nestává součástí primárního práva, na rozdíl od přístupových smluv.⁸⁴ Zbylé členské státy by tak musely v průběhu jednání přistoupit k revizi ustanovení dotýkajících se vystupující země⁸⁵, tak aby nedocházelo ke zmatečným interpretacím.⁸⁶ Zánik platnosti smluv pro vystoupivší stát je explicitně upraven v Článku 50 a tak by se tento krok odehrál jen ve prospěch zbylých států EU. Lze předpokládat, že vystupující členský stát by stál o členství v Evropském hospodářském prostoru (dále EHP), které zásadně usnadňuje podnikatelské aktivity nečlenských států. Zejména také proto, že na území EHP platí pravidla čtyř základních svobody, tedy volného pohybu zboží, osob, služeb a kapitálu. Vzhledem k harmonizovaným právní řádům se dá tento krok považovat za pravděpodobný a šlo by o ujednání v rámci mezinárodní smlouvy o vystoupení.⁸⁷

Další problémem, který vyvstává u výstupní klauzule, je definování subjektu, který bude přezkoumávat ústavnost vystoupení. Tedy toho, zda se členský stát rozhodl v souladu s ústavními předpisy. Tento problém bravurně rozebírá Robert Zbiral.⁸⁸ Přístupová smlouva je typem smlouvy podle článku 10a Ústavy ČR, které byl dán souhlas občany ČR v referendu. Co se týká jejího vypovězení, je otázkou, jaký orgán by

⁸² LAZOWSKI, Adam. How to withdraw from the European Union? Confronting hard reality. *CEPS COMMENTARY* [online]. 2013 [cit. 2014-02-19]. Dostupné z: www.ceps.eu

⁸³ Článek 218, odstavec 3 SFEU: *Komise, nebo týká-li se zamýšlená dohoda výlučně nebo zejména společné zahraniční a bezpečnostní politiky, vysoký představitel Unie pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku podává Radě doporučení a Rada přijme rozhodnutí, kterým dá zmocnění k zahájení jednání a v závislosti na předmětu zamýšlené dohody jmenuje vyjednávače nebo vedoucího vyjednávačského týmu Unie.*

⁸⁴ KLÍMA, Karel. *Evropské právo*. Pízeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011, 110 s. ISBN 978-807-3803-353

⁸⁵ Podobně jako tomu bylo v případě vystoupení Grónska: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:11985G003:EN:HTML>

⁸⁶ LAZOWSKI, Adam. How to withdraw from the European Union? Confronting hard reality. *CEPS COMMENTARY* [online]. 2013 [cit. 2014-02-19]. Dostupné z: www.ceps.eu

⁸⁷ NICOLAIDES, Phedon. WITHDRAWAL FROM THE EUROPEAN UNION: A TYPOLOGY OF EFFECTS. *Maastricht journal* [online]. 2013, č. 2 [cit. 2014-02-19]. Dostupné z: http://www.maastrichtjournal.eu/pdf_file/ITS/MJ_20_02_0209.pdf

⁸⁸ GERLOCH, A a Jan WINTR. *Lisabonská smlouva a ústavní pořádek v ČR*. Pízeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009, s. 147-154. ISBN 80-738-0192-2.

byl k tomuto kroku pověřen. Náповědu neposkytne ani „*Směrnice vlády pro sjednávání, vnitrostátní projednávání, provádění a ukončování platnosti mezinárodních smluv*“ a tak lze jen souhlasit se simulací provedenou panem Zbíralem, v tomto nástinu si dovolím změnit pořadí možností připadajících v úvahu, dle pravděpodobnosti, na základě vlastního uvážení. V úvahu tak připadají tři možnosti:

1. Postup pomocí referenda: Podobně jako tomu bylo před vstupem do EU, by i tentokrát bylo využito referenda, které by politikům usnadnilo cestu k rozhodnutí. Lze se domnívat, že politická zodpovědnost by zde byla daleko větší, než v případě vstupu, kvůli provázanosti ekonomik.
2. Postup pomocí rozhodnutí prosté většiny v obou komorách: Prostá většina by v tomto případě měla být postačující, jelikož ústavní většiny se využívá v případech, kdy dochází k přechodu pravomocí. Je zřejmé, že v tomto případě, jde spíše o opačný tok pravomocí.
3. Postup pomocí rozhodnutí ústavní většiny v obou komorách: Tento postup je logický, v případě vnímání odstoupení jako opačného aktu k přistoupení, tudíž nelze vyloučit.

Ani o jednom z těchto závěrů nelze říci, že je tím správným. Nicméně mým názorem je, že by v případě České republiky došlo k rozhodnutí prostřednictvím referenda.

4.1.2 Postup vystoupení

Podkapitola o procesu vystoupení je po delší době nerozporná, to je dáno kogentností článku 50, který jasně definuje pravidla hry. Tato podkapitola by tak měla nabídnout krátký komentář k obecně známému postupu.

Článek 50 SEU

1. *Každý členský stát se v souladu se svými ústavními předpisy může rozhodnout z Unie vystoupit.*

První odstavec stanovuje limity pro vystupující stát v podobě dodržení ústavních předpisů. Problematika tohoto ustanovení byla osvětlena výše v této kapitole. Je jasné, že ústavní předpisy se budou v jednotlivých státech lišit a tak lze toto ustanovení označit za pouhou brzdu při vystupování z vlaku.

2. *Členský stát, který se rozhodne vystoupit, oznámí svůj záměr Evropské radě. S ohledem na pokyny Evropské rady Unie sjedná a uzavře s tímto státem dohodu o podmínkách jeho vystoupení, s přihlédnutím k rámci jeho budoucích vztahů s Unii. Tato dohoda se sjednává v souladu s čl. 218 odst. 3 Smlouvy o fungování Evropské unie. Jménem Unie ji uzavře Rada, která rozhoduje kvalifikovanou většinou po obdržení souhlasu Evropského parlamentu.*

Odstavec druhý odkazuje na sofistikované vystoupení, kdy dochází k uzavření dohody mezi vystupujícím státem a EU. Je zde uvedena povinnost informovat o svém záměru Evropskou radu. Ta by měla následně nastavit hranice pro vyjednávání a být orgánem, který zajistí nejen hladký průběh, ale i zabezpečí hladké fungování po dokončení jednání. To bude vyžadovat značnou komplexnost, protože subjekty jsou na sebe navázané od rozpočtů po osobní vztahy a tak se ustanovení o dvouleté lhůtě může jevit jako nedostačující. Jednání by se řídilo článkem 218, odstavec 3 SFEU, z čehož plyne, že Rada by na základě doporučení přijala rozhodnutí, kterým zmocní vyjednávače či vedoucího vyjednávačského týmu. Předposledním krokem by bylo hlasování Evropského parlamentu o návrhu podmínek na vystoupení členského státu, zde považuji za nutné připomenout, že Evropský parlament disponuje právem veta. Jménem Unie pak rozhodne Rada za souhlasu kvalifikované většiny.⁸⁹ V průběhu vyjednávání se vystupující členský stát účastní běžného fungování uvnitř EU, avšak neúčastní se diskusí v Radě a v Evropské radě nebo hlasování o svém vlastním vystoupení.⁹⁰

⁸⁹ Kvalifikovaná většina dle článku 238 SFEU: Pro přijetí rozhodnutí musí být splněna dvě kritéria: kritérium počtu států a kritérium počtu obyvatel. Princip dosavadního vážení hlasů bude odstraněn k 1. listopadu 2014, následně se uplatní tato pravidla podle odstavce 2 a 3 téhož článku: 2. *Odchylně od čl. 16 odst. 4 Smlouvy o Evropské unii, pokud Rada nerozhoduje na návrh Komise nebo vysokého představitele Unie pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku, je ode dne 1. listopadu 2014 a s výhradou Protokolu o přechodných ustanoveních kvalifikovaná většina vymezena jako nejméně 72 % členů Rady zastupujících členské státy, které představují nejméně 65 % obyvatelstva Unie.* 3. *Ode dne 1. listopadu 2014 a s výhradou Protokolu o přechodných ustanoveních je v případech, kdy se na základě Smluv na hlasování nepodílejí všichni členové Rady, kvalifikovaná většina vymezena takto: a) jako nejméně 55 % členů Rady zastupujících zúčastněné členské státy, které představují nejméně 65 % obyvatelstva těchto států. Blokační menšinu musí tvořit nejméně tolik členů Rady, kolik jich zastupuje nejméně 35 % obyvatelstva zúčastněných členských států, a ještě jeden člen, jinak se kvalifikovaná většina považuje za dosaženou; b) odchylně od písmene a), pokud Rada nerozhoduje na návrh Komise nebo vysokého představitele Unie pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku, jako nejméně 72 % členů Rady zastupujících zúčastněné členské státy, které představují nejméně 65 % obyvatelstva těchto států.*

⁹⁰ Leaving EU. House of Commons, research paper [online]. 2013 [cit. 2014-02-20]. Dostupné z: www.parliament.uk/briefing-papers/rp13-42.pdf

3. *Smlouvy přestávají být pro dotyčný stát použitelné dnem vstupu dohody o vystoupení v platnost, nebo nedojde-li k tomu, dva roky po oznámení podle odstavce 2, nerozhodne-li Evropská rada jednomyslně po dohodě s dotyčným členským státem o prodloužení této lhůty.*

Účinnost a závaznost smluv pro vystupující stát zaniká dvěma způsoby. Buď v den, kdy se dohoda o vystoupení stane platnou či uplynutím dvouleté lhůty. Výjimečně může být rozhodnutím Evropské rady lhůta prodloužena, tak aby bylo možné dojednat všechny nejasnosti a nezpůsobit tak nenávratný zánik použitelnosti Smluv.

4. *Pro účely odstavců 2 a 3 se člen Evropské rady nebo Rady, který zastupuje vystupující členský stát, nepodílí na jednáních ani rozhodnutích Evropské rady nebo Rady, která se jej týkají. Kvalifikovaná většina je vymezena v souladu s čl. 238 odst. 3 písm. b) Smlouvy o fungování Evropské unie.*

Nemožnost podílení se na jednáních či rozhodnutích, lze ospravedlnit podstatou celého procesu, kdy ze strany EU jde de facto o jednání s nečlenským státem, který je navíc druhou stranou jednání.

5. *Pokud stát, který z Unie vystoupil, požádá o nové přistoupení, podléhá tato žádost postupu podle článku 49.*

Lisabonská smlouva pamatovala i na možnost zpětného vstupu do EU. Poslední odstavec článku 50 dokazuje, že bývalé členské státy nemají žádné výhody při novém vstupu. To lze laicky vysvětlit tím, že při opouštění EU dochází k ukončení použitelnosti Smluv pro vystupující stát. Přestává tak být oficiálně spojen s EU a může svou legislativu upravovat libovolným způsobem.

Ustanovení v tomto odstavci odpovídá na dříve nezodpovězenou otázku.⁹¹ Připustíme-li spekulaci představenou v pojednání o eurozóně, tak následky by měly být stejné. To znamená, že stát by znovu plnil konvergenční kritéria po dobu minimálně dvou let.

⁹¹ Srovnej s odstavcem druhým, podkapitoly: Článek 140 SFEU, s.10 této práce

5 Vliv ECB na vystoupení z eurozóny

Tato kapitola je do práce zařazena záměrně, protože dle mého názoru nebyla v dosud dostupných publikacích týkajících se vystoupení z eurozóny popsána, přitom Evropská centrální banka (dále ECB) je institucí, které se tento krok dotkne a bude muset minimálně krátkodobě reagovat přizpůsobením monetární politiky na danou situaci.

5.1 Činnost ECB

Historie evropského bankovníctví nemá doposud nikterak dlouho minulost. Významu nabyl tento pojem až přechodem do třetí fáze EMU k 1.lednu 1999.⁹² Součástí procesu byl i přechod pravomocí v oblasti měnové politiky z členských států do evropské roviny. Institucionálním vrcholem je Evropský systém centrálních bank (dále ESCB), který je tvořen ECB a centrálními banky členských států, hlavním cílem tohoto přechodu byla snadnější kontrola nad udržováním cenové stability uvnitř eurozóny.⁹³

Právní zakotvení ECB lze najít jak v SEU, tak v SFEU, ale i v Protokolu o statutu ESCB a ECB. Obecně lze říci, že jde o orgán (ECB) s vlastní právní subjektivitou⁹⁴, který je ve své činnosti nezávislý. Nezávislost je pak explicitně vyjádřena v článku 130 SFEU:

„Při výkonu pravomocí a plnění úkolů a povinností svěřených jim Smlouvami a statutem ESCB a ECB nesmějí Evropská centrální banka, žádná národní centrální banka ani žádný člen jejich rozhodovacích orgánů vyžadovat ani přijímat pokyny od orgánů, institucí nebo jiných subjektů Unie, od žádné vlády členského státu ani od jakéhokoli jiného subjektu. Orgány, instituce nebo jiné subjekty Unie a vlády členských států se zavazují zachovávat tuto zásadu a nesnažit se ovlivňovat členy rozhodovacích orgánů Evropské centrální banky či národních centrálních bank při plnění jejich úkolů.“

⁹²Během první etapy plnilo ESCB koordinační funkci.

⁹³TICHÝ, Luboš, Rainer ARNOLD, Pavel SVOBODA, Jiří ZEMÁNEK a Richard KRÁL. *Evropské právo*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2004, I, 869 s. ISBN 80-7179-449-X.

⁹⁴ESCB na rozdíl od ECB nemá vlastní právní subjektivitu.

Hlavními orgány ECB jsou Výkonná rada, Rada guvernérů a Generální rada ECB. Výkonná rada je správním orgánem, jehož členy jsou prezident⁹⁵, viceprezident a čtyři další členové. Své funkce nabývají jmenováním Evropskou radou a za podmínky, že jde o občany členských států eurozóny. Rada guvernérů je kolektivním orgánem složeným z členů Výkonné rady a guvernérů národních centrálních bank. Generální rada je pak rozšířenou verzí Rady guvernérů, přičemž jejími členy jsou prezident a viceprezident ECB a guvernéři národních bank všech členských států.⁹⁶ Detailní popis těchto orgánů je možno nalézt v Protokolu o statutu ESCB a ECB.⁹⁷

Jak již bylo řečeno, tak hlavním cílem ESCB je udržování cenové stability, což koresponduje s cíly EU zmíněnými hlavně v článku 3 SEU. Úkoly ESCB jsou pak vymezeny taxativně v článku 127 SFEU:

- *vymezuje a provádí měnovou politiku Unie,*
- *provádí devizové operace v souladu s článkem 219,*
- *drží a spravuje oficiální devizové rezervy členských států,*
- *podporuje plynulé fungování platebních systémů.*

Dále připadá ECB poradní činnost ve věcech týkajících se všech návrhů aktů Unie v oblasti její působnosti, dále je konzultována vnitrostátními orgány ke všem návrhům právních předpisů z oblasti její působnosti, avšak v mezích a za podmínek stanovených Radou postupem podle čl. 129 odst. 4. ECB je také mimo jiné nadána pravomocí předkládat stanoviska a v mezích svých pravomocí vydávat nařízení a rozhodnutí.⁹⁸ Pouhé pojmenování činností a pravomocí ECB, případně ESCB stačí k utvoření závěru, že vystoupení z eurozóny se týká činností této instituce a bude vyžadovat kooperaci mezi vystupujícím členským státem a ECB.

5.2 Úskalí vystoupení

Mezi ECB a vystupujícím státem bude docházet k řešení hlavně makroekonomických problémů a vyvarování se například extrémní depreciaci jedné z měn. Tato problematika spadá svou povahou spíše do ekonomické analýzy, přesto pro

⁹⁵K 22.2.2014 je prezidentem ECB Mario Draghi

⁹⁶SVOBODA, Pavel. *Úvod do evropského práva*. 3. vyd. Praha: C.H. Beck, 2010, xx, s. 235
Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 978-807-4003-134.

⁹⁷ Dostupný z http://www.ecb.europa.eu/ecb/legal/pdf/cs_statute_2.pdf

⁹⁸ Článek 132 SFEU

komplexnost práce je důležité nastínit alespoň nejzákladnější témata, která musí být bezpodmínečně vyřešena.

5.2.1 Přepočítávací kurz eura na domácí měnu

Jelikož při vystoupení z eurozóny dojde z jedné strany k opuštění eura a proběhne jeho nahrazení novou měnou, tak bude zapotřebí stanovit přepočítávací koeficient obdobně jako tomu je v nařízení 2866/98, které určilo kurz pro přepočet původní měny na euro. Tentokrát by však nešlo o formu nařízení, ale o ujednání v části smlouvy uzavírané mezi EU a vystupujícím státem. Je pravděpodobné, že by se státy inspirovaly přepočítávacím koeficientem dříve stanoveným. Nikde však není psáno, že stát představí zpátky původní měnu, tedy že například Německo nahradí euro markou či Řecko euro drachmou. V tomto případě jde o odraz zásady „lex monetae“, kdy suverénní stát může nahradit svou měnu jinou.

Tento spíše makroekonomický problém sebou nese závažný právní problém a to v jaké měně se po přijetí nové měny budou plněny dřívější závazky. Pro lepší představu, je možno nastínit krátký scénář: Německo se rozhodne pro vystoupení z eurozóny a dohodne se s ECB na přepočítávacím koeficientu, německý parlament přijme příslušné zákony a vrátí tak všechny pravomoci do rukou tuzemské centrální banky. Problém vznikne na úrovni mezinárodního práva, kupříkladu francouzské smluvní právo by vyžadovalo, aby závazky s německou stranou vzniklé před vystoupením byly plněny v eurech a toto právo by podle všeho bylo vynutitelné před francouzskými soudy. Avšak německá strana by raději plnila závazek v nové měně a minimálně by se o to mohla pokusit.⁹⁹Dále tuto problematiku rozebírám v poslední kapitole věnované důsledkům vystoupením, protože přímo nesouvisí s ECB. Předcházející odstavec je tak pouze exkurzem.

5.3 TARGET2

Target2 je platebním systémem, který nahradil platební systém Target. Právní základ tohoto systému lze najít v rozhodnutí ECB ze dne 24.července 2007.¹⁰⁰ Hlavním znakem Target2 je Jednotná sdílená platforma. Systém slouží jako mechanismus pro

⁹⁹Leaving EMU' is just an expensive way to default. *European credit views* [online]. 2010 [cit. 2014-02-22]. Dostupné z: <http://www.credit-suisse.com/researchandanalytics>

¹⁰⁰ Dostupné z http://www.ecb.europa.eu/ecb/legal/pdf/l_23720070908cs00710107.pdf

zúčtování plateb v eurech na základě Jednotné sdílené platformy. Prostřednictvím systému Target2 dochází ke zpracování:

- a) vlastních plateb ECB;
- b) plateb klientů ECB¹⁰¹

Jde o platformu uvnitř Euro systému, jenž tvoří oddělené národní platební systémy a platební systém ECB, které společným propojením tvoří právě jednotnou platformu. Národní systémy jsou konstruovány podle práva daného členského státu, avšak v harmonizaci se SMĚRNICÍ EVROPSKÉHO PARLAMENTU A RADY 98/26/ES. Peníze se do platebního systému dostávají v moment, kdy depozitor, jenž má účet u centrální banky, vloží peníze. Daná objednávka může být zrušena do doby depozitu.¹⁰² Platební systém byl přijat jako nástroj k prohloubení integrace jednotlivých národních peněžních trhů.

Problém s Target2 vyvstává v momentě vystoupení členského státu eurozóny z EMU. To je dáno rozvahami centrálních bank jednotlivých států, které obsahují nezanedbatelné závazky vůči ECB vyjádřené samozřejmě v eurech.¹⁰³ Situace je o to složitější, že by rozdílné výsledky přineslo vystoupení ekonomicky slabší země například Řecka a jiné dominantního státu, typu Německa. Pro snadnější pochopení je potřeba připomenout, že není zcela jasné, v jaké měně by po vystoupení státu docházelo k plnění.

Kupříkladu pokud by Německo opustilo eurozónu k prosinci 2010, tak by německé centrální bance zůstaly v systému Target2 pohledávky v hodnotě 326 miliard eur. Jestliže by vytvoření nové měny, v tomto případě pravděpodobně návrat k marce, vedlo k oslabení eura vůči marce, tak by německá centrální banka utrpěla znatelné ztráty. Německá vláda by pak musela rozhodnout o rekapitalizaci banky. Opačně by tomu bylo v případě Řecka, které ve stejném období mělo vůči ECB závazky. Řekové by splatili ECB své závazky v drachmách, což by za předpokladu, že řecká měna oslabí proti euru, znamenalo naopak citelné ztráty pro ECB.¹⁰⁴ Tuto ztrátu by následně hradily národní banky zbylých členských států v poměru, v jakém se účastní na kapitálu v ECB.

¹⁰¹ Klienty ECB mohou být jen centrální banky a evropské a mezinárodní organizace.

¹⁰² Eurozone Bulletin: Updating Contingency Plans. *Updating Contingency Plans*. 2012, č. 2.

¹⁰³ DOR, Eric. Leaving the euro zone: a user's guide. *WORKING PAPER SERIES 2011-ECO-06* [online]. 2011 [cit. 2014-02-24]. Dostupné z: http://www.theotc.space.com/sites/default/files/2012/03/2012-03-09-leaving-the-euro-1046781054_2011-eco-06_dor.pdf

¹⁰⁴ Brookes, Martin. 1998. "Could Speculation Break EMU Apart?" *European Economic Analyst*. 98/1,

Je jasné, že ECB vzhledem k hrozbě vystoupení ekonomicky slabších států bude mít za úkol vypořádat tyto závazky, tak aby potenciální ztráty byly minimální.

5.4 Navrácení depozitů

Národní banky členských států eurozóny mají v klasickém případě hned několik pohledávek uvnitř Eurosystemu, jenž patří do aktiv v jejich rozvaze. Nakonec tento jev je jen projevem jednoho z úkolů ECB, konkrétně zpravování depozitů, kdy ECB provádí bezpečnou diverzifikaci rizik.¹⁰⁵ V případě vystoupení jednoho z členských států je potřeba vyřešit, co se s těmito pohledávkami stane.

Situaci si lze zjednodušeně představit tak, že každá z centrálních bank členských států eurozóny je akcionářem ECB a rozhodne se odejít z této společnosti. Nejjednodušším řešením je samozřejmě odkoupení podílu zbylými akcionáři. Tím by se zvýšily rezervy centrálních bank států eurozóny u ECB. Tento postup by pravděpodobně proběhl v rámci proporční zásady, to znamená, že národní banky by si podíl odstupujícího státu rozdělily v poměru v jakém je jejich depozit k celkové výši depozitů. Takovýto postup je však limitován rozhodnutím Rady, která by musela vyslovit souhlas.

ECB by také mohla příslušné rezervy vrátit vystupujícímu státu v hodnotě shodné s depozitní povinností v čase, kdy daný stát přistupoval do eurozóny. Tyto rezervy byly uloženy ve formě aktiv ohodnocených v cizích měnách například v amerických dolarech či japonských jenech. Forma pohledávky vůči ECB však byla vyčíslena v eurech. Jedna z možností je, že si tedy centrální banka nechá vyplatit pohledávku a ECB se tak sníží rezervy v zahraničních měnách, anebo v nejlepším případě bude i po osamostatnění držet pohledávku u ECB, které se tím pádem nesníží rezervy. Dá se předpokládat, že v prvotní fázi vystoupení bude centrální banka potřebovat rezervy v zahraniční měně, protože nově vzniklá měna bude minimálně krátkodobě nestabilní.¹⁰⁶

Může nastat i krajní situace, kdy ECB odmítne vrátit uložené rezervy daného státu v cizí měně. To sice může znít nelogicky, ale na druhé straně explicitně ECB nic

¹⁰⁵DĚDEK, Oldřich. *Doba eura: úspěchy a nezdary společné evropské měny*. 1. vyd. Praha: Linde, 2014, s.112 Monografie (Linde). ISBN 978-807-2019-335.

¹⁰⁶DOR, Eric. Leaving the euro zone: a user's guide. *WORKING PAPER SERIES 2011-ECO-06* [online]. 2011 [cit. 2014-02-24]. Dostupné z: http://www.theotcspace.com/sites/default/files/2012/03/2012-03-09-leaving-the-euro-1046781054_2011-eco-06_dor.pdf

k vyplácení rezerv nenutí. Ustanovení Smluv neobsahuje žádnou takovou povinnost a tak lze nadneseně říci, že by nešlo o krok „contra legem.“ Pokud by vystoupivší stát právně nezajistil navrácení rezerv v mezinárodní smlouvě o vystoupení z EU, tak by s největší pravděpodobností došlo k právnímu sporu. Rozhodující soud by nakonec měl dát za pravdu národní bance vystupujícího státu, protože centrální banky členských států pouze poskytly ECB prostředky k hospodaření, přičemž vlastnictví k depozitům si ponechaly. ECB se tak stala pouze řídicí jednotkou vkladů, což koresponduje s taxativním vymezením úkolů ECB¹⁰⁷, kdy této instituci přísluší pouze spravovat depozity, nikoliv s nimi volně nakládat.¹⁰⁸

5.5 Zajištění stability eura na měnových trzích

Vystoupení členského státu z eurozóny by s největší pravděpodobností přineslo minimálně krátkodobý výkyv kurzu eura vůči ostatním měnám. O délce nově vzniklého trendu prodávat euro by rozhodla důležitost ekonomiky pro eurozónu. Je logické, že ztráta Německa by mohla znamenat, až panickou chuť zbavovat se eura, naopak opuštění Kypru či Lotyšska by cenu ovlivnilo jen krátkodobě. Každopádně euro je velmi citlivé na jakékoli diskuse kolem možného vystoupení z eurozóny. Během diskusí o potencionálním vystoupení Řecka dokázalo euro na páru EUR/USD klesat i 10 obchodních seancích v řadě a při kritických proslovech propadat během minut o desetiny procent.¹⁰⁹

Není tak od věci očekávat globální výprodej eura minimálně na Forexu. Tedy na největším světovém trhu, kde se euro na elektronické platformě směňuje s volně obchodovatelnými páry, přičemž trhu se účastní velká škála účastníků, od světových bank po soukromé obchodníky.¹¹⁰ V ekonomické terminologii by se takovýto vývoj dal nazvat depreciací eura. Vzhledem k cílům Unie, by ECB musela v případě silného výprodeje reagovat na tuto situaci, tak aby zajistila cenovou stabilitu. Mezi depreciací a inflací je přímý vztah, jehož příkladem mohou být nedávné kroky České národní

¹⁰⁷ Viz. článek 127 SFEU

¹⁰⁸ Breaking up is hard to do – contractual implications of a Eurozone fragmentation. CMS Cameron McKenna [online]. [cit. 2014-02-24]. Dostupné z: <http://www.law-now.com/cmck/pdfs/nonsecured/eurozonecontract.pdf>

¹⁰⁹ Viz. <http://www.bloomberg.com/news/2012-05-13/euro-officials-begin-to-weigh-greek-exit-from-common-currency.html>

¹¹⁰ HORNER, Raghee. *Forex tradingem k maximálním ziskům: tajemství, které se na Wall Street rozhodně nemají dozvědět*. 1. vyd. Brno: Computer Press, 2011, s. 7-9 ISBN 978-80-251-2921-0.

banky (dále ČNB), které vedly k oslabení koruny. ČNB se rozhodla depreciovat tuzemskou měnu v kurzu kolem 27 Kč na páru EUR/CZK. Cílem využití tohoto nástroje byl pokus o zvýšení inflace, tak aby atakovala 2,0 procentní cíl.¹¹¹

Analogicky by se dalo říci, že oslabení eura by přineslo nárůst míry inflace uvnitř eurozóny, která je sice v současnosti hluboko pod 2,0 procentním cílem ECB¹¹², nicméně žádný členský stát se nyní nechystá vystoupit a je potřeba tuto hrozbu vnímat jako reálnou. Nástroji měnové politiky ECB jsou zejména operace na otevřeném trhu, které se používají k ovlivňování úrokových sazeb, řízení stavu likvidity na peněžním trhu a signalizaci orientace na měnovém trhu. Lze je rozdělit do čtyř skupin:

- *Hlavní refinanční operace jsou pravidelné reverzní transakce k zajištění likvidity, které se uskutečňují jednou za týden a mají splatnost jeden týden.*
- *Dlouhodobější refinanční operace jsou reverzní transakce k zajištění likvidity, které se uskutečňují jednou za měsíc a mají splatnost zpravidla tři měsíce.*
- *Operace jemného doladění jsou prováděny nepravidelně a jejich cílem je řízení stavu likvidity na peněžním trhu a ovlivňování úrokových sazeb. Používají se zejména ke zmírnění vlivu na úrokové sazby způsobeného neočekávanými výkyvy v objemu likvidity na trhu.*
- *Strukturální operace se provádějí, kdykoli si ECB přeje upravit strukturální likviditu Eurosystemu vůči finančnímu sektoru (na pravidelném nebo nepravidelném základě) – např. objem likvidity na trhu v dlouhodobějším horizontu. Tyto operace lze provádět pomocí reverzních transakcí, přímých operací nebo emisí dluhových cenných papírů ECB.¹¹³*

Klasickým krokem v boji s depreciační měny je pak zásah v podobě intervence či změny v úrokových sazbách.¹¹⁴ Intervence by pro ECB nebyla novinkou. Intervenci na Forexu si vyzkoušela například v listopadu 2000, kdy se snažila posílit euro

¹¹¹HOLUB, Tomáš. Intervence vůči koruně potrvá ještě rok. In: *Česká národní banka* [online]. 2014 [cit. 2014-03-01]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/cs/verejnost/pro_media/clanky_rozhovory/media_2014/cl_14_140213_holub_ekonom.html

¹¹²EUROSTAT. *Euro area Antal inflation stable at 0.8%*. 2014. Dostupné z: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_PUBLIC/2-28022014-BP/EN/2-28022014-BP-EN.PDF

¹¹³MĚNOVÁ POLITIKA. In: *Ecb.europa.eu* [online]. [cit. 2014-03-01]. Dostupné z: http://www.ecb.europa.eu/ecb/educational/facts/monpol/html/mp_009.cs.html

¹¹⁴LAHIRI a Carlos A. VEGH. Fighting currency depreciation: Intervention or higher interest rates?. *NBER conference on Currency crisis prevention* [online]. 2000 [cit. 2014-03-01]. Dostupné z: <http://www.econ.ucla.edu/people/papers/Lahiri/Lahiri136.pdf>

a vynaložila k tomu 1 miliardu dolarů, tehdy řešila silnou 2,8 procentní inflaci.¹¹⁵ Tento krok aplikovala v minulosti ještě dvakrát, pokaždé přitom šlo o snahu posílit euro. V blízké minulosti pak trhy mohly spatřovat intervenci v programech ECB nazvaných LTRO (Long-Term Refinancing Operation) a OMT (Outright Monetary Transactions). První z programů sloužil jako výpůjční program evropským bankám, přičemž šlo o neomezený objem s 3letou lhůtou splatnosti. Tento krok byl však přijat k nastartování růstu ekonomiky, nikoliv z důvodu síly eura. Druhý z programů měl zabezpečit celistvost eurozóny, když prezident ECB Mario Dragi přislíbil nákup dluhopisů zemí nejpostiženějších krizí. ECB tak již i za své krátké fungování má zkušenosti se stimulací ať již ceny eura či hospodářského růstu. Lze tak očekávat, že by se v případě nestability eura, myšleno deprecie, nebála a mohla zasáhnout minimálně v podobě operací na Forexu, kde by šlo o nákup eura.

Sofistikovanější variantou by bylo zvýšení úrokových sazeb. ECB ke své politice úrokových sazeb využívá 3 různé základní úrokové sazby:

- Úroková sazba pro hlavní refinanční operace, slouží k poskytování likvidity bankovního systému
- Depozitní úroková sazba
- Sazba mezní zápůjční facility¹¹⁶

Největší vliv na vývoj ceny eura má samozřejmě sazba pro hlavní refinanční operace. Ta se v současnosti nachází na historických minimech, přičemž naposledy byla snížena 13. listopadu 2013.¹¹⁷ V historii ECB se však trhy dočkaly i zvýšení sazeb. Naposledy se v eurozóně zvyšovaly sazby v roce 2011 a to hned dvakrát, vždy o 25 bazických bodů. Tehdy šlo o snahu ECB zkrotit inflaci pod cílová 2,00 procenta a ve střednědobém horizontu ji tam i udržet.¹¹⁸ Vyšší úrokové sazby dělají měnu atraktivnější pro investory, kteří tím získávají vyšší výnosy například na spořicíh účtech. V moderní monetární politice se centrální banky snaží udržovat, co nejnižší

¹¹⁵BEAMS, Nick. European Central Bank intervention does little to boost euro. In: *World socialist web site* [online]. 2000 [cit. 2014-03-01]. Dostupné z: <https://www.wsws.org/en/articles/2000/11/euro-n07.html>

¹¹⁶Key ECB interest rates. In: *Ecb.europa.eu* [online]. 2013 [cit. 2014-03-01]. Dostupné z: <http://www.ecb.europa.eu/stats/monetary/rates/html/index.en.html>

¹¹⁷Srovnej na <http://www.ecb.europa.eu/stats/monetary/rates/html/index.en.html>

¹¹⁸ECB raises interest rates. In: *Reuters.com* [online]. 2011 [cit. 2014-03-01]. Dostupné z: <http://www.reuters.com/article/2011/07/07/us-ecb-rates-text-idUSTRE7662WZ20110707>

úrokové sazby.¹¹⁹ Nevědomky tak získávají velký prostor k apreciaci vlastní měny. Vždyť eurozóna je nyní od historických maxim vzdálená 4,00 procenta. To zda jde o účinný nástroj k dlouhodobějším stimulacím, je předmětem sporů mezi odborníky. Po asijské krizi se o funkci zvyšování sazeb vedla bouřlivá diskuse na mezinárodním poli. Hlavním zastáncem této politiky byl Mezinárodní měnový fond, který poukazoval na pozitivní vliv aprece. Objevily se i kritické hlasy hlavně od ekonomů Stiglitze a Sachse, kteří poukazovali na stinnou stránku tohoto kroku. Z empirického hlediska je však dokázán přímý účinek zvýšení sazeb na apreciaci kurzu.¹²⁰

5.6 Dílčí závěr

V této kapitole šlo o připomenutí toho, že vůbec existuje instituce jako ECB, která bude mít co říci k opouštění eurozóny. K mému údivu ji zatím nebyl v existujících právních analýzách poskytnutý dostatečný prostor, proto jsem považoval za nutné vytyčit alespoň základní problematické okruhy, jejichž projednání se neobjede bez součinnosti s ECB.

¹¹⁹ Viz. politika Americké centrální banky či Japonské centrální banky

¹²⁰HNATKOVSKA, Viktoria a Amartya LAHIRI. Interest rate and the Exchange rate: A Non-Monotonic tale. *University of Maryland* [online]. 2008 [cit. 2014-03-01]. Dostupné z: http://scie.ucsc.edu/Viktoria_flexvquant11%20copy.pdf

6 Důsledky vystoupení z eurozóny

Vystoupení členského státu z eurozóny se dotkne velké skupiny subjektů. Opuštění svazku zcela jistě poznamená další fungování nejen EU a samotného státu, ale i okolní státy a subjekty soukromého práva. Tato kapitola se snaží demonstrativně vymezit ty nejvýznamnější důsledky a problémy, kterým bude potřeba čelit. Znovu však připomínám, že jde o bezprecedentní problematiku a vytyčené problémy jsou pouhou simulací nikoliv popisem skutečných událostí.

Nadále tato kapitola pracuje pouze s možností, že dojde k opuštění eurozóny společně s opuštěním celé EU. Tento krok považuji za reálný a právně uskutečnitelný.

6.1 Vypořádání s redenominací závazků

Vystoupení z eurozóny sebou přináší velmi rozsáhlou problematiku v podobě vypořádávání závazků. Otázkou není platnost těchto například smluvních kontraktů, ale to v jaké měně budou peněžní závazky vypořádány. Tedy zda dříve vzniklá obligace zůstane splatná v eurech nebo zda se přepočítávacím koeficientem stane splatná v nově vzniklé měně. Mezi obecně uznávané právní zásady patří, že vypořádání závazků se řídí právním řádem aplikovatelným na daný závazek. Problém vytváří využití zásady „lex monetae“ ta totiž umožňuje státům denominovat obligaci, za podmínky, že jde o národní měnu. Suverénní stát je tak de facto neomezen měnit na svém území zákonné platidlo.¹²¹ V eurozóně je ovšem problém daleko složitější, pro státy, jež zůstanou v eurozóně, bude euro stále podle zásady „lex monetae“ měnou závazků, avšak pro vystupující stát bude podle zásady „lex monetae“ nová měna, tou ve které by mělo dojít k plnění.

Je pravděpodobně, že vystoupivší stát by zákonným aktem, jímž přijme novou měnu, upravil i tuto otázku a nenechal tak vypořádávání závazků na právní spekulaci. Pravděpodobně by se tato otázka řešila i v mezinárodní smlouvě uzavírané při vystupování z celé EU. Závazky bez mezinárodního prvku, tedy uzavřené na území vystoupivšího státu se zcela jistě budou plnit v poměru přepočítacího koeficientu, což díky zákonnému aktu přijatému k legalizaci nové měny bude i vynutitelné tuzemskými soudy. Problematické, jak již plyne z výše uvedeného, bude plnění závazků

¹²¹Eurozone Crisis: Will Europe Win the Battle? – Practical Advice to Address Your Redenomination Risks. *CLIENT BRIEFING* [online]. 2011 [cit. 2014-02-23]. Dostupné z: <http://www.orrick.com/Events-and-Publications/Documents/4314.pdf>

s přeshraničním prvkem, například mezi právníckými osobami sídlícími v rozdílných státech. Robert Zbiral se domnívá, že by obligace s plněním na území vystoupivšího státu byly splatné v nově vzniklé měně. Sekundárně pak podle práva určeného ve smlouvě jako rozhodné.¹²² Nejistota by však panovala u obligací, u nichž by rozhodné právo šlo těžko určit, a v takovýchto případech se dají očekávat dlouholeté právní spory. Zcela jednoznačná není situace ani podle profesora Scotta z Harvard Law School, ten se pokusil o rozbor této problematiky, přičemž upozorňuje na konkurenci zásady „lex monetae“ v případě opuštění eurozóny a následně odkazuje na zásadu rozhodného práva v dané smlouvě.¹²³ V závěru své práce však poznamenává: „*There are no court cases involving the withdrawal of a country from a surviving Monetary union. If foreign law would apply to a substantive number of outstanding contracts, there could be severe economic disruption attending a partial withdrawal as parties seek to resolve the legal uncertainties.*“¹²⁴

Analýzu této problematiky podle anglického práva vytvořil právník Hywel Jones, což je pro tuto práci významné, protože vystihuje třetí možnost, kdy jde o posouzení situace, ve které se rozhoduje o plnění se státem, který nikdy nepoužíval euro. Situace je rozebrána z pohledu britských soudů a je použitelná jen v případech jejich věcné příslušnosti. Na základě britské judikatury se využívá několika právních domněnek. V případě, že smluvní ujednání obsahuje určení místa plnění, tak je presumované plnění v měně místa. Druhá domněnka se řídí statutem dlužníka, tedy v případě, že subjektem je například stát či správní orgán je presumováno plnění v základní měně dlužníka. Odrazit se dá i od předchozích ujednání mezi stejným smluvními stranami či interpretace ostatních ujednání ve smlouvě.¹²⁵

Jak je zřejmé, tak i renomovaní právníci nemají zcela jasný názor na měnu, která bude užita po opuštění eura k plnění. Tento problém je však natolik zřetelný a několikrát komentovaný, že si nelze představit situaci, kdyby se stát s EU nedohodl na

¹²²ZBÍRAL, Robert. *Právní rozhledy: Pánbůh s námi a zlé (Řecko) pryč: právní souvislosti opuštění eurozóny*. Praha: C. H. Beck, 2010, č. 16. ISSN 1210-6410.

¹²³ALEXANDER MANN, Frederick. *Money in Public International Law*. Sijthoff: Leyden, 1960. Hague Academy of International Law.

¹²⁴S. SCOTT, Hal. *When the Euro Falls Apart — A Sequel. Working Paper Program on International Financial Systems Harvard Law School* [online]. 2012 [cit. 2014-02-21]. Dostupné z: <http://www.law.harvard.edu/programs/about/pifs/research/publications/scott---when-the-euro-falls-apart---a-sequel.pdf>

¹²⁵JONES, Hywel. *Withdrawal from the euro: the effect on existing contracts. Energy newsletter* [online]. 2012, č. 6 [cit. 2014-02-23]. Dostupné z: <http://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=54a64375-6378-4fa7-a76a-7cd49a8e426b>

rozřešení tohoto problému. Na významu by tak tento problém nabyl hlavně v případě vystoupení po dvouleté lhůtě po oznámení, aniž by došlo k dohodě.

6.2 Právní význam vystoupení

Vystoupením z EU dle článku 50 SEU přestávají být Smlouvy pro vystoupivší stát použitelné dnem vstupu dohody v platnost nebo nedojde-li k tomu, uplynutím dvou let od oznámení záměru vystoupit.¹²⁶ Tím, že se Smlouvy stávají nepoužitelné a dochází i k nabytí nezávaznosti sekundárních aktů s přímým účinkem.¹²⁷ Z toho vyplývá, že nesplněné povinnosti již nemusí plnit a právní řád vystoupivší země není závislý na právním řádu EU. Výhodou státu stojícího mimo EU však je dočasná harmonizace právních řádů, která umožňuje vládě státu stojícího mimo EU jednat například o možné ekonomické spolupráci.

Byť tato práce pojednává o opuštění eurozóny, a tak se někdy nelze vyhnout určitým sympatiím pro tento krok, i přesto že jde o opuštění HMU, které logicky musí působit v nějaký moment problému vystoupivšímu státu, tak na druhé straně ztráta možnosti účastnit se vnitřního trhu EU je citelná. Další spolupráce mezi státem stojícím vně EU a EU je otázkou. Vše by záleželo na podmínkách vystoupení a vzájemných diplomatických vztazích. I přes spory však vystoupivší stát nemůže EU ignorovat, protože v Evropě jde o nejdůležitějšího partnera v oblasti bezpečnosti či ekonomické spolupráce. Minimálně by mohly být viděny snahy o uzavření smlouvy o volném pohybu osob, podobně jako v případě Švýcarska a EU.¹²⁸ Znovu nelze vyloučit, že by tyto podmínky byly dojednány v mezinárodní smlouvě uzavřené při vystupování. Většina úvah či rozborů, které ospravedlňovaly vystoupení z eurozóny, se opíraly o důvody společné monetární politiky, která nedovoluje státům ekonomicky slabším devalvovat svou měnu či jinak brání v akomodaci řízení ekonomiky.¹²⁹ Nikdo se však nechystá vystoupit z EU, kvůli volnému pohybu zboží, kapitálu nebo osob. Tedy výhod, které s sebou EU přináší, i proto lze očekávat snahy o co největší spolupráci s EU i po vystoupení.

¹²⁶ Tato část se netýká vystoupení z eurozóny po revizi smluv se zachováním členství v EU

¹²⁷ NICOLAIDES, Phedon. WITHDRAWAL FROM THE EUROPEAN UNION: A TYPOLOGY OF EFFECTS. *Maastricht journal* [online]. 2013, č. 2 [cit. 2014-02-19]. Dostupné z: http://www.maastrichtjournal.eu/pdf_file/ITS/MJ_20_02_0209.pdf

¹²⁸ Dostupné z: https://portal.mpsv.cz/eures/prace_v_eu/zeme/svycarsko/

¹²⁹ Například: <http://finance.yahoo.com/blogs/the-exchange/5-reasons-why-cyprus-leave-euro-160856724.html> <http://www.businessweek.com/articles/2012-07-15/why-italy-has-the-most-reason-to-quit-the-euro>

Vodítkem pro budoucí fungování členského státu mimo EU může být současná právní úprava mezi Švýcarskem a Norskem s EU. Norsko jako jeden ze zakládajících členů Evropského sdružení volného obchodu je součástí EHP¹³⁰, navíc je od roku 2001 plnohodnotným členem Schengenského prostoru. Samostatnost si i přes dva nepovedené pokusy vstupu do EU udržuje hlavně, kvůli limitacím v rybolovu, které by členství v EU přineslo.¹³¹ Druhým příkladem je samozřejmě Švýcarsko, které již v roce 1972 uzavřelo s EHS bilaterální dohodu o volném obchodu. V roce 1999 pak došlo k uzavření důležitých bilaterálních dohod o hospodářských vztazích. Roku 2009 se pak stalo členem Schengenského prostoru.¹³² Bylo by ekonomickou sebevraždou pokusit se EU ignorovat, nastíněnou úpravu mezi Norskem, Švýcarskem a EU lze brát jako nezbytné minimum, jelikož vystoupivší stát opustí vztah hlouběji integrovaný.

6.2.1 Konec společných a sdílených politik

Členství v EU je založené na vzájemné spolupráci států, od čehož se odvíjí prohlubování integrace ať již na poli ekonomickém či životního prostředí. Vzhledem k tomu, že toto propojení dnes funguje ve více, než 30 oblastech, tak lze usuzovat, že vystoupivší stát přijde o hodně. Samozřejmě, že stát přijde o tyto výhody pouze v případě, kdy zvolí vystoupení podle článku 50 SEU, nikoliv vystoupí-li jen z eurozóny. Vzhledem k tomu, že taková možnost doposud neexistuje, tak není potřeba dále rozlišovat mezi těmito dvěma možnostmi. Na druhé straně je potřeba podotknout, že sice stát přijde o svazky s ostatními státy, avšak získá legislativní nezávislost.¹³³

To jaké podmínky si vystoupivší stát vyjedná je závislé jen na schopnosti vyjednávačů a vůli EU. Nelze však počítat s tím, že by výsledek mezinárodní smlouvy znamenal pro tento stát užívání výhod, které měl jako členský stát. Vystoupení umožní jednat na základě vlastního uvažování. Změny se může dočkat jakákoliv oblast, která do té doby byla řešena nadnárodně či s ohledem na zásadu subsidiarity.

Z pohledu společných politik, tedy těch, o kterých se rozhodovalo na nadnárodní úrovni, půjde zejména o úpravu celních podmínek, hospodářské soutěže, měnové politiky, obchodní politiky a jiných. Lze jen spekulovat, jak se vystoupivší stát postaví

¹³⁰ Viz. Dohoda o Evropském hospodářském prostoru, dostupné z: http://www.euroskop.cz/gallery/2/773-dohoda_o_ehp.pdf

¹³¹ Norway and the EU – Historical Overview. *Eu-norway* [online]. 2009 [cit. 2014-03-05]. Dostupné z: <http://www.eu-norway.org/eu/History/#.UxcdQfl5NHY>

¹³² Switzerland. *European Union EXTERNAL ACTION* [online]. 2014 [cit. 2014-03-05]. Dostupné z: http://eeas.europa.eu/switzerland/index_en.htm

¹³³ LACINA, Lubor a Jan OSTŘÍŽEK. *Učebnice evropské integrace*. 3., přeprac. a rozš. vyd. Brno: Barrister, 2011, s. 179 ISBN 978-80-87474-31-0.

k této problematice. Mým osobním názorem je, že navzdory vystoupení se nevydá cestou divergence právních řádů a spíše se bude snažit o největší podobnost s právem EU. To je dáno i zeměpisnou polohou států EU, nelze tuto instituci, ať je na ni názor jakýkoliv, zcela ignorovat. Platí tak domněnka, že by se měla vyjednat účast v EHP.

6.2.1.1 Vybrané okruhy spolupráce

6.2.1.1.1 Vnitřní trh

Pojmem vnitřní trh je myšlen prostor bez vnitřních hranic, v němž je zajištěn volný pohyb zboží, osob, služeb a kapitálu.¹³⁴ Jde zároveň o politický nástroj, kterým dochází k naplnění primárního cíle EU, totiž zajištění míru v Evropě.¹³⁵ Integrovaným cílem EU bylo zajistit odstranění překážek například v podobě cel, kvót či technických norem. Teoreticky lze také vnitřní trh vymezit jako hospodářskou činnost podle jednotných pravidel a za rovných podmínek. To má bezpochyby pozitivní vliv na podnikatele, kteří dnes nejsou limitováni hranicemi státu. Cesta do tohoto stádia započala Smlouvou o evropském hospodářském společenství, byla upravována sekundárním právem či judikaturou.¹³⁶

Vystoupivší členský stát by v daný moment ztratil tyto výhody, protože Smlouvy pro něj již nebudou použitelné. Tato ztráta by byla natolik citelná, že nelze pochybovat o snaze zapojit se do EHP. Analogicky lze dovést, že legislativa vystoupivšího státu by se tak znovu v daných oblastech ocitla pod vlivem EU, alternativním řešením by bylo uzavření bilaterálních smluv s EU, podobně jako to má Švýcarsko. Třetí možností pak je již několikrát zmíněná alternativa, upravit si podmínky dalšího fungování v mezinárodní smlouvě o vystoupení.

6.2.1.1.2 Justiční spolupráce v trestních věcech

Právní základ této sdílené politiky se nachází v člancích 82 až 86 SFEU. Cílem této politiky je sbližování právních řádů, usnadňování spolupráce či vzdělávání soudců.¹³⁷ Důvodem k provádění této politiky je mimo jiné schopnost organizovaných zločineckých skupin páchat trestnou činnost na území několika států najednou. Proto

¹³⁴ Viz. Článek 3, odst.2 SEU

¹³⁵ TICHÝ, Luboš, Rainer ARNOLD, Pavel SVOBODA, Jiří ZEMÁNEK a Richard KRÁL. *Evropské právo*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2004, I, 869 s. ISBN 80-7179-449-X.

¹³⁶ JANKŮ, Martin a Linda JANKŮ. *Vybrané kapitoly z práva EU*. Vyd. 1. Ostrava: Key Publishing, 2009, s.117-119 Právo (Key Publishing). ISBN 978-807-4180-491.

¹³⁷ Viz. Článek 82 SFEU

bylo potřeba se vydat cestou europeizace, tedy harmonizace hmotněprávních a procesněprávních ustanovení. Dvěma hlavními pilíři jsou dnes vzájemné uznávání rozsudků a právě sbližování právních řádů.¹³⁸

S justiční spoluprací úzce souvisí i policejní spolupráce nebo činnost Europolu. I o tuto výhodu by vystoupivší stát přišel. Dá se konstatovat, že vypadnutím z justiční spolupráce se daný stát vystavuje bezpečnostnímu riziku nebo minimálně potencionálním překážkám při dokazování či vydávání obviněných. Proto i na této politice by měli mít představitelé vystoupivšího státu zájem a buď ujednat podmínky spolupráce v mezinárodní smlouvě o vystoupení, nebo následně uzavřít s EU bilaterální smlouvu.

6.3 Nové výzvy pro vystoupivší stát

6.3.1 Přejít k nové měně

Hlavním rysem vystoupení z eurozóny je bezpochyby nahrazení eura novou měnou. Tento krok s sebou přináší nejen odvedení legislativní práce v podobě přijetí zákona legalizujícího nahrazení a používání nové měny, ale také práci s jejím tištěním, emisí a zařazením do oběhu. Vzhledem ke krátkodobé historii eura a hlavně jeho používání ve fyzické podobě¹³⁹ je možné, minimálně nejsnadnější hledat, inspiraci právě v přechodu z prvotní měny na euro. To usnadní vypracované metodické postupy, které by šlo analogicky použít i pro tentokrát. Tento postup považuji za nejschůdnější a nejsnadnější, protože obyvatelé států již jednou proces prodělali a vědí jak postupovat.

Posledním případem, kde se připravovali na přijetí eura bylo Lotyšsko, to nahradilo svou měnu 1.1.2014. Přípravy koordinoval řídicí výbor, jemuž předsedal tajemník Ministerstva financí. Supervizi výboru prováděla koordinační rada pro přechod k jednotné evropské měně. Přípravné práce byly prováděny regionálně v rozdělení na 5 skupin. (pracovní skupina pro státní správu, pracovní skupina pro peněžní a platební styk, pracovní skupina pro nefinanční podniky a spotřebitele, pracovní skupina pro finanční systém a pracovní skupina pro osvětu a komunikaci). Tyto skupiny byly koordinovány projektovým manažerem pro euro, který byl podřízen

¹³⁸PIKNA, Bohumil. *Evropský prostor svobody a bezpečnosti práva prizmatem Lisabonské smlouvy*. Praha: Linde Praha, 2010, s.288 ISBN 978-80-7201-813-0.

¹³⁹ Až k 1.1.2012 byly poslány euromince a eurobankovky do oběhu.

výboru. Ministerstvo financí zřídilo eurokancelář, která zajišťovala komunikaci s veřejností.¹⁴⁰

Lotyšsko se stejně jako ostatní státy eurozóny rozhodlo při rozšíření nového oběživa použít tzv. teorii velkého třesku.¹⁴¹ Tomu by samozřejmě předcházely praktické kroky v podobě návržení podoby (či návrat ke starým) nových mincí a bankovek a výroba oběživa. Vystoupivší stát by si stanovil den přechodu na novou měnu, pravděpodobně shodný se dnem, kdy nabude účinnosti mezinárodní smlouva o vystoupení z EU. Předzásobením oběživem probíhalo vždy v rozmezí 2 až 3 měsíců před zavedením měny, podstatně dříve však již musí být oběživo vyrobeno.¹⁴² Je tedy zapotřebí, aby se vystoupivší stát začal na tento krok připravovat ihned po oznámení závěru vystoupit EU. Spokojíme-li se s ideou, že přechod bude probíhat analogicky jako přijetí eura, tak lze chronologicky zdůraznit zvláště takovýto postup.

- Vytvoření organizační struktury, jenž bude koordinovat přechod
- Zhotovení dlouhodobého plánu a analýza prostředí
- Zhotovení nového oběživa a přijetí konkrétních zákonů
- Zajištění informovanosti občanů
- Výzva k ukládání rezerv a přebytků na bankovní účty, v době před přechodem, aby se minimalizoval objem starého oběživa (rozuměj eura)
- Zajištění předzásobením úvěrových a jiných finančních institucí novou měnou
- Uzpůsobení bankomatů k vydávání nové měny a zajištění, že v daný den vystoupení budou vydávat jen novou měnu
- Uzpůsobení elektronických platebních terminálů
- Hlavní pobočky úvěrových institucí by v prvních dnech zavedení nové měny měly být otevřené s nadstandardní otevírací dobou, kvůli zajištění snadné výměny měn.¹⁴³

Přechod bohužel není možné provést z minuty na minutu a tak by stát musel garantovat platnost po krátkou dobu obou měn, tak aby lidé byli schopni směnit

¹⁴⁰ZPRÁVA KOMISE, Dvanáctá zpráva o praktických přípravách na budoucí rozšíření eurozóny. In: *COM (2013) 540*. 2013

¹⁴¹ Eurobankovky a euromince budou zavedeny téhož dne, kdy se euro stane měnou Lotyšska. Scénář velkého třesku byl použit ve všech členských státech, které do eurozóny vstoupily po roce 2002.

¹⁴²ZPRÁVA KOMISE, Dvanáctá zpráva o praktických přípravách na budoucí rozšíření eurozóny. In: *COM(2013) 540*. 2013

¹⁴³DOPORUČENÍ KOMISE o opatřeních k usnadnění budoucího přechodu na euro. In: *008/78/ES*. 2008.

hotovost či zaplatit zboží nebo služby ve staré měně a zároveň občany motivovat stanovením lhůty k výměně.

Vystoupivší stát také musí počítat s vysokými náklady, které změna přinese. Nepůjde totiž jen výrobu a distribuci nové měny, ale vedlejší náklady vzniknou například při úpravě softwaru v platebních zařízeních či systémech, informativních akcích či školení pracovníků. Například Rakousko stál přechod celých 1,45 miliardy eur, tedy 0,5 procenta hrubého domácího produktu.¹⁴⁴ Dříve zmiňované Lotyšsko přišel přechod na zhruba na 1,0 procento tamního HDP. Výdaje byly odhadnuty zvláště pro soukromý a veřejný sektor. Soukromý sektor vyšla výměna na 115 milionů latů a veřejný sektor na 8,6 milionů latů, samotná výroba euromincí a eurobankovek pak stála 12 milionů latů.¹⁴⁵ Vystoupivší stát musí při vystupování počítat s povinností zavést novou měnu a zároveň tak vyhradit prostředky k provedení takovéhoho úkonu.

K této problematice je potřeba dodat, že existují státy, jež nejsou členy EU a přitom používají euro jako svou měnu, příkladem je Monako a San Marino. Rada by tak po jednáních s vystoupivším státem mohla rozhodnout o používání eura v této zemi jako oficiální měny, podobně jako v minulosti. Teoreticky je tedy možné, že by vystoupivší stát vyhnul výše rozebranému kroku a nenahrazoval euro novou měnu.¹⁴⁶ Osobně však považuji právě euro za důvod k vystoupení, proto s touto možností nebudu nadále pracovat.

6.3.2 Mezinárodní spolupráce

Vnitřním vztahům uvnitř EU konkurují vnější vztahy, které vznikají mezi EU a nečlenskými státy nebo mezinárodními organizacemi. EU je nadána právní subjektivitou, jež vyháží z ustanovení čl.47 SEU, kde je explicitně zmíněno, že EU má právní subjektivitu. Z této vlastnosti plyne, že může být subjektem mezinárodně právních dohod. Toto ustanovení se užije i na smlouvy uzavřené v dobách Evropského společenství, jelikož EU se stala právní nástupkyní ES.¹⁴⁷

¹⁴⁴BAGUS, Philipp. Practical steps to withdraw from Euro. *Europe of Freedom and Democracy* [online]. 2011 [cit. 2014-03-03]. Dostupné z: <http://www.efdggroup.eu/images/stories/Publications/Vacancies/practical%20steps%20to%20withdraw%20from%20euro.pdf>

¹⁴⁵ Dostupné z: <http://www.eiro.lv/en/media/frequently-asked-questions/benefits-and-disadvantages-of-euro-introduction-costs-of-euro-introduction>

¹⁴⁶The euro outsider the euro area. *European Commission* [online]. 2013 [cit. 2014-03-05]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/economy_finance/euro/world/outside_euro_area/index_en.htm

¹⁴⁷KLÍMA, Karel. *Evropské právo*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011, s. 91-113 ISBN 978-807-3803-353.

Pravomoci EU se dle pojmosloví smluv dělí na výlučné a sdílené, toto rozdělení se aplikuje i na možnost uzavírání mezinárodních dohod s jinými subjekty mezinárodního práva. Rozdělení má i zásadní vliv na další fungování vystoupivšího státu z EU. Výlučné pravomoci EU jsou definovány v článku 3 SFEU.¹⁴⁸ V těchto případech uzavírá EU mezinárodní dohody sama s jinými subjekty mezinárodního práva a tyto dohody pak následně zavazují i samotné členské státy.¹⁴⁹ Jde o projev delegace pravomocí ze strany členských států na EU. Na druhé straně existují i sdílené pravomoci, které jsou demonstrativně uvedeny ve článku 4 SFEU.¹⁵⁰ Jedná-li se pak o mezinárodní smlouvy týkající se těchto pravomocí, tak příslušné dohody uzavírá EU zároveň s členskými státy.¹⁵¹ Toto teoretické rozdělení se stává vodítkem pro rozdělení dohod na platné a neplatné pro členský stát po vystoupení.

Na základě interpretace článku 216 SFEU, lze postavit následující teorii. V případě, že odstavec 2 zmíněného článku říká: „*Dohody uzavřené Uníí jsou závazné pro orgány Unie i pro členské státy.*“ Tak z toho „a contrario“ plyne, že nejsou závazné pro nečlenské státy EU. Tedy dohody uzavřené v rámci výlučných kompetencí EU, kdy pouze EU je subjektem těchto dohod, jsou po vystoupení z EU neplatné pro vystoupivší stát. K porušení mezinárodního práva, dle názoru autora nedojde, protože vystoupení členského státu z EU nenarušuje právní subjektivitu EU a ta zůstává subjektem

¹⁴⁸ 1. Unie má výlučnou pravomoc v těchto oblastech:

- a) celní unie;
- b) stanovení pravidel hospodářské soutěže nezbytných pro fungování vnitřního trhu;
- c) měnová politika pro členské státy, jejichž měnou je euro;
- d) zachování biologických mořských zdrojů v rámci společné rybářské politiky;
- e) společná obchodní politika.

2. Ve výlučné pravomoci Unie je rovněž uzavření mezinárodní smlouvy, pokud je její uzavření stanoveno legislativním aktem Unie nebo je nezbytné k tomu, aby Unie mohla vykonávat svou vnitřní pravomoc, nebo pokud její uzavření může ovlivnit společná pravidla či změnit jejich působnost.

¹⁴⁹ Čti článek 216, odstavec 2 SFEU

¹⁵⁰ 2. Sdílená pravomoc Unie a členských států se uplatňuje v těchto hlavních oblastech:

- a) vnitřní trh;
- b) sociální politika, pokud jde o hlediska vymezená v této smlouvě;
- c) hospodářská, sociální a územní soudržnost;
- d) zemědělství a rybolov, vyjma zachování biologických mořských zdrojů;
- e) životní prostředí;
- f) ochrana spotřebitele;
- g) doprava;
- h) transevropské sítě;
- i) energetika;
- j) prostor svobody, bezpečnosti a práva;
- k) společné otázky bezpečnosti v oblasti veřejného zdraví, pokud jde o hlediska vymezená v této smlouvě.

¹⁵¹ Mezinárodní dohody. *Evropská unie* [online]. 2010 [cit. 2014-03-04]. Dostupné z: http://europa.eu/legislation_summaries/institutional_affairs/decisionmaking_process/ai0034_cs.htm

mezinárodněprávní dohody. Vystoupivší členský stát by tak přišel o možnost čerpat výhod z těchto závazků, avšak na druhé straně neměl by ani povinnost plnit tyto závazky. Jako příklad lze uvést bilaterální smlouvy mezi ES a Švýcarskem, upravující hospodářské fungování.¹⁵² Stát opouštějící EU by tak již nemohl nárokovat volný pohyb svých občanů do Švýcarska a opačně. Velkou ztrátou by také bylo čerpání výhod z případně uzavřené Transatlantické dohody o volném obchodu mezi EU a USA. Závěrem tedy platí, že mezinárodní dohody uzavírané EU ve výlučné kompetenci by se staly pro vystoupivší stát neplatné.

Opačně by tomu samozřejmě bylo v případě ostatních mezinárodních dohod, například těch uzavřených v rámci sdílených pravomocí, kdy je členský stát smluvní stranou dohody. Takovýto závazek by dle mého názoru zůstal v platnosti. Jako příklad lze uvést smlouvy mezi ES a členskými státy na jedné straně a některými zeměmi východní Evropy na druhé straně, tedy dohody o partnerství a spolupráci. To je dáno vymezením subjektů dané dohody, kde sami členské státy se zavazují dohodou. Není však snadné určit, jaká by byla budoucnost těchto smluv. Je pravděpodobné, že některé závazky by se staly těžko splnitelnými pro vystoupivší členský stát a ten by musel jednat o revizi dohody či vyvázání se z dohody. S tímto krokem počítal i britský parlament ve zprávě k možnému vystoupení z EU.¹⁵³

6.3.3 Náhrada zdrojů za evropské fondy

Fondy EU vznikly za účelem provádění politik EU. Soustava fondů se mění, přičemž reaguje na vývoj evropské integrace. Hlavním úkolem je podpora ambiciózních cílů EU.¹⁵⁴ Pro výkon regionální politiky disponuje Evropská unie dnes třemi hlavními fondy:

- Evropský fond pro regionální rozvoj
- Evropský sociální fond
- Fond soudržnosti

Názvy fondů a jejich financování se pak dále liší podle oblasti politiky, k jejíž podpoře fungují. Lze tedy připomenout například v oblasti zemědělství Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova. Dalším z příkladů může být Evropský rybářský

¹⁵² Dohody dostupné zde: <https://www.euroskop.cz/203/sekce/smluvni-vztahy-eu-a-tretich-zemi/>

¹⁵³ *Leaving the EU* [online]. 2013 [cit. 2014-03-04]. ISSN 1368-8456. Dostupné z: www.parliament.uk/briefing-papers/rp13-42.pdf

¹⁵⁴ KUČEROVÁ, Irah. *Hospodářské politiky v kontextu vývoje Evropské unie*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2010, s.283 ISBN 978-80-246-1628-5.

fond či Fond solidarity EU. Hlavní roli však hraje regionální politika, nazývána někdy jako kohezní politika. Smyslem je zajištění harmonického rozvoje uvnitř EU. Platí zde zásada solidarity, kdy bohatší státy přispívají na rozvoj států chudších.¹⁵⁵ O významu svědčí i dlouhodobá příprava členských států na využití peněz z evropských fondů. V případě České republiky začaly přípravy na období 2014 až 2020, již v roce 2010. V průběhu příprav došlo ke zpracování několika zásadních dokumentů jako „*Souhrnný návrh zaměření budoucí kohezní politiky EU po roce 2013 v podmínkách České republiky, obsahující i návrh rozvojových priorit pro čerpání fondů EU po roce 2013*“¹⁵⁶ nebo závěrečný „*NÁVRH DOHODY O PARTNERSTVÍ PRO PROGRAMOVÉ OBDOBÍ 2014 – 2020*“¹⁵⁷ Dlouhodobé přípravy jsou ukázkou toho, jak členské berou čerpání vážně a hlavně jak důležité je pro financování tuzemských projektů, na které by se těžko ve státní kase hledaly zdroje.

O významu kohezní politiky, jež je naplňována právě čerpáním ze strukturálních fondů nebo Fondu soudržnosti není potřeba spekulovat. Obrovské finanční prostředky jsou uvolněny z rozpočtu EU do těchto fondů.¹⁵⁸ Graf pod odstavcem ukazuje alokaci finančních prostředků na období 2014 až 2020 podle států. Druhý graf pak znázorňuje alokaci prostředků v jednotlivých kategoriích kohezní politiky.

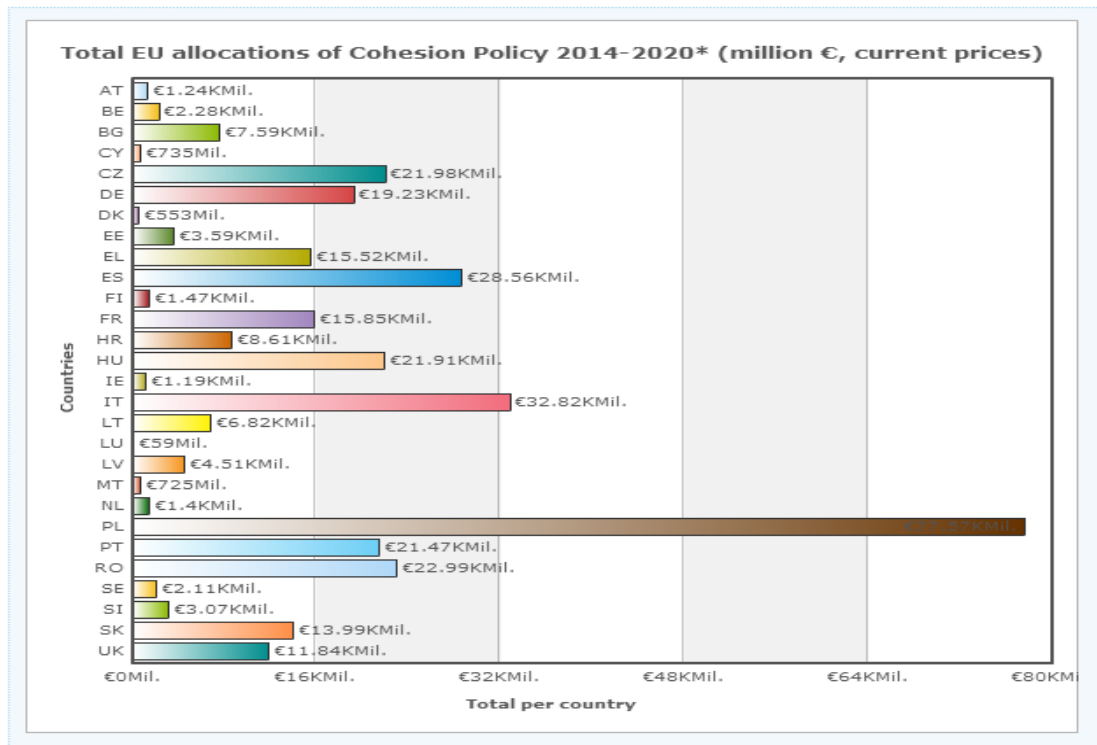
¹⁵⁵FONDY EU. *Ministerstvo pro místní rozvoj ČR* [online]. [cit. 2014-02-26]. Dostupné z: <http://www.strukturalni-fondy.cz/cs/Fondy-EU>

¹⁵⁶Dostupný z <http://www.mmr.cz/getmedia/7e4d838c-1926-4557-90ad-027da46020cb/Souhrnny-material-priority-kohezni-politiky-po-2.pdf>

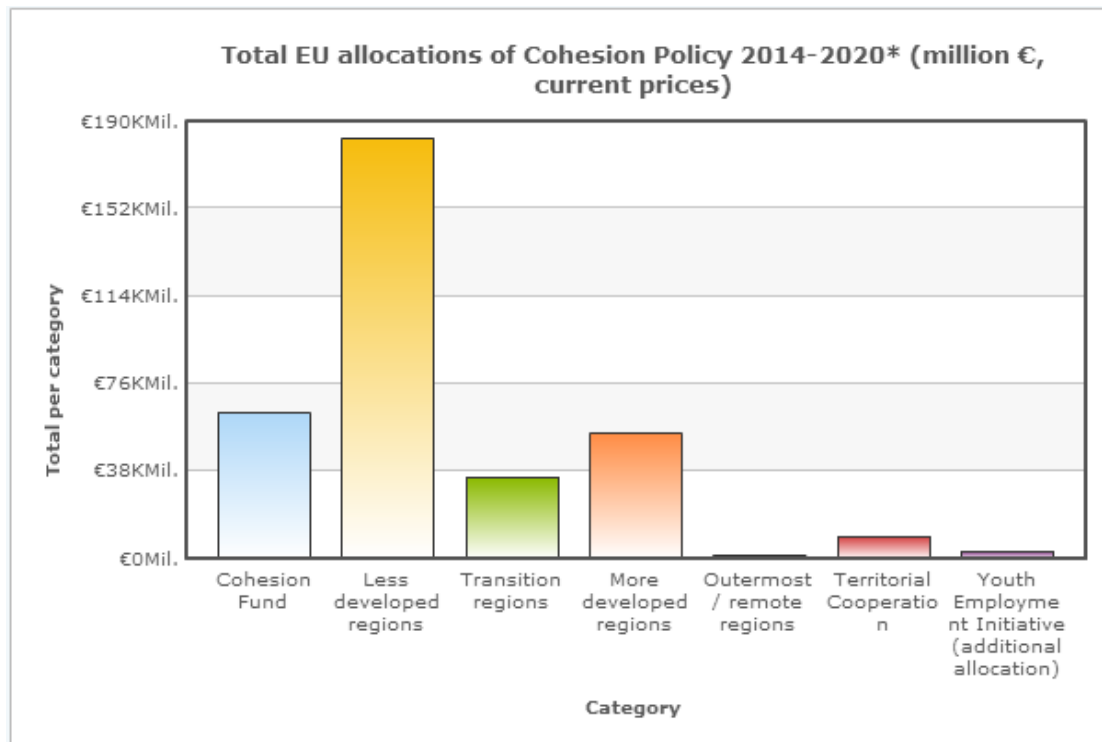
¹⁵⁷Dostupný z <https://www.strukturalni-fondy.cz/getmedia/9e8a398b-421c-4464-aa8f-c2fff5a59935/navhr-Dohody-o-partnerstvi-pro-programove-obdobi-2014-2020.pdf>

¹⁵⁸V období 2007 - 2013 bylo uvolněno 35,7 % z celkového rozpočtu EU - 347,410 mld. €, dostupné z : <http://www.mmr.cz/cs/Evropska-unie/Kohezni-politika-EU>

Graf č. 1¹⁵⁹

Graf č. 2¹⁶⁰

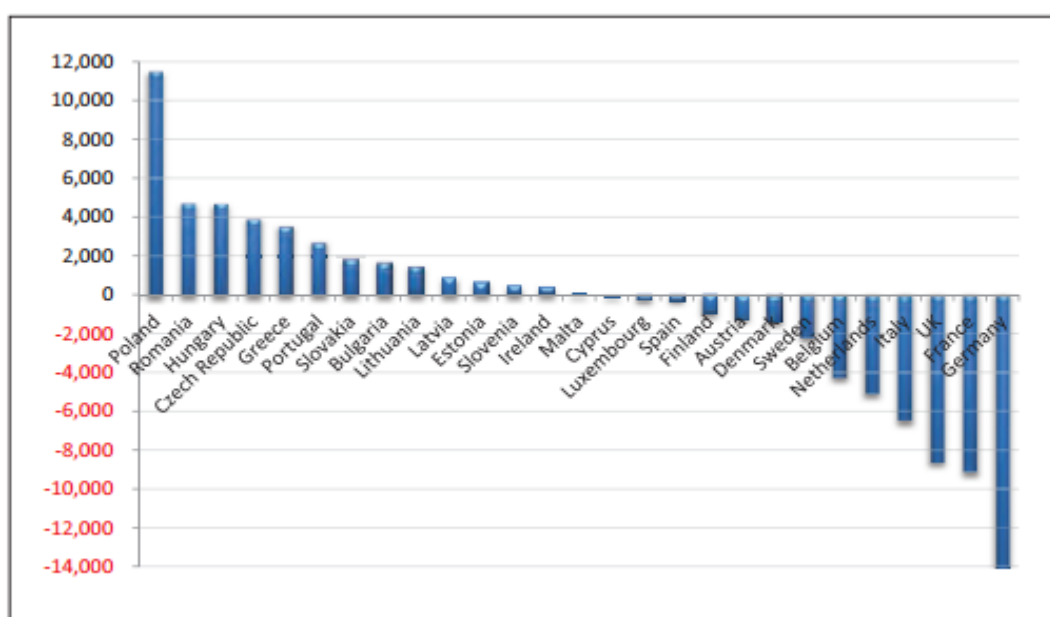

¹⁵⁹ http://ec.europa.eu/regional_policy/thefunds/funding/index_en.cfm

¹⁶⁰ tamtéž

Byť grafy dokazují uvolnění značného množství peněz na podporu rovnoměrného růstu, tak argument o závislosti ekonomiky na kohezní politice není absolutní. Kohezní politika v letech 2014 až 2020 bude hospodařit s 325 miliardami eur, největším příjemcem bude Polsko se 72,5 miliardami následováno Itálií s 29,2 miliardami.¹⁶¹ Důležitým faktorem, který je potřeba zmínit je účast států na příspěvku do rozpočtu EU, protože některé státy do EU přispívají více, než jiné státy. A poměr mezi přijatým zdroji a vynaloženými je ve velkých ekonomikách negativní. Pro některé státy se může dokonce členství v EU zdá být drahou hračkou.

Graf č. 3¹⁶²

Rok 2012 tak z hlediska států eurozóny nebyl výhodný pro Kypr, Lucembursko, Španělsko, Rakousko, Belgie, Holandsko, Itálii, Francii a Německo. Tedy více než polovina států eurozóny.¹⁶³ Přesto není zbytečné uvést tento argument jako ztrátu při opuštění EU, protože nejproblématictější Řecko, případně Portugalsko jsou plusovými příjemci z rozpočtu EU.

Pro státy závislé na kohezní politice EU by se vystoupení z eurozóny prostřednictvím opuštění EU stalo kritické a dalo by se očekávat zastavení velkého množství projektů navázaných na dotace a v důsledku výrazné zpomalení růstu. Zde již nejde spekulovat o možnosti vyjednání některých zvláštních podmínek v mezinárodní

¹⁶¹ Dostupné z: <http://www.euractiv.com/priorities/revamped-cohesion-policy-agreed-news-531576>

¹⁶² http://www.openeurope.org.uk/Content/Documents/2012EUBudget_new.pdf

¹⁶³ Do 1.1.2014 měla eurozóna 17 členských států, k 1.1.2014 přistoupilo Lotyšsko

smlouvě, protože vystoupivší stát nepřispívá do rozpočtu EU a nemůže z něj, tak ani čerpat. V opačném postavení by byly státy, které do rozpočtu přispívají více, než dostávají. V případě Německa či Francie by zajisté šlo o úspory. Samozřejmě tomuto jednoduchému závěru může být vytýkáno, že nezapočítává jiné benefity, které poskytuje členství v EU, například vnitřní trh.

6.3.4 Další výdaje

Na vystoupivší stát čeká spousta výdajů souvisejících s osamostatněním. Bude potřeba zřídit nové instituce a přijmout nové pracovníky do státní správy. Dále budou muset být obměněny dokumenty typu cestovních pasů, občanských průkazů či průkazů pojištěnce. Vytvořit nový systém finanční kontroly a mnoho dalších.¹⁶⁴

6.4 Úvaha o důsledcích pro EU a eurozónu

Výše popsané odstavce rozebíraly hlavně důsledky pro vystoupivší stát. To je logické z důvodu, že tento stát se ocitne na periferii Evropy, zatímco EU a eurozóna bude fungovat nadále podle stejných pravidel. Analyzovat důsledky pro EU či eurozónu je na rozdíl od důsledků pro vystoupivší stát „věštěním z křišťálové koule.“ Je totiž podstatný rozdíl, když EU opustí Německo či Francie nebo když odejde Kypr s Řeckem. Nejde jen o hospodářský vliv dvou nejsilnějších ekonomik, ale i o vliv politický v rámci mezinárodní spolupráce či vnitřních politik nebo také diplomatický. EU by v případě vystoupení Německa utrpěla těžkou ránu i v podobě příspěvku do rozpočtu a významně by musela omezit své výdaje. Naopak vystoupení třeba Slovenska by plynulé fungování příliš neohrozilo. S jistotou lze konstatovat jen to, že bude potřeba revidovat, lépe řečeno aktualizovat právní řád EU. Změní se rozpočtová pravidla, přerozdělování peněz, dojde k omezení oběživa či možná snížení počtu úředních jazyků. Mírně se zeštíhlí administrativní aparát.

¹⁶⁴NICOLAIDES, Phedon. WITHDRAWAL FROM THE EUROPEAN UNION: A TYPOLOGY OF EFFECTS. *Maastricht journal* [online]. 2013, č. 2 [cit. 2014-02-19]. Dostupné z: http://www.maastrichtjournal.eu/pdf_file/ITS/MJ_20_02_0209.pdf

6.4.1 Možné scénáře

6.4.1.1 Stop výstupům

Eurozóna společně s EU obdrží těžké ztráty v podobě vystoupení jednoho ze států. Vystoupením jednoho ze států dojde k definování možnosti a procesu výstupu. To povede k panice z hromadného vystoupení několika států. Politické špičky budou tlačit na revizi Smluv, aby zabránily dalšímu vystoupení. V budoucnu už nebude možné znovu tento proces zopakovat.

6.4.1.2 Jako, že nic

EU se adaptuje na vystoupení člena ze svazku. Přijme potřebná opatření k dalšímu fungování,¹⁶⁵ reviduje právní řád, aby nedocházelo ke komplikacím,¹⁶⁶ a bude fungovat jako doposud. Jednoduše prohlásí, že stát využil svého práva vycházejícího ze SEU a na dalším fungování EU tato situace nic nezmění.

6.4.1.2 Chaos

EU čeká další krize, stane pro ostatní státy krátkodobě nestabilním partnerem. Evropu potká boj s inflací, kterou ovlivní slábnoucí euro. Dojde k nárůstu zadlužení EU, čímž se zpomalí její růst. Členské státy se budou rozhodovat, zda zůstat či opustit potápějící se loď. Tento scénář buď skončí rozpadem celého projektu či stabilizací situace.

6.4.2 Dílčí závěr

Analýza důsledků ukazuje, jak moc by EU potřebovala výstupní klauzuli pro opuštění z eurozóny. Dle mého názoru by tento prvek udělal vystoupení výrazně snesitelnějším, protože by nedošlo ke zpretrhání vazeb, jen úpravě manželství. Kritici sice této možnosti vytýkají destabilizaci eura, ovšem je potřeba se zamyslet, zda neexistence takového ustanovení není ve svém důsledku ještě více destabilizační a také efektivnější.

¹⁶⁵ Například sníží rozpočet, přijme opatření ke stabilizaci eura atd.

¹⁶⁶ Například vyškrtne vystoupivší stát ze smluvních stran Smluv

7 Závěr

V úvodu této práce jsem si vytyčil zanalyzování problematiky a poskytnutí návrhu na vystoupení z eurozóny. První dvě kapitoly se věnovaly právě analýze současného právního stavu a poukázaly na problematická ustanovení, která buď brání vystoupení či ho neusnadňují. Již po sepsání těchto kapitol bylo zřejmé, že problematika je složitější, než se mohlo na první pohled zdát.

Proces vystoupení jsem teoreticky rozdělil na dva možné výsledky, a to že půjde jen o vystoupení z eurozóny nebo o celkové vystoupení z Evropské unie. Subjektivně zde jinou možnost řešení nevidím. Zhodnotím-li tyto dva možné konce, tak při současné právní úpravě problematiky musím dojít k závěru, že eurozónu lze opustit pouze současně s Evropskou unií. I zde tedy platí: „Všechno nebo nic.“ Na druhé straně si možnost vystoupení z eurozóny získala mé sympatie a považoval bych za rozumné zahájit revizi smluv, která by umožňovala vystoupit z eurozóny. Věřím, že v dlouhodobém horizontu by toto ustanovení bylo prospěšné a přineslo značné úspory.

Jedním z hlavních cílů bylo také vymezit, jakým způsobem by členský stát vystupoval. V případě vystoupení z Evropské unie jde o postup upravený Smlouvou o Evropské unii a nemá význam se od této úpravy odchylovat. Pokud jde o vystoupení jen z eurozóny, tak jsem se pokusil nastínit podobu nového článku, jenž by tento krok umožňoval. Tato „má“ norma neměla být dílem vědeckým, avšak vodítkem pro možné úvahy o tom, kudy by se tvorba normy měla vyvíjet.

Dále jsem si v práci stanovil za cíl posoudit vliv Evropské centrální banky na proces vystoupení. Tato kapitola byla do práce zařazena úmyslně, protože dle mého názoru jí doposud nebyl věnován dostatečný prostor. Domnívám se přitom, že by šlo o jednu z nejvytíženějších institucí v průběhu jednání o vystoupení.

Nejsložitější kapitolou byla bezpochyby ta poslední. Popsat skutečné důsledky, například ty ekonomické nedokáže s přesností nikdo a mohou se vést pouze spekulace. To je dáno diametrálně odlišnou silou členských států uvnitř eurozóny. Nejde srovnávat důsledky vystoupení Německa s důsledky vystoupení Řecka. Přesto jsem se snažil zaměřit na věci faktické, jakými je opuštění sdílených a společných politik, emise nové měny či nově vzniklé náklady na provoz bez eura.

Resumé

This thesis discusses the process and consequences of a withdrawal from the Eurozone. The zone, about which most of the lawyers think, that is unleaveable. In this thesis readers will find analysis of the european and international law, that can be useful in finding the way, how to leave. The thesis works with two options, when the first one is the withdrawal just from the Eurozone, while staying in the EU. The second option is of course withdrawal from the EU, and thus from the Eurozone. In the fifth chapter I discribed the role of the European central bank in the whole process and some main problems, that could be challenging. In the final chapter, I finally outlined the consequences of the withdrawal, focusing on the variation, when the state leaves the whole EU. Within each chapter I tried to show and explain my subjective point of view by using the most realistic way of the solution. I must reiterate, that Eurozone withdrawal has never happened and this thesis focuses on the unprecedent problem, that EU can face very soon.

During the writing some parts and making my own opinions, I set to myself the pricinple, that Eurozone withdrawal should not jeopardize the EU functioning. I find this principle being really important, because even that EU is facing some unpleasant issues, I find the whole concept convenient for all members. And so it would be unreasonable, anyhow endanger future.

I must confess that some parts of this thesis are speculative and some readers can disagree, which is absolutly fine, because no one knows how really would the procedure go. I was surprised that only few lawyers are interested in this kind of problem and that there is not much literature devoted to this process.

Literatura a použité zdroje

MONOGRAFIE ČESKÁ

- DĚDEK, Oldřich. *Doba eura: úspěchy a nezdary společné evropské měny*. 1. vyd. Praha: Linde, 2014, 335 s. Monografie (Linde). ISBN 978-807-2019-335.
- HORNER, Raghee. *Forex tradingem k maximálním ziskům: tajemství, které se na Wall Street rozhodně nemají dozvědět*. 1. vyd. Brno: ComputerPress, 2011, 232 s. ISBN 978-80-251-2921-0.
- KUČEROVÁ, Irah. *Hospodářské politiky v kontextu vývoje Evropské unie*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2010, 367 s. ISBN 978-80-246-1628-5.
- PIKNA, Bohumil. *Evropský prostor svobody a bezpečnosti práva prizmatem Lisabonské smlouvy*. Praha: Linde Praha, 2010. ISBN 978-80-7201-813-0.
- BARTÍK, Václav a Eva JANEČKOVÁ. *Ochrana osobních údajů v aplikační praxi: vybrané otázky*. 2. vyd. Praha: Linde, 2010, 263 s. ISBN 978-80-7201-813-0.
- JANKŮ, Martin a Linda JANKŮ. *Vybrané kapitoly z práva EU*. Vyd. 1. Ostrava: Key Publishing, 2009, 233 s. Právo (Key Publishing). ISBN 978-807-4180-491.
- LACINA, Lubor a Jan OSTRŽÍŽEK. *Učebnice evropské integrace*. 3., přeprac. a rozš. vyd. Brno: Barrister, 2011, 468 s. ISBN 978-80-87474-31-0.
- SVOBODA, Pavel. *Právo vnějších vztahů Evropské unie*. 2. aktualiz. vyd. Praha: Linde, 2007, 318 s. Vysokoškolské právnické učebnice. ISBN 978-807-2016-532.
- GERLOCH, A a Jan WINTR. *Lisabonská smlouva a ústavní pořádek v ČR*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství AlešCeněk, 2009, 378 p. ISBN 80-738-0192-2.
- CIHELKOVÁ, Eva. *Evropská ekonomická integrace: procesy, politiky, governance*. 1. vyd. Praha: Oeconomica, 2011, 335 s. ISBN 978-802-4518-350.
- DĚDEK, Oldřich. *Historie evropské měnové integrace: od národních měn k euru*. Vyd. 1. V Praze: C.H. Beck, 2008, xix, 260 s. Beckova edice ekonomie. ISBN 978-80-7400-076-8.
- ČERNOCH, Pavel. *Cesta do EU: východní rozšíření Evropské unie a Česká republika v období 1990-2004*. Praha: Linde, 2003, 159 s. ISBN 80-861-3140-8.

- TOMÁŠEK, Michal. *Evropské měnové právo*. 2. aktualiz. a dopl. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2007, xv, 180 s. Beckova skripta. ISBN 978-807-1799-405.
- TICHÝ, Luboš, Rainer ARNOLD, Pavel SVOBODA, Jiří ZEMÁNEK a Richard KRÁL. *Evropské právo*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2004, I, 869 s. ISBN 80-7179-449-X.
- SVOBODA, Pavel. *Úvod do evropského práva*. 3. vyd. Praha: C.H. Beck, 2010, xx, 304 s. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 978-807-4003-134.
- KLÍMA, Karel. *Evropské právo*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011, 579 s. ISBN 978-807-3803-353.
- *Platit, či neplatit eurem?: analýza vývoje zemí uvnitř a vně eurozóny = To pay or not to pay with Euro? : analysis of development in countries outside and inside the Eurozone*. Vyd. 1. Praha: CEVRO Institut, 2012, 71, 71 s. Policystudies. ISBN 978-80-87125-06-9.

ODBORNÉ ČLÁNKY ČESKÉ

- HOLUB, Tomáš. Intervence vůči koruně potrvá ještě rok. In: *Česká národní banka* [online]. 2014 [cit. 2014-03-01]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/cs/verejnost/pro_media/clanky_rozhovory/media_2014/cl_14_140213_holub_ekonom.html
- ZBÍRAL, Robert. *Právní rozhledy: Pánbůh s námi a zlé (Řecko) pryč: právní souvislosti opuštění eurozóny*. Praha: C. H. Beck, 2010, č. 16. ISSN 1210-6410.
- CHALUPECKÁ, Kristýna. *Dny práva – 2009 – Days of Law: the Conference Proceedings, 1. edition: VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH PRINCIPŮ MĚNOVÉ REGULACE V PRÁVNÍM SYSTÉMU SE ZAMĚŘENÍM NA EMS*. Brno: Masaryk University, 2009. ISBN 978-80-210-4990-1. Dostupné z: http://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2009/files/prispevky/obecna_cast/Chalupecka_Kristyna__1091_.pdf
- *Evropské unii šest let po přistoupení obou států*. [online]. 2010 [cit. 2013-10-17]. Dostupné z: http://www.pf.upol.cz/fileadmin/user_upload/PF-katedry/politologie/Exit_from_eurozone_under_the_Lisbon_Treaty_v2.pdf

CIZOJAZYČNÉ MONOGRAFIE A ODBORNÉ ČLÁNKY

- DE VANSSAY, Xavier. *Monetary Unions In Historical And Comparative Perspective. Third International Conference "Institutions In Transition"*

- o[online]. 1999 [cit. 2014-03-06]. Dostupné z:
http://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/konference/08/08_xv1.pdf
- *Monetary Unions In Historical And Comparative Perspective* [online]. [cit. 2014-03-06].
 - The euro outside the euro area.*European Commission* [online]. 2013 [cit. 2014-03-05]. Dostupné z:
http://ec.europa.eu/economy_finance/euro/world/outside_euro_area/index_en.htm
 - Switzerland.*European Union EXTERNAL ACTION* [online]. 2014 [cit. 2014-03-05]. Dostupné z: http://eeas.europa.eu/switzerland/index_en.htm
 - Norway and the EU – Historical Overview.*Eu-norway* [online]. 2009 [cit. 2014-03-05]. Dostupné z: <http://www.eu-norway.org/eu/History/#.UxcdQfl5NHY>
 - *Leaving the EU* [online]. 2013 [cit. 2014-03-04]. ISSN 1368-8456. Dostupné z: www.parliament.uk/briefing-papers/rp13-42.pdf
 - BAGUS, Philipp. Practical steps to withdraw from Euro.*Europe of Freedom and Democracy* [online]. 2011 [cit. 2014-03-03]. Dostupné z:
<http://www.efdggroup.eu/images/stories/Publications/Vacancies/practical%20steps%20to%20withdraw%20from%20euro.pdf>
 - HNATKOVSKA, Viktoria a Amartya LAHIRI. Interest rate and the Exchange rate: A Non-Monotonic tale. *University of Maryland* [online]. 2008 [cit. 2014-03-01]. Dostupné z: http://sciie.ucsc.edu/Viktoria_flexvquant11%20copy.pdf
 - BEAMS, Nick. European Central Bank intervention does little to boost euro. In: *Worldsocialist web site* [online]. 2000 [cit. 2014-03-01]. Dostupné z:
<https://www.wsws.org/en/articles/2000/11/euro-n07.html>
 - LAHIRI a Carlos A. VEGH. Fighting currency depreciation: Intervention or higher interest rates?. *NBER conference on Currency crisis prevention* [online]. 2000 [cit. 2014-03-01]. Dostupné z:
<http://www.econ.ucla.edu/people/papers/Lahiri/Lahiri136.pdf>
 - Breaking up is hard to do – contractual implications of a Eurozone fragmentation. *CMS Cameron McKenna* [online]. [cit. 2014-02-24]. Dostupné z:
<http://www.law-now.com/cmck/pdfs/nonsecured/eurozonecontract.pdf>
 - DOR, Eric. Leaving the euro zone: a user's guide. *WORKING PAPER SERIES 2011-ECO-06* [online]. 2011 [cit. 2014-02-24]. Dostupné z:

http://www.theotcspace.com/sites/default/files/2012/03/2012-03-09-leaving-the-euro-1046781054_2011-eco-06_dor.pdf

- ALEXANDER MANN, Frederick. *Money in Public International Law*. Sijthoff: Leyden, 1960. HagueAcademyof International Law.
- JONES, Hywel. Withdrawal from the euro: the effect on existing contracts. *Energy newsletter* [online]. 2012, č. 6 [cit. 2014-02-23]. Dostupné z: <http://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=54a64375-6378-4fa7-a76a-7cd49a8e426b>
- EurozoneCrisis: Will Europe Win the Battle? – Practical Advice to Address Your Redenomination Risks. *CLIENT BRIEFING* [online]. 2011 [cit. 2014-02-23]. Dostupné z: <http://www.orrick.com/Events-and-Publications/Documents/4314.pdf>
- Leaving EMU' is just an expensive way to default. *European credit views* [online]. 2010 [cit. 2014-02-22]. Dostupné z: <http://www.credit-suisse.com/researchandanalytics>
- S. SCOTT, Hal. Whenthe Euro Falls Apart — A Sequel. *Working Paper Program on International Financial Systems Harvard LawSchool* [online]. 2012 [cit. 2014-02-21]. Dostupné z: <http://www.law.harvard.edu/programs/about/pifs/research/publications/scott---when-the-euro-falls-apart---a-sequel.pdf>
- HARHOFF, Frederik. *Greenland's Withdrawal from the European Communities* [online]. 1983, 45 s. [cit. 2014-02-21]. Dostupné z: <https://www.kluwerlawonline.com/abstract.php?area=Journals&id=COLA1983002>
- *GERMAN LAW JOURNAL: The Primacy of European Union Law over National Law Under the Constitutional Treaty* [online]. 2005 [cit. 2014-02-20]. Dostupné z: http://www.germanlawjournal.com/pdfs/Vol06No11/PDF_Vol_06_No_11_1479-1496_Special%20Issue_Kwiecien.pdf
- RAITIO, Juha. *The principle of legal certainty in EC law*. Boston: Kluwer Academic Publishers, c2003, lxxvi, 398 p. ISBN 14-020-1217-9.
- TÜRK, Danilo. *Základy mezinárodního práva*. 1. vyd. Praha [i.e. Beroun]: Eva Rozkotová, 2010, 553 s. ISBN 978-80-904209-9-1.

- Leaving EU. *House of Commons, research paper* [online]. 2013 [cit. 2014-02-20]. Dostupné z: www.parliament.uk/briefing-papers/rp13-42.pdf
- CORBETT, Richard a Íñigo MÉNDEZ DE VIGO. REPORT on the Treaty of Lisbon. *REPORT on the Treaty of Lisbon (2007/2286(INI)) Committee on Constitutional Affairs* [online]. 2008, A6-0013/2008 [cit. 2014-02-20]. Dostupné z: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONSGML+REPORT+A6-2008-0013+0+DOC+PDF+V0//EN>
- WOUTERS, Jan a Dries VAN EECKHOUTTE. Giving Effect to Customary International law Through European Community Law. *Institute for International Law Working Paper No 25 - June 2002* [online]. 2002 [cit. 2014-02-19]. Dostupné z: <http://www.law.kuleuven.be/iir/nl/onderzoek/wp/WP25e.pdf>
- NICOLAIDES, Phedon. WITHDRAWAL FROM THE EUROPEAN UNION: A TYPOLOGY OF EFFECTS. *Maastricht journal* [online]. 2013, č. 2 [cit. 2014-02-19]. Dostupné z: http://www.maastrichtjournal.eu/pdf_file/ITS/MJ_20_02_0209.pdf
- LAZOWSKI, Adam. How to withdraw from the European Union? Confronting hard reality. *CEPS COMMENTARY* [online]. 2013 [cit. 2014-02-19]. Dostupné z: www.ceps.eu
- The European Constitution and EMU: an appraisal. *THE EUROPEAN CONSTITUTION AND EMU: AN APPRAISAL* [online]. 2005, č. 42 [cit. 2014-02-19]. Dostupné z: renesmits.eu/index.php/download_file/view/32/
- How to deal with sovereign default in Europe: Towards a Euro(pean) Monetary Fund. *DIRECTORATE GENERAL FOR INTERNAL POLICIES POLICY DEPARTMENT A : ECONOMIC AND SCIENTIFIC POLICIES ECONOMIC AND MONETARY AFFAIRS How to deal with sovereign default in Europe: Towards a Euro(pean) Monetary Fund* [online]. 2010 [cit. 2014-02-18]. Dostupné z: <http://www.europarl.europa.eu/document/activities/cont/201003/20100309ATT70196/20100309ATT70196EN.pdf>
- Eurozone Bulletin: Updating Contingency Plans. *Updating Contingency Plans*. 2012, č. 2.
- Exiting Treaties. *Virginia Law Review* [online]. 2005, 91:1579 2005 [cit. 2014-02-17]. Dostupné

z:http://scholarship.law.duke.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2653&context=faculty_scholarship

- DAMMANN, JENS C. The Right to Leave the Eurozone. *The Right to leave eurozone* [online]. 2013, č. 2 [cit. 2013-10-17]. Dostupné z: http://porlaboca.es/wp-content/uploads/2013/05/The_Right_to_leave_the-Eurozone.pdf
- ATHANASSIOU, Phoebus. *Legal working paper series European Central Bank: WITHDRAWAL AND EXPULSION FROM THE EU AND EMU SOME REFLECTIONS* [online]. 2009 [cit. 2013-10-17]. ISBN 1830-2696. Dostupné z: <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/scplps/ecblwp10.pdf>
- EXIT FROM EUROZONE UNDER THE REGIME OF THE LISBON TREATY: REALITY OR WISHFUL THINKING?. *Ústavněprávní aspekty členství Polské republiky a české republiky v Evropské unii šest let po přistoupení obou států.* [online]. 2010 [cit. 2013-10-17]. Dostupné z: http://www.pf.upol.cz/fileadmin/user_upload/PF-katedry/politologie/Exit_from_eurozone_under_the_Lisbon_Treaty_v2.pdf

ZÁKONY, JUDIKATURA A OSTATNÍ DOKUMENTY

- EUROSTAT. *Euro area annual inflation stable at 0.8%*. 2014. Dostupné z: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_PUBLIC/2-28022014-BP/EN/2-28022014-BP-EN.PDF
- Mezinárodní dohody. *Evropská unie* [online]. 2010 [cit. 2014-03-04]. Dostupné z: http://europa.eu/legislation_summaries/institutional_affairs/decisionmaking_process/ai0034_cs.htm
- DOPORUČENÍ KOMISE o opatřeních k usnadnění budoucího přechodu na euro. In: *008/78/ES*. 2008.
- ZPRÁVA KOMISE, Dvanáctá zpráva o praktických přípravách na budoucí rozšíření eurozóny. In: *COM(2013) 540*. 2013.
- Key ECB interest rates. In: *Ecb.europa.eu* [online]. 2013 [cit. 2014-03-01]. Dostupné z: <http://www.ecb.europa.eu/stats/monetary/rates/html/index.en.html>
- MĚNOVÁ POLITIKA. In: *Ecb.europa.eu* [online]. 2013 [cit. 2014-03-01]. Dostupné z: http://www.ecb.europa.eu/ecb/educational/facts/monpol/html/mp_009.cs.html

- FONDY EU. *Ministerstvo pro místní rozvoj ČR* [online]. [cit. 2014-02-26]. Dostupné z: <http://www.strukturalni-fondy.cz/cs/Fondy-EU>
- Europa.eu. *Přehled právních předpisů EU* [online]. 2010 [cit. 2014-02-19]. Dostupné z: <http://europa.eu/>
- Judgment of the Court of 5 February 1963. - NV Algemene Transport- en Expeditie Onderneming van Gend&Loos v Netherlands Inland Revenue Administration. - Reference for a preliminary ruling: Tarief commissie - Pays-Bas. - Case 26-62. In: *Case 26-62*. 1963. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:61962CJ0026:EN:HTML>
- Charta Organizace spojených národů a Statut mezinárodního soudního dvora. In: 1945.
- AKT o podmínkách přistoupení České republiky, Estonské republiky, Kyprské republiky, Lotyšské republiky, Litevské republiky, Maďarské republiky, Republiky Malta, Polské republiky, Republiky Slovinsko a Slovenské republiky a o úpravách smluv, na nichž je založena Evropská unie. In: 2003. Dostupné z: http://eur-lex.europa.eu/cs/treaties/dat/12003T/pdf/cs015_1236.pdf
- Informace ke Smlouvě o přistoupení k Evropské unii. *Informace ke Smlouvě o přistoupení k Evropské unii* [online]. 2003 [cit. 2014-02-18]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/ceskarepublika/pdf/smlouva_o_pristoupeni_mzv.pdf
- UN. *United Nations* [online]. 1969 [cit. 2014-02-17]. Dostupné z: https://treaties.un.org/Pages/ViewDetailsIII.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XXIII~1&chapter=23&Temp=mtdsg3&lang=en
- Mninews.marketnews.com. *Hungary's PM: No Longer See Automatic Duty To Join Eurozone* [online]. 2012 [cit. 2013-10-17]. Dostupné z: <https://mninews.marketnews.com/index.php/hungarys-pm-no-longer-see-automatic-duty-join-eurozone?q=content/hungarys-pm-no-longer-see-automatic-duty-join-eurozone>
- Ec.europa.eu. *Accession criteria* [online]. 2012 [cit. 2013-10-17]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/enlargement/policy/glossary/terms/accession-criteria_en.htm
- Smlouva o Evropské unii
- Smlouva o fungování Evropské unie

OSTATNÍ ZDROJE

- Euroskop.cz. *Vstup ČR do EU* [online]. 2004 [cit. 2013-10-17]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/803/sekce>
- ECB raises interest rates. In: *Reuters.com* [online]. 2011 [cit. 2014-03-01]. Dostupné z: <http://www.reuters.com/article/2011/07/07/us-ecb-rates-text-idUSTRE7662WZ20110707>

Použité zkratky

SEU	Smlouva o Evropské unii
SFEU	Smlouva o fungování Evropské unie
EU	Evropská unie
ECB	Evropská centrální banka
EHP	Evropský hospodářský prostor
SMLOUVY	SEU a SFEU
ES	Evropské společenství
EMU	Evropská měnová unie
HDP	Hrubý domácí produkt
EMS	Evropský měnový systém
ERM	Exchange rate mechanism
EHS	Evropské hospodářské společenství